

**ВОЛИНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА: ТЕОРІЯ, МЕТОДИКА, ІННОВАЦІЇ

Матеріали II Всеукраїнської науково-
практичної Інтернет-конференції

**ЛУЦЬК
2021**

29 квітня 2021 року

МІНІСТЕРСТВО НАУКИ І ОСВІТИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки

**ДОШКІЛЬНА ОСВІТА:
ТЕОРІЯ, МЕТОДИКА, ІННОВАЦІЇ**

Матеріали
II Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції
(29 квітня 2021 року)

Луцьк – 2021

УДК 373.2(082)

Д 71

Рекомендовано до друку Вченою радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 5 від 28.04.2021 року)

У Збірнику представлено Матеріали виступів учасників II Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Дошкільна освіта: теорія, методика, інновації». Матеріали подано в авторській редакції.

Наукова рада:

Алендарь Н. І., кандидат педагогічних наук; *Бартків О. С.*, кандидат педагогічних наук, доцент; *Дурманенко О. Л.*, кандидат педагогічних наук, доцент; *Ємчик О. Г.*, кандидат педагогічних наук; *Заремба Л. В.*, кандидат педагогічних наук, доцент (відповідальна за випуск); *Здиховський А. М.*; *Мельник І. М.*, кандидат педагогічних наук, доцент; *Остапівський І. Є.*, кандидат педагогічних наук, доцент; *Семенов О. С.*, доктор педагогічних наук, професор (голова); *Семенова Н. І.*, кандидат педагогічних наук, доцент; *Смолюк І. О.*, доктор педагогічних наук, професор; *Смолюк С. В.*, кандидат педагогічних наук, доцент; *Томашевська І. П.*, кандидат педагогічних наук, професор; *Удот В. Ф.*; *Фенко М. Я.*, кандидат філологічних наук, доцент.

Технічний редактор: *Богдан І. О.*

Рецензенти:

Беленька Г. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка,

Лякішева А. В., доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи Волинського національного університету імені Лесі Українки,

Танько Т. П., доктор педагогічних наук, професор, декан факультету дошкільної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

© Волинський національний університет імені Лесі Українки
© Факультет педагогічної освіти та соціальної роботи
© Кафедра загальної педагогіки та дошкільної освіти

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І. ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	9
Березняк Дарія	9
Кондратюк Богдана	9
РОЛЬ КАЗКИ У ФОРМУВАННІ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА	9
Бортнюк Катерина	14
Палецька Аліна	14
ВПЛИВ РОЗВИВАЮЧИХ ІГОР НА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ	14
Давидчук Ольга	17
СТАНОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ З НАЙДАВНІШИХ ЧАСІВ ДО СЬОГОДЕННЯ	17
Демчук Олена	22
КАЗКА ЯК ЗАСІБ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	22
Дрозд Богдана	24
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У СИСТЕМІ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНИКА	24
Заремба Людмила	28
ПРОБЛЕМА БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СВІТЛІ БАЗОВОГО КОМПОНЕНТА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	28
Каленюк Катерина	32
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАЛЬНО -ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	32
Калитяк Анна	38
МІЖОСОБИСТІСНІ ВІДНОСИНИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ	38
Кальчук Софія	41
СУТНІСТЬ І ВИДИ ЦІННОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	41
Козел Анастасія	45
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	45
Коменда Людмила	49
СЮЖЕТНО-РОЛЬОВА ГРА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МАТЕМАТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	49
Кондратюк Надія	52
ВИХОВАННЯ ЧЕСНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО	

ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ НАРОДНОЇ КАЗКИ	52
Курбай Аліна	55
МУЗИЧНО-ТЕАТРАЛІЗОВАНА ДІЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗДІБНОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ	55
Кучма Роксолана	58
ГУМАННІСТЬ ВІДНОСИН ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	58
Мельник Ірина	63
Секида Тетяна	63
ПСИХОЛОГО - ПЕДАГОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	63
Михалюк Софія	67
ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СІМ'Ї	68
Пась Марія	71
ТЕАТРАЛЬНО-МОВЛЕННЄВА ДІЛЬНІСТЬ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	71
Пігулко Ірина	75
ПОГЛЯДИ ВЧЕНИХ НА ВИЗНАЧЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК ЯКОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	75
Рудецька Вікторія	78
Бортнюк Катерина	78
ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ : ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	78
Рудецька Вікторія	82
Юсенко Марина	82
ВИКОРИСТАННЯ ФОЛЬКЛОРУ У ФОРМУВАННІ СТАТЕВО-РОЛЬОВОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	83
Семенова Наталія	86
Парфелюк Наталія	86
ГЕНЕЗА І СУТНІСТЬ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	86
Сокол Орислава	92
ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	92

Старко Катерина.....	95
ІНТЕГРАЦІЯ ІДЕЙ ФРЕБЕЛЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	95
Суслик Богдана.....	100
ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	100
Шелуха Юлія	104
СТВОРЕННЯ ІГРОВИХ СИТУАЦІЙ ЯК ДІЄВИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	104
Шкабура Ольга	108
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРІОДУ РАНЬОГО ДИТИНСТВА ТА ЙОГО РОЛЬ В РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ.....	108
Юсенко Марина.....	112
Рудецька Вікторія.....	112
ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	112
СЕКЦІЯ II. ЗМІСТ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	117
Бортнюк Катерина.....	117
Хрупчик Таміла	117
ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	117
Демчук Олена	121
РОЗВИТОК СЕНСОРНИХ НАВИЧОК ДІТЕЙ РАНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ГРИ. 121	121
Євтушик Діана.....	124
ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬО-МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ОДНА З ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	124
Жабчук Віта	128
РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНИХ ІГОР В КОНТЕКСТІ ВИКОРИСТАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ПРОГРАМИ «STREAM-ОСВІТА, АБО СТЕЖИНКИ У ВСЕСВІТ» ...	129
Нестерук Анастасія	133
МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ТА ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	133
Новак Марія.....	138
ФОРМУВАННЯ ДОПИТЛИВОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ	

ПРОСТИХ ДОСЛІДІВ	138
Рудік Анна	141
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЧАСОВИХ ПОНЯТЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	141
Стасюк Юлія.....	146
СУТЬ ТЕХНОЛОГІЇ КАТЕРИНИ КРУТІЙ «СТІНИ, ЩО ГОВОРЯТЬ» ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЇЇ ВПРОВАДЖЕННЯ В СУЧАСНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ЗДО.....	146
Фарина Оксана	151
РОЗВИТОК НАВИЧОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС МОВЛЕННЄВО - ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	151
Шило Руслана	155
ФОРМУВАННЯ ЗВУКОВОЇ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МАЛИХ ФОЛЬКЛОРНИХ ЖАНРІВ	155
Юсенко Марина.....	158
Бабич Анастасія.....	158
ВПЛИВ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК МАЛЮВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА	158
СЕКЦІЯ ІІІ. ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ І	
ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РАННЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	164
Бабич Анастасія.....	164
Палецька Аліна	164
КОРЕКЦІЙНА ДОПОМОГА ДІТЯМ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	164
Кратко Галина	169
ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВЛАСНИХ ІННОВАЦІЙ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ	169
Палецька Аліна.....	173
Хрупчик Таміла	173
ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЗДОРОВ'Я У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРОЦЕСІ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ І СІМ'Ї.....	174
Реснянська Уляна	178
ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ З	178
ПОРУШЕННЯМИ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ.....	178
Стасюк Юлія.....	184
ВЗАЄМОДІЯ ЗДО ТА РОДИНИ В ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ	

ДИТИНИ ДО УМОВ ЗДО.....	184
Ульянчук Катерина	189
ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКУЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	189
Хрупчик Таміла	192
Бабич Анастасія.....	192
ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНИХ ВІДНОСИН У ДІТЕЙ СТАРШОГО	192
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	192
СЕКЦІЯ IV. ПІДГОТОВКА І ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИХОВАТЕЛЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	198
Гордієнко Ірина	198
Барна Катерина.....	198
МОВЛЕННЄВИЙ ЕТИКЕТ У ПРОФЕСІЙНІЙ КУЛЬТУРІ ПЕДАГОГА	198
Томашевська Ірина.....	201
УПРАВЛІНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В СТРУКТУРІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	201

СЕКЦІЯ І. ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Березняк Дарія

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки,
Кондратюк Богдана*

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки,
Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент Фенко М. Я.*

РОЛЬ КАЗКИ У ФОРМУВАННІ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

Мовленнєва компетентність – це вміння адекватно й правильно використовувати мову на практиці (висловлювати свої думки, бажання, наміри, прохання тощо), послуговуватися при цьому як мовними, так і позамовними (міміка, жести, рухи) та інтонаційними засобами виразності мовлення.

Базовий компонент дошкільної освіти передбачає певний рівень мовної та мовленнєвої освіченості дитини, тобто компетентності, яку в мові визначають за результатами її застосування. Чинниками мовленнєвої компетентності є фонетична, лексична, граматична і діалогова компетентність. Повноцінне засвоєння усіх видів мовленнєвої компетентності ґрунтується на розвитку комунікативної компетентності, яку розуміють як комплексне використання мовних і немовних засобів з метою комунікації, спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях, вміння орієнтуватися в ситуації спілкування, ініціативність спілкування. Чинники мовленнєвої та комунікативної компетентності пов'язані між собою [1].

Формування мовленнєвих комунікативних здібностей дітей дошкільного віку є однією із стрижневих проблем дошкільного виховання. Мовленнєве спілкування є одним із перших видів діяльності, яким дитина оволодіває в онтогенезі; воно є універсальною умовою розвитку особистості в період дошкільного дитинства. У процесі різнопланового спілкування дитина пізнає природний, предметний і соціальний світ, що її оточує, в його цілісності і різноманітності; формує і розкриває свій власний внутрішній світ, свій образ

«Я»; засвоює і створює культурні цінності, виступає при цьому активним суб'єктом взаємодії дошкільного віку. Своєчасне і якісне формування мовленнєво-комунікативних здібностей дітей – важлива умова повноцінного мовленнєвого розвитку випускника дошкільного навчального закладу. Важливе місце в системі засобів розвитку зв'язного мовлення та мовленнєвих комунікативних здібностей дошкільників посідає казка [2].

Казка – найпопулярніший вид усної творчості серед дітей, вона захоплює й полонить серця не тільки дітей, а й дорослих. Важко переоцінити значення казки у вихованні дітей. К.Д. Ушинський назвав казки «першими блискучими спробами» створення народної педагогіки і вважав, що навряд чи хто-небудь був би спроможний «змагатися в цьому випадку з педагогічним генієм народу». Високо оцінюючи виховне значення казки, педагог зазначав: «Я рішуче ставлю народну казку недосяжно вище від усіх оповідань, написаних спеціально для дітей освіченою літературою. У народній казці велика, сповнена поезії дитина-народ розповідає дітям про свої дитячі мрії і принаймні наполовину вірить сама в ці мрії» [3].

Творцем казок є народ. Тому національні казки кожного народу своєрідні, неповторні й унікальні. Народ відображує у казці свої бажання, сподівання. Як зазначав один із перших дослідників українських казок О. Потебня, потреба українського народу в щасті, достатку, благополуччі має задовольнятися хоча б у мріях. Тому українські казки відображують світогляд народу, його морально-етичні й естетичні принципи, багатовіковий досвід виховання підростаючого покоління. Народність казки виявляється і в своєрідності художнього зображення героїв, доборі мовних засобів (порівнянь, метафор, епітетів).

Кожна казка обов'язково має певну дидактичну мету. Вона повчає малюків, як потрібно діяти в певній ситуації, застерігає від неправильних дій. Наприклад, казка «Ріпка» вчить дітей працьовитості, праці гуртом. А за змістом казки «Як квітець до березня в гості ходив» діти дізнаються про особливі прикмети й характерні погодні умови весняних місяців.

Народна казка розвиває творчу уяву дітей. Нерідко казковість, фантазія стають реальністю життя, як-от: килим-літак став справжнісіньким літаком, чоботи-бігунці перетворились на швидкісні поїзди. Казки характеризуються захоплюючим сюжетом. У цьому їхнє педагогічне значення. Якщо хочете зацікавити дитину, запропонуйте їй послухати казку, і вона все облишить, аби потрапити у чудовий казковий світ [3].

Українські народні казки доступні дітям уже з раннього віку як в умовах родинного виховання, так і в дошкільному закладі. Оскільки казки різні за змістом, за сюжетом, різняться композиційною будовою, методика їх використання у різних вікових групах також специфічна.

Казки повинні насамперед відповідати віковим особливостям дітей. Дітям раннього та молодшого дошкільного віку доступні казки «звіриного епосу», про тварин, оскільки вони «...змушують їх сміятися і думати, пробуджують їх цікавість та увагу до явищ природи, але не розбуркують молоду фантазію дивоглядними образами заклятих замків, царів, розбійників, драконів та демонів, не тривожать молодого чуття страшними трагічними пригодами та незрозумілими для дітей відносинами обох полів». Дітям середнього дошкільного віку, крім казок «звіриного епосу», доступні чарівні казки. Ну, а діти старшого дошкільного віку вже спроможні зрозуміти та вислухати будь-яку казку.

Психологами доведено, що дитина-дошкільник надзвичайно активна у сприйманні казки. Слухаючи казку, діти постійно переривають хід розповіді, втручаються в події, звертаються з запитаннями, намагаються допомогти казковим героям.

Казка, гра, фантазія – животворне джерело дитячого мислення, благородних почуттів і прагнень. Багаторічний досвід переконує, що естетичні, моральні та інтелектуальні почуття, які народжуються в душі дитини під враженням казкових образів, стимулюють потік думки, який пробуджує до активної діяльності мозок, зв'язує повнокровними нитками живі острівці мислення. Через казкові образи у свідомість дітей входить слово з його

найтоншими відтінками, воно стає сферою духовного життя дитини, засобом висловлення думок і почуттів – живою реальністю мислення. Під впливом почуттів, що пробуджуються казковими образами, дитина вчиться мислити словами. Без казки – живої, яскравої, що заволоділа свідомістю і почуттями дитини, – неможливо уявити дитячого мислення і дитячої мови як певного ступеня людського мислення і мови.

Діти знаходять глибоке задоволення в тому, що їхня думка живе у світі казкових образів. П'ять, десять разів дитина може переказувати одну й ту саму казку і щоразу відкриває в ній щось нове. В казкових образах – перший крок від яскравого, живого, конкретного до абстрактного. «Мої вихованці, не заволоділи б навичками абстрактного мислення, якби в їхньому духовному житті казка не стала цілим періодом. Дитина прекрасно знає, що у світі немає ні Баби-Яги, ні Царівни-Жаби, ні Коцця Безсмертного, та для неї ці образи є втіленням добра і зла. І кожного разу, розповідаючи ту саму казку, вона виявляє своє особисте ставлення до гарного і поганого» – запевняв В. О. Сухомлинський [4].

Казка невіддільна від краси, сприяє розвитку естетичних почуттів, без яких неможливе благородство душі, щира чуйність до людського нещастя, горя, страждань, завдяки казці дитина пізнає світ не тільки розумом, а й серцем. І не тільки пізнає, а й відгукується на події і явища навколишнього світу, виявляє своє ставлення до добра і зла. З казки бере дитина перші уявлення про справедливість і несправедливість. Початковий етап ідейного виховання теж відбувається за допомогою казки. Діти розуміють ідею лише тоді, коли її втілено в яскраві образи.

Казка – благодатне джерело виховання любові до Батьківщини, яке нічим не можна замінити. Патріотична ідея казки – в глибині її змісту; створені народом казкові образи, що живуть тисячоліття, доносять до серця й розуму дитини могутній творчий дух народу, його погляди на життя, ідеали, прагнення. Казка виховує любов до рідної землі вже тому, що вона – творіння народу. Коли ми дивимося на чудові фрески Київської Софії, ми сприймаємо їх як частку життя народу, творіння його могутнього таланту, і в нашій душі

пробуджується почуття гордості за творчий дух, думку, майстерність. Аналогічно впливає на душу дитини народна казка. Здається, що казка побудована на чисто «побутовому» сюжеті: дідусь та бабуся посадили ріпку, дідусь вирішив обманути вовка, зробив солом'яного бичка, та кожне слово цієї казки – як найтонший штрих на безсмертній фресці, в кожному слові, в кожному образі – гра творчих сил народного духу. Казки – це духовні багатства народної культури, пізнаючи які, дитина пізнає серцем життя народу [4].

Надзвичайно високо оцінював К. Д. Ушинський народні казки. Він писав: «Це перші й блискучі спроби народної педагогіки, і я не думаю, що хтось був спроможним змагатися в цьому випадку з педагогічним генієм народу». Щодо впливу казок на розвиток мовлення, то, за словами педагога, вони збагачують словник дитини. В усіх народних казках часто повторюються ті самі слова і звороти, які запам'ятовуються дитиною, і надають мовленню образності [1].

Отже, одним з найбільш ефективних шляхів розвитку мовлення дошкільників є використання різних жанрів літератури, усної народної творчості, особливо української народної казки. Казка – це джерело народної мудрості, вона виховує дітей інтелектуально і морально, а також має великий вплив на розвиток і збагачення мовлення дитини. Казка легко сприймається дітьми, на її основі у дітей розвивається мислення і уява. У процесі читання казки перед дитиною розкривається вся пишнота і багатство української мови. Діти привчаються помічати красу рідної мови, поступово освоюючи її, збагачують свою промову образними виразами і літературними оборотами. Казка допомагає розширити словниковий запас дитини, а також розвинути зв'язну логічну мову. Завдяки казкам мова дошкільника стає більш емоційною, образною, виразною.

Список використаної літератури

1. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: підручник / за ред. А. М. Богуш. К.: Вища шк., 2007. 542 с.
2. Богуш А. М. Українська казка в дошкільному закладі. К. : Знання, 2009. 256 с.
3. Богуш А.М., Лисенко Н.В. Українське народознавство в дошкільному закладі: посібник. К.: Вища школа, 1994. 486с.
4. Василь Сухомлинський. Вибрані твори: в 5 томах. Київ: «Радянська школа», 1977. Т. 3. С.178 –185.

Бортнюк Катерина

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки,

Палецька Аліна

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки,

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Семенова Н. І.

ВПЛИВ РОЗВИВАЮЧИХ ІГОР НА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Масове охоплення дітей суспільним вихованням дає можливість практично забезпечити наступність і неперервність у навчально-виховній роботі дошкільного закладу і школи. У центрі уваги школи – формування в учнів пізнавальної активності, творчих здібностей, готовності і уміння самостійно працювати. Вироблення у дітей навичок читання, письма, лічби не втрачає свого практичного значення, проте вони підпорядковуються завданням навчити дітей спостерігати, бачити й знаходити залежності, порівнювати, зіставляти, робити доступні висновки і узагальнення.

Щоб не переобтяжувати дитину в процесі підготовки її до школи, на наш погляд, слід ширше використовувати в навчально-виховному процесі з дітьми розвиваючі ігри, які органічно вплітаючись в життя дітей, сприятимуть оптимізації нього пронесу.

Саме тому, нашого дослідження є – теоретично обґрунтувати та визначити шляхи оптимального використання розвиваючих ігор у навчально-виховному процесі дошкільного навчального закладу, як засобу підготовки дітей до шкільного навчання.

Розвиваючі ігри сприяють розвитку інтелектуальних якостей дитини. За зовнішніми ознаками ці ігри можна поділити на:

1. Механічні (електронні).
2. Настільно-друковані (різні види лото, подорожі за схемами).
3. Словесні («Що далі», «Що зайве»).

За ступенем впливу на розвиток психічних процесів такі ігри можна поділити на:

1. Ігри на розвиток уваги (її спрямованість, обсяг).

2. Ігри на розвиток пам'яті.
3. Ігри, спрямовані на утворення понять (логічне мислення).
4. Ігри, спрямовані на розвиток мовлення.

Цю класифікацію ми оформили у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1.

Класифікація ігор за спрямованістю педагогічного впливу

Педагогічна спрямованість гри	Назва гри
На розвиток уваги	«Слухай оплески», «Люстерко», «Друкарська машинка»
На утворення понять	«Що потрібно для рослини», «Хто швидше», «Анаграми»
На розвиток пам'яті	«Що сказав лісовичок», «Що змінилось», «Пройди з заплющеними очима»
На розвиток мовлення	«Ательє», «Магазин», «Ланцюжок слів»
На розвиток дрібних м'язів руки	«Переклади намистини», «Домалюй», «Заштрихуй цифру»

У таблиці 2 ми наводимо складові розумового розвитку дитини, а також підібрані відповідні ігри для його вдосконалення.

Таблиця 2.

Ігри для формування компонентів розумового розвитку

Компоненти розумового розвитку	Назва гри
Рівень утворення понять	«Анаграми в малюнках»,
Рівень розвитку мовлення	«Розкажи про послідовні картки»
Загальна обізнаність про оточуючий світ	«Що здивувало ведмежа»
Оволодіння відношенням множин	«Що змінилось на малюнку»
Знання форм, їх відмінностей	«Хто прийшов у гості»
Здатність до диференціації відчуттів, рівень розвитку їх сприймання	«Знайди два однакових»
Здатність до роботи з ручкою та олівцем, орієнтування в малому просторі	«Два візерунки», «Склади візерунок за описом»
Вміння класифікувати предмети	«Що взяти до школи»
Рівень розвитку пам'яті	«Яке перше слово»

В ході роботи ми проаналізували стан використання розвиваючих ігор в навчально-виховній роботі з дітьми 6-го року життя та виявили, що вихователі приділяють даному питанню недостатню увагу. Вони не ретельно продумують

планування ігор з різних розділів програми в календарному плані, дуже мало планують інтелектуальних ігор. Робота по підготовці дітей до школи активно починає проводитися на заняттях, інколи не використовується вільний від занять час. Тим самим ігноруючи можливість якісніше підготувати дітей до школи, або приділити більше уваги тим дітям, у яких буй виявлений низький рівень готовності до школи. Також було виявлено, що вихователі не ставлять головний акцент на розвиваючі ігри та індивідуальну роботу з диференційованим підходом до кожної дитини.

В своїй роботі ми чергували різні види ігор, намагались зробити так, щоб всі психічні процеси розвивались рівномірно. Також ми намагались знаходити підхід до кожної дитини, щоб вона повірила у свої сили й можливості. Результати нашої роботи показали, що використовуючи розвиваючі ігри систематично, можна домогтись якісних змін у підготовні дитини до школи. При чому ці зміни відбуваються в усіх сферах діяльності дитини. Діти стали активнішими на заняттях, впевненими у спілкуванні з однолітками і дорослими, стали краще уявляти свій майбутній статус школяра та відповідні обов'язки. За рік нашої роботи кількість дітей з високим рівнем готовності до школи збільшилась більше, ніж у 2 рази, а кількість дітей з низьким рівнем готовності зменшилась у 2 рази. Тобто, проводячи аналогічну роботу наступного року, можна було б змінити ці показники ще на кращі, паралельно проводячи роботу з батьками для того, щоб вони приймали активну участь у підготовці своїх дітей до школи, мали змогу цікаво організувати дозвілля дітей вдома. Про ефективність широкого використання розвиваючих ігор говорить і той факт, що в контрольній групі за цей же час кількість дітей з низьким рівнем готовності до школи не змінилась, а стали краще підготовлені ті, які відносились до групи з середнім (недостатнім) рівнем готовності.

Завдання дошкільного закладу при підготовці дитини 6-го року життя до школи полягає у забезпеченні відповідного рівня наступності, який ґрунтується на єдності завдань виховання в усіх його сферах:

1) мотиваційній (правильне формування у дітей уявлення про школу, основний вид діяльності та відмінність обов'язків дошкільника від обов'язків учня);

2) вольовій (формування довільної керованості психічними процесами та діями, формування вольової поведінки у дитини);

3) емоційний (виконання емоцій і почуттів дитини у процесі діяльності, виховання почуттів у процесі спілкуванні з дорослими і однолітками);

4) розумовій (наявність певного обсягу знань про навколишній світ, спеціальні знання та навички, розвиток пізнавальної діяльності та інших видів діяльності, чітке їх використання в повсякденному житті);

5) фізичний (розвиток всіх систем організму, фізичних якостей і навичок).

Список використаних джерел

1. Дитина: Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. проекту Огнев'юк В.О.; авт. кол. Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білоskalенко [та ін.]; наук. ред.: Г. В. Беленька, М. А. Машовець; Мін. осв. і науки Укр.; Київ. ун-т ім. Грінченка. К.: Київ. ун-т ім. Грінченка, 2020. 440с.

2. Короткова Н.А. Розвиваючі ігри старших дошкільників. *Дитина в дитячому садку*. 2006. № 2. С. 84 – 87.

Давидчук Ольга

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки,
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Заремба Л. В.*

СТАНОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ З НАЙДАВНІШИХ ЧАСІВ ДО СЬОГОДЕННЯ

Сучасний розвиток вітчизняної дошкільної освіти в Україні перебуває на стадії переходу від старої системи цінностей, установок, звичок до нової, що лише формується, і спрямовується на забезпечення оптимальних умов виховання і навчання особистості, яка розвивається.

XXI століття висуває нові вимоги до цілей, завдань, структури та змісту дошкільної освіти України. Система дошкільної освіти в сучасній Україні будується на принципах динамізму, варіативності організаційних форм,

гнучкого реагування на потреби суспільства і особистості, характеризується виникненням нових видів освітньо-виховних установ для дітей, різноманітністю педагогічних послуг. Це пояснюється глобалізаційними процесами, зміною світоглядної позиції та ціннісних орієнтацій, прагненням нашої країни інтегруватися до європейського простору.

Водночас удосконалення розвитку дошкільної освіти на сучасному етапі розбудови України неможливе без врахування уроків історії розвитку цього процесу, врахування досягнень та недоліків, властивих еволюції.

Актуальним сьогодні є вивчення історичного досвіду з проблеми розвитку дошкільної освіти, який забезпечує поєднання теоретичних і практичних пошуків з ретроспективним аналізом, дозволяє здійснити порівняльний аналіз минулого і сьогодення.

У своєму історичному розвитку система дошкільного виховання мала відповідний досвід становлення, відродження, стабільного розвитку і модернізації на різних етапах розвитку суспільства.

Л. Пісоцька, досліджуючи етапи зародження і становлення суспільного дошкільного виховання в Україні [3], визначає, що середина XIX ст. – до 1918 р. XX століття є періодом зародження дошкільного виховання і появи перших суспільних закладів для дітей, оскільки дошкільне виховання має глибокі історико-соціальні корені. У цей час проблема виховання дітей дошкільного віку привертає увагу громадськості, створюються педагогічні осередки на чолі з відомими педагогічними діячами, відкриваються перші дитячі садки на різних засадах і у всіх регіонах України.

Згідно досліджень, перші дитячі садки з'явилися у 60-х роках XIX ст. з ініціативи приватних осіб, благодійних і філантропічних організацій. Держава не брала участі в організації їхньої діяльності, плата за перебування дітей у цих садках була досить високою, тому їхніми послугами користувалися лише заможні родини.

У 1898 році почали відкриватися перші народні дитячі садки за участі дошкільної комісії Київського товариства сприяння вихованню й захисту дітей.

Треба зазначити, що Київ у той час був центром дошкільної роботи, бо там діяли різноманітні товариства та організації: Товариство народних дитячих садків, Фребелівське товариство, різноманітні ліберально-філантропічні організації. Як зазначає А. Бондар, «мета їхньої діяльності – боротьба з бездоглядністю дітей. Дитячі заклади були двох типів: платні для заможних верств населення і безоплатні – для бездоглядних дітей з бідних сімей, які повністю чи частково утримувались на кошти товариств і організацій. Відсутність державного фінансування свідчила про те, що дитячі садки як суспільно-виховні заклади приживалися дуже важко, відкривалися повільно, а кількість їх була незначною» [1, с. 9].

Цікавий досвід роботи з малими дітьми (від 4-х до 10-ти років) можна простежити у Будинку вільної дитини, створеному у 1906 році. У 1907 році він почав функціонувати як «Дитячий садок та школа III розряду». Вся робота будувалася на запитах та інтересах дітей, оскільки там сповідували думку, що всі творчі задатки закладені в малої дитини і дорослому необхідно створити для їх розвитку певні умови. Діти мали повну свободу в забезпеченні власної життєдіяльності [5, с. 384].

Значний внесок у розвиток дошкільного виховання того часу зробила С. Русова, яка втілювала в життя лінію українізації народної освіти і у тому числі дитячого садка.

Новим етап в розвитку системи дошкільної освіти було прийняття Урядом у 1943 році постанови про створення санаторних дитячих садків для дітей з ослабленим здоров'ям, в яких вони перебували цілодобово протягом 3-6 місяців; де їх забезпечували посиленням харчуванням і постійним медичним доглядом, а навчально-виховна робота проводилася з урахуванням стану здоров'я дітей. Дітей одиноких матерів в дитячі садки брали поза чергою і надавали допомогу в оплаті за перебування дитини в розмірі 50%.

Починаючи з 1953 року робота з дітьми в садочка проводиться у вікових групах: молодша (3-4 роки), середня (5 років), старша (6 років). Створюється

новий тип дошкільного закладу – ясла-садок. Цей новий тип дошкільного закладу створював умови для виховання дитини від народження до 7 років.

Протягом 90-х років тривав активний процес перегляду загальних підходів до виховання дітей дошкільного віку, визначення нових концептуальних засад. Це повною мірою знаходило відображення в концепціях, нормативно-правових документах, таких як Закон України «Про освіту» (1991), Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХ століття) (1992), «Концепція національного виховання» (1994), «Національна доктрина розвитку освіти» (2002).

Цими документами дошкільне виховання визнавалося «вихідною ланкою в системі безперервної освіти, становлення і розвитку особистості» [2]. Вказувалося, що воно здійснюється в сім'ї, дитячих дошкільних виховних закладах і має на меті забезпечення фізичного та психічного здоров'я дітей, їх повноцінного розвитку, готовності до школи, набуття життєвого досвіду. Підкреслювалася органічна єдність («інтеграція») родинного та суспільного дошкільного виховання.

Велике значення для подальшого розвитку суспільного дошкільного виховання мало прийняття Закону України «Про дошкільну освіту» (2001) [4]. У ньому була визначена державна політика у сфері дошкільної освіти. Наголошувалося, що держава визнає важливу роль дошкільної освіти для подальшого становлення особистості і створює належні умови щодо її реалізації, забезпечує обов'язкову дошкільну освіту дітям старшого дошкільної віку.

На початку ХХІ століття в Україні розроблено та затверджено урядом Концепцію розвитку дошкільної освіти на 2010-2017 роки на виконання Закону України «Про дошкільну освіту», Указу Президента України від 20.03.2008 р. № 244 «Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні». Відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» дошкільна освіта є обов'язковою первинною складовою частиною системи безперервної освіти в Україні. Держава визнає пріоритетну роль дошкільної освіти та створює

належні умови для її здобуття. У концепції окреслювалися нові вимоги до цілей, завдань, структури та змісту дошкільної освіти України, що пояснювалося глобалізаційними процесами, зміною світоглядної позиції та ціннісних орієнтацій, прагненням нашої країни інтегруватися до європейського простору. У цих умовах дошкільні навчальні заклади повинні набути нового статусу, розширити свої функції, стати обов'язковими для відвідування дітьми, особливо старшого дошкільного віку.

Зміни, що відбулися та відбуваються в дошкільній освіті зокрема, знаходять своє відображення та регулюються відповідними законодавчими документами – Законом України «Про дошкільну освіту», Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні, Базовими програмами розвитку дитини дошкільного віку. Вони визначають основні тенденції розвитку дошкільної освіти, відповідність змін, що відбуваються, світовим тенденціям; розкривають організаційно-змістові характеристики оновлення дошкільної освіти на сучасному етапі; об'єктивують існуючі проблеми та шляхи їх розв'язання; указують на закономірності й принципи, що мають консолідувати освітній простір України.

Список використаних джерел

1. Бондар А. З історії розвитку дошкільного виховання. *Дошкільне виховання*. 1966. № 11. С. 9 –12.
2. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). *Дошкільне виховання*. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF>.
3. Пісоцька Л.С. Початкові етапи зародження і становлення суспільного дошкільного виховання в Україні. *Педагогічний дискурс*. 2013. Вип. 15. С. 549 – 553. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/peddysk_2013_15_111
4. Про дошкільну освіту: Закон України від 11.07.2001 № 2628-III Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 49, ст. 259). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>.
5. Сірополко С. Історія освіти в Україні. К. : Наукова думка, 2001. 911 с.

Демчук Олена

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки,
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Мельник І. М.*

КАЗКА ЯК ЗАСІБ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

На сучасному етапі розвитку суспільства питання екологічної культури набуває особливого значення. Це зумовлено світовою екологічною кризою, яка щороку загострюється. Причиною цього є практична діяльність людини, яку потрібно спрямовувати на збереження планети Земля, а не на її руйнування. Основи екологічної культури, закладаються в дитинстві, саме під час цього сензитивного періоду потрібно допомогти дитині усвідомити себе частинкою природи, яку потрібно берегти та бережно ставитись до неї.

Фізіологічні та психологічні особливості дитини дошкільного віку не дозволяють переобтяжувати її когнітивну сферу, дитина як зазначає К.Ушинський «...мислить образами, формами, фарбами, звуками» [6], тому здатна до систематизації та усвідомлення знань через певні образи. Чим яскравішим є образ, тим сильніше впливає він на чуттєву сферу дитини, забезпечуючи міцність запам'ятовування отриманої інформації. Яскраві образи в поєднанні з пізнавальною інформацією втілені в казках. Педагоги вважають казку дієвим засобом виховання й використовують її для розвитку різних сторін особистості дитини [3, с. 68].

Питанням використання казок в екологічному вихованні дітей дошкільного віку вивчалося такими вченими, як О. Амацьєва, Е. Берн, Г. Беленькою, Н. Виноградова, Н. Горопахою, О. Запорожець, Н. Лисенко, З. Плохій, Н. Рижовою та ін. На думку вчених, саме через казку у дітей формуються перші уявлення про різноманітні явища та об'єкти, про які в ній розповідається [4, с. 193].

Згідно вимог Базового компонента до кінця дошкільного періоду в дитини мають бути сформовані елементи екологічного світорозуміння,

екологічної вихованості та позитивне емоційно-ціннісне ставлення до природи [1].

Ученими доведено, що через емоційну взаємодію з образами діти засвоюють певні знання й уявлення, виробляють конкретні судження, формулюють особистісні умовисновки. Зміст екологічного виховання засвоюється дітьми в різній їх діяльності. До форм екологічного виховання можна віднести наступні: традиційні заняття, екологічні ігри, екологічно [3, с. 69].

На думку Н. Вапняк, А. Божко, значущість казки природознавчого змісту в процесі екологічного виховання дошкільників зумовлюється тим, що вона має освітній характер і дає змогу формувати реалістичні уявлення про окремі об'єкти та явища природи, потреби живих організмів, зв'язки та залежності в природі в багатоступеневій ієрархічній послідовності та єдності; забезпечує цілісність раціонального та емоційного в пізнанні; відповідає характеру мислення та інтересам дитини [5, с. 235].

Бережливе ставлення до тварин віддзеркалюється в багатьох народних казках – вони рятують героїв від смерті («Казка про Івана Голика і його брата», «Про бідного парубка і царівну» та ін.), допомагають в одруженні, подоланні Змія. Дбайливе ставлення до тварин і всіх живих істот у казці є незаперечним свідченням розвиненої «екології» моралі наших далеких пращурів, шанобливим ставленням до Матері-Землі. Людина в казці не жорстокий повелитель світу, хоч багато явищ навколишнього середовища вона намагається пізнати й осягнути, навіть підкорити власній волі. Людина – мудра, шаноблива частинка великого всесвіту [4, с. 194].

Використання на практиці авторської казки як засобу екологічної освіти і виховання з дітьми дошкільного віку підтверджено високою результативністю. Казка впливає на почуття та розум дитини, забезпечуючи їхню єдність у процесі пізнання світу природи. Дітям подобається зміст казок про природу, адже рослини і тварини в них розмовляють, здійснюють вчинки, що викликають співчуття, почуття радості чи ніжності, гніву, осуду, невдоволення.

Як результат – змінюється ставлення до реальних об'єктів та явищ природи: спочатку воно стає просто більш уважливим, поступово – гуманнішим, з часом – поважливим та турботливим [2, с. 15].

Отже, через казки вдається прищепити не тільки любов до природи, але й бережливе ставлення до неї та сприяти збагаченню знань про природу. Важливо, щоб саме у ранньому віці дитина отримувала достатньо інформації про екологічні проблеми та правила. Казка дає змогу розповідати дітям про природні явища та об'єкти у доступній формі.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. К.: Видавництво, 2012. 26 с.
2. Беленька Г. В. Казка як засіб екологічної освіти і виховання. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2015. № 5. С. 14 – 18 .
3. Бихалова О. В. Роль казки в екологічному вихованні дітей дошкільного віку. *Таврійський вісник освіти*. 2014. № 3. С. 68 –72.
4. Борисенко У. В. Роль казки в екологічному вихованні дітей дошкільного віку. *Теорія і методика навчання: проблеми та пошуки* : зб. наук. пр. / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків : ХНПУ, 2018. Вип. 14. С. 192 – 196.
5. Вахняк Н. Формування екологічної культури у дітей дошкільного віку засобами казки. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Сер : Педагогіка*. 2014. № 2. С. 232 – 237.
6. Ушинський К. Педагогічні твори. К.: Педагогіка, 1990. 528 с.

Дрозд Богдана

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки,
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Бартків О. С.*

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У СИСТЕМІ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНИКА

Сучасне суспільство перед закладами освіти ставить завдання виховання здорової особистості, яка цінніше ставиться до власного здоров'я, здоров'я оточуючих та веде здоровий спосіб життя. Водночас в останні роки спостерігається значне погіршення стану здоров'я дітей. Кількість абсолютно здорових дітей знизилась за останнє десятиріччя з 23 % до 15 %, збільшилась

кількість дітей з хронічними захворюваннями, 20-27 % дітей є такими, які часто хворіють [1]. Тому з раннього віку потрібно в дитини формувати ставлення до здоров'я як його особистісної цінності, формувати здоров'язбережувальну компетентність.

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що компетентність як результат дошкільної освіти та особистісне надбання відображає систему взаємопов'язаних компонентів фізичного, психічного, соціального, духовного розвитку особистості дитини: емоційно-ціннісного ставлення; сформованості знань, здатності та навичок до активного, творчого впровадження набутого досвіду, тобто до регуляції досягнень, поведінки, діяльності [3]. Цим нормативним документом визначено компетентності, якими має оволодіти дитина в закладі дошкільної освіти, відповідно до визначеного освітнього напрямку інваріантного складника (табл.1.).

Таблиця 1.

Компетентності освітнього напрямку інваріантного складника, якими має оволодіти дитина дошкільного віку

Освітній напрям	Компетентності освітнього напрямку
Особистість дитини	рухова, здоров'язбережувальна, особистісна компетентності;
Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі	предметно-практична, технологічна, сенсорно-пізнавальна, логіко-математична, дослідницька компетентності;
Дитина в природному довкіллі	природничо-екологічна компетентність, навички, орієнтовані на сталий розвиток;
Гра дитини	ігрова компетентність;
Дитина в соціумі	соціально-громадянська компетентність;
Мовлення дитини	мовленнєва, комунікативна, художньо-мовленнєва компетентності;
Дитина у світі мистецтва	мистецько-творча (художньо-продуктивна, музична, театралізована) компетентність

Як засвідчує аналіз таблиці 1, здоров'язбережувальна компетентність в закладі дошкільної освіти формується в освітньому напрямі «Особистість дитини». Звернемося до аналізу її сутності. Базовим компонентом дошкільної освіти здоров'язбережувальну компетентність потрактовано як здатність дитини до застосування навичок здоров'язбережувальної поведінки відповідно до наявної життєвої ситуації; дотримання основ здорового способу життя,

збереження та зміцнення здоров'я у повсякденній життєдіяльності [3]. З огляду на це, здоров'язбережувальне навчання і виховання передбачають послідовну систему активних дій усіх учасників освітнього процесу, спрямовану на створення здорового середовища для формування таких життєвих навичок, які зумовлюють збереження і зміцнення здоров'я та орієнтують на утвердження цінності здоров'я, здорового способу життя, розвиток фізично й психічно здорової особистості.

Поняття «здоров'язбережувальна компетентність» є інтегральним від понять «компетентність», «здоров'я», «здоров'язбереження». Здійснений аналіз поглядів учених (І. Анохіна, Є. Булич, І. Зимня, І. Сичова та ін.) дозволив констатувати, що здоров'язбережувальна компетентність трактується як:

– суб'єктивна категорія, що передбачає свідоме прагнення дитини до здорового способу життя, наявність сукупності знань про здоров'я, чинники його збереження, сформованість здоров'язбережувальних життєвих навичок і здатність до їх адекватного використання в різних життєвих ситуаціях (Т. Андрющенко) [1];

– готовність самостійно вирішувати завдання, пов'язані з підтримкою, збереженням свого здоров'я та здоров'я інших (І. Анохіна [2]);

– здатність мобілізувати систему знань, умінь, розумових і особистісних якостей, необхідних для формування мотивації до здоров'язбереження; усвідомлення пріоритету здоров'я, турбота про здоров'я як необхідний чинник людського життя (Є. Булич) [4];

– інтегративні якість особистості дитини, яка складається із сукупності знань про людину та її здоров'я, здоровий спосіб життя; мотивацій, що мають екологозбережувальну спрямованість стосовно себе та довколишнього середовища, спонукають до дотримання здорового способу життя, потреби в засвоєнні способів збереження власного здоров'я, зорієнтованих на самопізнання, самовиховання та самореалізацію (Т. Шаповалова) [5];

– комплекс систематичних знань і уявлень про позитивні і негативні зміни у стані власного здоров'я і здоров'я оточуючих; володіння способами

організації діяльності з профілактики здоров'я і здоров'язбереження (Є. Югова) [6].

Для вихователя здоров'язбережувальна компетентність – це комплекс систематичних знань і уявлень про позитивні і негативні зміни в стані власного здоров'я і здоров'ї оточуючих; вміння складати програму збереження свого здоров'я і дієву програму (або план) збереження здоров'я дошкільників в умовах освітнього процесу; вміння створювати здоров'язбережливе освітнє середовище; володіння освітніми технологіями, спрямованими на збереження здоров'я дітей; дослідження ефективності освітнього процесу в питаннях здоров'язбереження, а також здатність організувати і реалізувати діяльність з профілактики негативних явищ та здоров'язбереження.

Відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти результатом розвитку здоров'язбережувальної компетентності є потреба дітей в опануванні способами збереження та зміцнення власного здоров'я, сукупність елементарних знань про людину та її здоров'я, здоровий спосіб життя; стійка мотивація еколого-валеологічної спрямованості щодо пізнання себе та довкілля, яка спонукає до використання навичок здоров'язбережувальної поведінки [3].

Батьки мають усіляко допомагати у розвитку здоров'язбережувальних навичок через створення вдома сприятливого середовища за родинними традиціями здоров'язбереження, роз'яснення користі та шкоди певних дій як для власного здоров'я, так і членів родини; зацікавлення і заохочення дитини до вживання корисних для здоров'я продуктів харчування; закріплення в різних життєвих ситуаціях навичок безпечної поведінки вдома, на вулиці, громадських місцях; використання художніх творів (казки, оповідання, вірші, твори живопису тощо) про здоровий спосіб життя [3].

Отже, на основі аналізу поглядів науковців резюмуємо, що здоров'язбережувальна компетентність дошкільника – це здатність та готовність дитини володіти знаннями про здоров'я, усвідомлено вести здоровий

спосіб життя, мотивувати себе та інших до збереження власного здоров'я та здоров'я оточуючих.

Список використаних джерел

1. Андрищенко Т. К. Теоретико-методичні засади формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08. Одеса, 2015. 40 с.
2. Анохина И. А. Приобщение дошкольников к здоровому образу жизни: методические рекомендации. Ульяновск. УИПК ПРО, 2007. 80 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya/>
4. Булич Е. Г., Мурахов И. В. Здоровье человека: Биологическая основа жизнедеятельности и двигательная активность в её стимуляции. К.: Олимпийская литература, 2003. 414 с
5. Шаповалова Т. Г. Здоров'язбережувальний компетентнісний підхід до навчально - виховного процесу в ПНЗ: зб. матеріалів доп. учасн. II Всеукр.наук.-практ. конференції. Харків : ХНПУ ім. Г С. Сковороди, 2012. С. 327 – 331.
6. Югова Е. А. Анализ структуры и содержания здоровьесберегающей компетенции студентов педагогического вуза. *Вестник Красноярского государственного педагогического университета им. В. П. Астафьева. Психолого-педагогические науки.* Красноярск. 2010. Т. 1. № 3 (17). 213 – 217.

Заремба Л.В.

кандидат педагогічних наук, доцент

Волинського національного університету імені Лесі Українки

ПРОБЛЕМА БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СВІТЛІ БАЗОВОГО КОМПОНЕНТА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Життєдіяльність людини безпосередньо пов'язана з навколишнім середовищем існування. В процесі життєдіяльності людина і середовище постійно взаємодіють один з одним, створюючи систему «людина – середовище існування». Проте останнім часом невпинно зростає вплив негативних факторів довкілля, що викликає необхідність запобігання та мінімізації цього впливу.

Сучасне суспільство також характеризується зміною домінуючих видів людської діяльності, але при цьому базисною потребою залишається безпека людини і на цьому зроблено акцент у Концепції ООН «Про сталий людський розвиток». За визначенням Міжнародної комісії ООН з розвитку навколишнього середовища, сталий розвиток «є розвиток, який задовольняє

потреби нинішнього покоління без шкоди для можливостей майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби» [5, с. 28].

Отже, метою цієї Концепції виступає створення умов для збалансованого безпечного існування кожної окремої людини як найвищої цінності суспільства. Засобами досягнення цієї мети виступають економіка, стабільність природи, державних кордонів, суспільні цінності.

Сьогодні наша країна є активним учасником цих процесів. Основні принципи такої позиції знаходять своє відображення в головному законі держави – Конституції України, де проголошені права кожного громадянина щодо безпеки життя і діяльності людини. «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою цінністю. Права і свобода людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави» [3].

Безпека життєдіяльності дитини пов'язана із формуванням у неї свідомого ставлення до збереження особистого життя, здоров'я шляхом надання теоретичних знань, практичних умінь, вправлення у практичних ситуаціях. Тому провідним завданням сучасної системи освіти є виховання дитини в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я, здоров'я оточуючих безпеки життєдіяльності як найвищої суспільної цінності.

Відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» заклад дошкільної освіти працює в цьому напрямку, а саме: створює безпечні та нешкідливі умови розвитку, виховання та навчання дітей, забезпечує режим роботи, умови для фізичного розвитку та зміцнення здоров'я відповідно до санітарно-гігієнічних вимог та забезпечує їх дотримання, формує у дітей гігієнічні навички та основи здорового способу життя, сприяє збереженню та зміцненню здоров'я, розумовому, психічному й фізичному розвитку дітей [4].

Аналізуючи сучасну ситуацію в країні можна констатувати, що стрімкі темпи розвитку нашого суспільства висувають вимоги принципово нової стратегії виховання, нових підходів до розвитку дитини. Реалізацію цих вимог передбачає Базовий компонент дошкільної освіти в Україні, який спрямовує

роботу педагогів на формування у дошкільників певної життєвої позиції, елементарної життєвої компетентності.

В організації навчально-виховної роботи з питань безпеки життєдіяльності дошкільників особливо важливо дотримуватись основних принципових положень:

- робота з дітьми не повинна обмежуватися лише засвоєнням норм та правил, у дітей необхідно формувати обачність, навички орієнтування і швидкої реакції в екстремальних ситуаціях;

- лише за умови єдиної стратегічної лінії у діяльності педагогічного, дитячого та батьківського колективів можна досягнути максимального ефекту з питань безпеки життєдіяльності дошкільників;

- важливо враховувати певні принципові аспекти роботи з дітьми, які суттєво відрізняються від аналогічної роботи з дорослими, а саме, необхідно зважати на особливості дитячої психіки, її підвищену вразливість, враховувати психологічну готовність дітей до сприйняття відповідної інформації про небезпеку та до практичних дій у надзвичайних ситуаціях. Тому неприпустимим є застосування так званої шокової терапії з акцентуванням на страшних наслідках, бо такий підхід може травмувати психіку дитини, призвести до стресів і тривожних станів.

Статистичні дані говорять, що з кожним роком спостерігається збільшення кількості травмованих дітей внаслідок несформованих навичок поведінки у природному довкіллі та з незнайомими людьми, в різних ситуаціях при користуванні з предметами і речами, тому актуальною виступає систематична робота з дошкільниками, аби виробити в їхній свідомості стереотипи щодо безпеки в життєвому середовищі.

В Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні зазначено, що організація життєдіяльності дітей з урахуванням освітніх ліній, що включені до інваріантної (обов'язкової для навчальних закладів різних типів і форм власності) та варіативної (визначається дошкільним навчальним закладом з урахуванням особливостей регіону, навчальних закладів, індивідуальних

освітніх запитів дітей та побажань батьків) складових Базового компоненту, дає змогу забезпечити належний рівень соціально-особистісного розвитку дітей дошкільного віку в структурі неперервної освіти.

Так, в освітній лінії «ОСОБИСТІТЬ ДИТИНИ» у змісті освіти за розділом БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ чітко означено, що дитина дошкільного віку має диференціювати поняття «безпечне» і «небезпечне», усвідомлювати важливість безпеки життєдіяльності (власної та інших людей). Знає правила безпечного перебування вдома, у дошкільному закладі, на вулиці, на воді, льоду, ігровому, спортивному майданчиках. Орієнтується у правилах поведінки з незнайомими предметами та речовинами тощо.

В освітній лінії «ДИТИНА У ПРИРОДНОМУ ДОВКІЛЛІ» у змісті освіти чітко означено, що дитина має орієнтуватися в тому, що природне довкілля та життєдіяльність людини взаємопов'язані; усвідомлювати значення води, повітря, поживних речовин для життя рослин, тварин, життєдіяльності людей; знати про корисні та шкідливі рослини і тварини, їх важливість в життєдіяльності людини та ін.

В освітній лінії «ДИТИНА У СВІТІ КУЛЬТУРИ» у змісті освіти означено, що дитина має усвідомлювати, що для життєдіяльності людині потрібні технічні засоби та побутове приладдя, що використовується в домашньому господарстві і знати, як користуватися та безпечно поводитися з ними; орієнтуватися у предметному довкіллі за межами житла, дотримуватися елементарних правил поведінки на вулицях, бути обізнаною з правилами дорожнього руху та керуватися ними тощо [1].

Отже, побудова змісту Базового компонента дошкільної освіти відповідно до вікових можливостей дітей на основі компетентнісного підходу спрямовує навчально-виховний процес на досягнення соціально закріпленого результату – безпечної поведінки дитини у навколишньому середовищі.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція), Київ, 2021. 38 с.

2. Запорожець І.В. Безпека життєдіяльності дітей – важливий аспект навчально-виховного процесу в ДНЗ. Консультація для вихователів ДНЗ. URL: <https://vseosvita.ua/library/konsultacia-dla-vihovateliv-dnz-bezpeka-zittedialnosti-ditej-vazlivij-aspekt-navcalno-vihovnogo-procesu-v-dnz-350567.html>

3. Конституція України. URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2227/>

4. Кучинська Л.Ф. Інноваційні підходи до організації роботи питань безпеки життєдіяльності з усіма учасниками освітньо-виховного процесу в ЖДНЗ. URL: <http://www.slideshare.net>

5. Мамонов І. Поняття «сталій людський розвиток»: управлінський аспект. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2013. Вип. 3 (18). С. 28 – 35.

Каленюк Катерина

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки,
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Мельник І. М.*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАЛЬНО -ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Індивідуальний підхід проявляється в наявності та гнучкому використанні педагогами інтегрованої системи різноманітних методів, прийомів та форм роботи для забезпечення ефективного особистісного розвитку та саморозвитку дошкільників, засвоєння ними оптимального обсягу знань, формування вмінь і навичок, рис та якостей, необхідних для подальшого життя й навчання.

У навчально-виховному процесі ЗДО використовуються такі основні форми організації діяльності дітей: спеціально організована навчальна діяльність (заняття), ігри, самостійна діяльність дітей (художня, рухова, мовленнєва, ігрова, трудова, дослідницька та ін.), індивідуальна робота, спостереження, екскурсії, походи, свята та розваги, гуртки тощо. В залежності від віку дітей, педагогічної мети, матеріально-технічного забезпечення групи, професійної майстерності педагога вони можуть бути організовані фронтально, підгрупами чи індивідуально.

Основною формою навчальної діяльності дітей дошкільного віку є заняття з різних розділів програми (тематичні, комплексні, комбіновані, інтегровані, домінуючі та ін.). Індивідуальний підхід до кожної дитини

проявляється у всіх видах дитячої діяльності впродовж всього дня. Але особливо доцільно застосовувати його на заняттях, оскільки під час їх проведення, в основному, відбувається організоване навчання і розвиток [3, с. 5].

Індивідуальна робота як самостійна організаційна форма проводиться з дітьми всіх вікових груп у вільні години (під час ранкового прийому, прогулянок тощо) в приміщеннях і на свіжому повітрі. Вона організовується з метою активізації пасивних дітей, додаткових занять з окремими дітьми (новенькими, тими, що часто пропускають через хворобу, інші причини та гірше засвоюють програмовий матеріал під час фронтальної роботи).

З урахуванням різного рівня інтелектуального розвитку, відмінностей у спрямованості пізнавальних інтересів окремих дітей доцільно диференціювати роботу з ними на заняттях та у повсякденному житті, об'єднуючи дітей у підгрупи та добираючи для кожної з них навчальний матеріал різного змісту, складності та відповідні методи і прийоми. У першу підгрупу відбираються діти з великою активністю, інтересом до заняття, проявом креативності. Для них можна підбирати більш складні завдання. У другій підгрупі – діти, активність яких зовні не виявляється, особливого інтересу до заняття немає, можуть відмовчуватися або відповідати правильно, але творчі прояви незначні. Як правило, у дітей першої підгрупи вище рівень розвитку, ніж у другій. Таким чином, вихователь теж здійснює індивідуальний підхід.

Свої особливості має індивідуальний підхід на заняттях дітей в різновікових групах ЗДО. Найчастіше тема заняття може бути одна для всіх, але завдання програмного змісту відрізняються залежно від віку і рівня розвитку дітей. Доцільніше молодших дітей з випереджаючим розвитком переводити в старшу вікову підгрупу. І навпаки – старших дітей з певними відставаннями в молодшу підгрупу. Об'єднання таких дітей в підгрупи та уміле керівництво – важлива умова ефективного навчання. Тому слід пам'ятати, що матеріал повинен завжди містити щось нове, бути доступним і цікавим. Завдання заняття вирішуються по-різному – одні діти вивчають новий матеріал,

інші закріплюють пройдений або самостійно грають. Своєрідність навчання при цьому полягає у тому, що на одному занятті проводяться мікрозаняття з різними підгрупами. Наприклад, одній підгрупі дається новий матеріал, а з іншою групою закріплюють вивчений матеріал.

Індивідуальний підхід педагог в різновіковій групі може здійснювати на заняттях трьох типів:

1. Заняття проводиться зі всіма дітьми по одному розділу програми, але із різним програмним змістом (наприклад, одні ліплять ляльку-неваляшку, інші – дівчинку в шубці).

2. Заняття проводиться зі всіма дітьми, але за різними розділами програми у підгрупах (в одних дітей – малювання, а у інших – математика).

3. Заняття проводиться з дітьми однієї вікової підгрупи (інші самостійно грають або одягаються на прогулянку). Таким чином, у педагога завжди є вибір використання різних прийомів на занятті, але індивідуальний підхід є відмінним засобом педагогічного впливу на дитину з урахуванням всіх її особливостей [3, с. 6].

Для дітей, у яких спостерігаються інертні (малорухливі) нервові процеси, слід створити оптимальні умови: не вимагати швидкого «включення» в діяльність; уникати ситуацій, коли від такої дитини треба швидко одержати відповідь, давати їй час на обміркування; не відволікати від процесу розпочатої роботи. Знання індивідуальних якостей кожної дитини, її психофізіологічних особливостей допоможе вихователю будувати будь-яку спільну діяльність «дорослий-дитина» продуктивніше, якщо дотримуватись у роботі з дошкільникам із слабкою нервовою системою певних правил.

Мовчазні, замкнуті, сором'язливі, нерішучі, повільні діти на занятті стають іншими, якщо керуватися деякими правилами: давати їм простіші завдання, задавати навідні питання, використовувати нагадування. Слід пам'ятати й про активних дітей із високим рівнем розвитку. Важливо не питати завжди тільки їх, залучати їх до виправлення і уточнення відповідей інших дітей, підбирати їм складніші завдання, висувати до відповідей дітей підвищені

вимоги. На занятті педагог повинен продумати, як краще посадити дітей (з урахуванням особливостей їх фізичного і психічного розвитку та поведінки), порівнювати результати дитини з її власними досягненнями, а не з іншими дітьми, розвивати ініціативу і самостійність, вчити дітей контролювати себе, не «навішувати» на дітей ярлики, наприклад, «він нічого не знає», переривати спроби дітей висміювати відповіді інших, вчити правильно оцінювати дії і результати свої й товаришів, привчати дітей радіти успіхами однолітків тощо.

Практика показує, що за допомогою традиційних форм роботи не можна повністю вирішити цю проблему. Однією із інноваційних форм розвитку творчої особистості є технологія ТРВЗ – теорія розв’язку винахідницьких задач, яка спочатку була адресована інженерно-технічним працівникам. В останні десятиліття вона викликала пильний інтерес в середовищі педагогів-практиків. Разом з тим, ТРВЗ-технологія масово не впроваджується у роботу дошкільних закладів, оскільки недостатньо розроблені зміст програми, а також форми і методи навчання [1, с. 4].

Важливо, що заняття із застосуванням елементів ТРВЗ знімають відчуття скутості. У дітей долається соромливість, поступово розвивається фантазія, логіка мислення, уява. ТРВЗ дає можливість проявити свою індивідуальність, вчить дітей нестандартно мислити. Технологія розвиває такі етичні якості, як уміння радіти успіхам інших, бажання допомогти, прагнення знайти вихід із скрутного положення. ТРВЗ дозволяє отримувати знання без перевантажень, без зубріння.

Індивідуальність дитини в іграх виявляється у самостійному розвитку ними задуму та умінні організувати гру, у здатності підібрати потрібні матеріали, зробити іграшки або атрибути для гри, у виразності виконання тієї або іншої ролі, а також в наполегливості у досягненні нею поставленої меті. Для індивідуального підходу до дітей у процесі їх ігрової діяльності важливо з’ясувати їх ставлення, інтерес до гри і характер участі кожної дитини в різних іграх. Особливої уваги вимагають соромливі, нерішучі діти, але й активні діти,

з явними організаторськими здібностями не повинні зникнути з поля зору вихователя.

Індивідуальні особливості дітей виявляються в іграх усіх видів. В процесі проведення дидактичних ігор з'ясовується ступінь розумового розвитку дітей, їх кмітливість, спостережливість, а також рішучість або нерішучість, швидка або повільна реакція. У сюжетно-рольових творчих іграх обов'язково виділяється група організаторів. Це розвинені та активні діти, вони уміють вибрати цікавий сюжет, розвинути його, привернути товаришів до гри і об'єднати їх в загальному прагненні досягти наміченої мети. Це свого роду режисери, що уміють у грі втілити свої пізнання, використовувати наявний досвід, розвернути свою творчість і ініціативу. При правильному індивідуальному підході ці діти стають активом, на який вихователь може сміливо спиратися в керівництві іграми. Здійснюючи індивідуальний підхід до дітей в грі, вихователь повинен розвивати в них і такі етичні якості, як скромність, доброзичливість, прагнення принести користь всім, в даному випадку ігровому колективу, команді [1, с. 7].

Спостереження показують, що всі діти по-різному ставляться до ігор, особливо колективних. Є такі діти, які цікавляться іграми і на запрошення виконати нескладну роль охоче відгукуються, але самостійно організувати творчу гру не уміють. Такі діти вимагають більшої уваги з боку вихователя. У них необхідно розвивати творчу ініціативу, організаторські здібності, виховувати відчуття упевненості в своїх силах. Слід також звернути увагу на їх загальний розвиток, збудити інтерес до оточення, використовуючи різні види діяльності. Успіх роботи в даному випадку багато в чому залежить від узгодженості дій вихователів і сім'ї.

Відомо, що велике значення в розвитку гри має іграшка. Особливо важливо мати це на увазі в роботі з дітьми молодшого дошкільного віку. Іграшка може викликати інтерес до гри, позитивно впливати на формування особистості дитини, якщо педагог керуватиметься відповідною методикою проведення ігор і враховувати при цьому вікові та індивідуальні особливості

дітей. Найпопулярнішою іграшкою не тільки у молодших, але і у старших дошкільників є лялька. У іграх з лялькою особливо виявляється індивідуальність дітей, їх схильності та інтереси. Деякі уміють грати з лялькою цікаво і змістовно, інші ж, узявши ляльку в руки, не знають, що з нею робити, і тут же недбало її кидають. Трапляється, що гра з лялькою полягає лише в тому, що дитина карає її, лає, робить уколи. Найчастіше в цьому винні дорослі, які своїми негативними діями дали привід для такого наслідування. Потрібно, щоб діти бачили, що дорослі серйозно грають із ними, тоді й у дітей з'явиться інтерес до ляльок, яких вони будуть сприймати як дітей. Для підтримки цього інтересу треба, щоб кожна лялька мала ім'я. Не слід використовувати однаково одягнених ляльок, оскільки шаблон і одноманітність викликають у дітей нудьгу.

Отже, заняття з різних розділів програми є основною формою навчальної діяльності дітей дошкільного віку. І хоча індивідуальний підхід до кожної дитини проявляється у всіх видах дитячої діяльності впродовж всього дня, особливо доцільно застосовувати його на заняттях, оскільки під час їх проведення, в основному, відбувається організоване навчання і розвиток. Практика показує, що за допомогою традиційних форм роботи не завжди можна повністю вирішити проблему індивідуального підходу до виховання дитини. Однією з інноваційних форм розвитку творчої особистості є технологія ТРВЗ. Адаптована до дошкільного віку ТРВЗ-технологія дозволяє виховувати і навчати дитину під девізом «творчість в усьому» й успішно враховувати індивідуальні якості кожної дитини. Індивідуальний підхід до дітей у грі, за умови знання педагогом їх загальних вікових і індивідуальних особливостей, є ефективним засобом формування особистості.

Список використаних джерел

1. Газман О. Воспитание и педагогическая поддержка детей. *Народное образование*. 1998. № 6. С. 24 – 29.
2. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / за ред. О. Скрипченко, Л. Долинської. К. : Каравела, 2007. 400 с.
3. Товкач І. Індивідуальні особливості дітей дошкільного віку в ракурсі теоретичних розробок педагогів і психологів. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і*

Калитяк Анна

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки,
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Антонюк В. З.*

МІЖОСОБИСТІСНІ ВІДНОСИНИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ

Розглядаючи формування міжособистісних відносин дітей дошкільного віку, хочемо зазначити, що у міру їх розвитку розвиваються їхні міжособистісні та соціальні навички, навколо братів і сестер та однолітків дошкільники вчаться ділитися, а також бути напористими та переконливими. Ранні позитивні відносини між дітьми та дорослими мають вирішальне значення для набуття дітьми навичок вирішення проблем та відіграють важливу роль у тому, як дитина веде переговори в разі конфліктів та керує відносинами з однолітками. Міжособистісні відносини – цікавий парадокс для дитини дошкільного віку. Хоча людські взаємини є джерелом любові, безпеки та радості, вони водночас є тим контекстом, у якому діти відчують сильні та складні емоції, такі як ревності, сором, образу, горе та лють. Дорослі, які працюють з дітьми дошкільного віку мають унікальну можливість допомогти їм зрозуміти вплив негативних емоцій, і вести дітей через процес остаточного навчання, самостійно розпізнавати та будувати стратегію побудови позитивних стосунків з людьми, які їх оточують.

Заслужують на увагу наукові дослідження, присвячені особливостям соціалізації дітей дошкільного віку (А. Богущ, Н. Гавриш, О. Кононко, І. Рогальська та інші); проблемам морального виховання дітей дошкільного віку (О. Долинна, В. Котирло, С. Кулачківська, С. Ладивір, Ю. Приходько, С. Тищенко та ін.); питанням розвитку в дітей дошкільного віку внутрішніх механізмів регуляції моральної поведінки (О. Запорожець, Д. Ельконін, В. Котирло, Я. Коломинський, А. Кошелєва, О. Кошелівська, Я. Неверович,

Ю. Приходько, Т. Репіна, Є. Субботський, Т. Титаренко, С. Тищенко, С. Якобсон та інші).

В. Абраменкова акцентує увагу на тому, що емоційна підтримка сприяє виникненню атмосфери взаємної зацікавленості, поваги та довіри [3, с. 23].

Головним засобом виховання гуманної поведінки у дітей є спілкування з дорослими та однолітками. Дослідження міжособистісних взаємин дітей дошкільного віку (Л. Артемова, О. Кульчицька, В. Нечаєва, Т. Репіна) довели, що через спілкування дитина пізнає соціальний світ, засвоює соціальний досвід, отримує інформацію і набуває практики взаємодії, співпереживання, взаємодопомоги.

Логіка дослідження вимагає конкретизації понять «міжособистісні взаємини», «міжособистісні стосунки».

Таблиця 1.

Дослідження науковцями поняття «міжособистісні взаємини»

№	Автор	Проблематика дослідження
1	О. Орлов	як певний вияв емоційно-ціннісного аспекту, котрий розкривається в прагненні до гуманізації зв'язків особистості зі світом.
2	Л. Божович	як мирні, дружні відносини, стосунки. Це взаємна домовленість, угода про спільні дії, погодженість, гармонія у чомусь, яка є невід'ємною частиною встановлення колективу та знаходження комфортного місця у ньому.
3	В. Слободчиков	розглядає міжособистісні взаємини як ідеальну норму, необхідну для максимальних особистісних зусиль людини. Також він вважає, що найважливішим проявом відносин дитини є саме гуманні взаємини, тобто такі, у яких світ дорослих і однолітків набувають для дитини значення безумовних особистісних цінностей, породжуючи прагнення до допомоги та співробітництва.

Таким чином, поняття «міжособистісні взаємини» – це певний вияв емоційних відносин, стосунків, які є невід'ємною частиною домовленості у колективі та знаходження комфортного місця у ньому [2, с. 153].

Зокрема, дефініція «міжособистісні стосунки» акцентує увагу на емоційно чуттєвому аспекті взаємодії між людьми. Поширеним підходом до

дослідження стосунків у дітей є вивчення поведінки дитини, спрямованої на однолітка. При цьому особливо виділяється так звана просоціальна поведінка, яка характеризується діями дитини «на користь іншого». Міра просоціальності поведінки, зазвичай, розглядається як головний показник міжособистісних стосунків.

Відносини людини з іншими людьми є основою духовно-морального становлення особистості, яка визначає не лише її моральну цінність, але і головний зміст духовного життя. Саме вони зумовлюють найбільш сильні переживання, визначають вчинки людини. Стосунки з іншими людьми зароджуються і найбільш інтенсивно розвиваються в дитячому віці. Перший досвід стосунків є фундаментом для подальшого розвитку особистості дитини.

Міжособистісні взаємини необхідно формувати, залучаючи дитину старшого дошкільного віку до різних видів діяльності: ігрової, рухової, природничої, предметної, образотворчої, музичної, театральної, літературної, сенсорно-пізнавальної і математичної, мовленнєвої, соціокультурної та інших. Спілкуючись в грі або в реальному житті діти навчаються дотримуватися на практиці норм поведінки, відтворюють відношення дорослих, а також оцінюють себе і своїх товаришів. Дошкільник практично не здатний виділяти особистісні якості однолітків, він лише зауважує їх ставлення до себе. У процесі спілкування з однолітками дитина застосовує і перевіряє дієвість набутих ним у взаємодії з дорослими способів діяльності і норм людських взаємин. Саме в ході міжособистісної взаємодії дитина старшого дошкільного віку виявляє увагу й інтерес до однолітка, сприймає його як суб'єкта по спілкуванню та партнера по діяльності, осмислює ці взаємини й інтерпретує процес і якість взаємодії з ровесником. Тому для повноцінного формування в дошкільному навчальному закладі цієї базової якості особистості вихователь старшої групи має приділяти міжособистісним взаєминам своїх вихованців значну увагу, залучати дітей до різних видів діяльності, постійно актуалізуючи особливу цінність досягнення міжособистісних взаємин у стосунках дітей один з одним [1, с. 35].

Таким чином, в ході дослідження ми помітили, що систематичне залучення дітей старшого дошкільного віку до вищезазначених видів організації спільної діяльності на заняттях, під час підготовки й проведення виховних заходів, процесів життєдіяльності дітей, прогулянок; ігрової, рухової, природничої, предметної, образотворчої, музичної, театральної, літературної, сенсорно-пізнавальної і математичної, мовленнєвої, соціокультурної діяльності сприяло формуванню у дітей старшого дошкільного віку здатності ставитися до однолітка як до цінності; бачити його чесноти, досягнення; уважно сприймати слова, дії, вчинки ровесників; умінь розуміти однолітка, узгоджувати свою позицію, домовлятися, поводитися миролюбно, запобігати й уникати загострення взаємин, миритися; умінь враховувати інтереси, потреби, думки, почуття однолітків, співвідносити їх зі своїми потребами, інтересами, інтелектуальним та емоційним станом.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. *Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади*. Київ, 2003. Кн. 1. 280 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.
3. Гончаренко А. М. Педагогічні умови та шляхи формування гуманних взаємин старших дошкільників. Теоретично-методичні проблеми навчання і виховання: зб. наук. праць: Педагогічні науки / за ред. Бібік Н. М., Вашуленко М. С., Вільчковського Е. С. та ін. Київ : Фенікс, 2004. С. 22 – 24.
4. Кручек В. А. Психолого-педагогічні основи міжособистісного спілкування. Київ, 2011. 302 с.

Кальчук Софія

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки,
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Бартків О. С.*

СУТНІСТЬ І ВИДИ ЦІННОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасному суспільстві спостерігається знецінення основних цінностей людини. А зміни в суспільстві зумовлюють зміни й у системі цінностей. Цінності спрямовують, організовують, орієнтують поведінку людини на

визначені цілі. Ціннісність – є єдністю змістовного «Я» і певної зовнішньої спрямованості. І саме в старшому дошкільному віці ці дві складові структури особистості нерозривно зливаються, одна одну реалізують. Тому, дуже важливо формувати цінності особистості, як основи подальшого її духовного розвитку, починаючи з дошкільного віку.

Виховання цінностей особистості, їх наступне трансформування в ціннісні орієнтації визначено як основні завдання сучасного закладу освіти і підкреслено Законами України «Про освіту» і «Про дошкільну освіту», Базовим компонентом дошкільної освіти, Концепцією Нової української школи, Указом Президента України «Нова українська школа» у поступі до цінностей», Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки та ін. У змісті цих документів також зазначається, що в сучасній соціокультурній ситуації головною домінантою виховання визначається формування в особистості ціннісного ставлення до навколишньої дійсності та самої себе, активної за формою та моральної за змістом життєвої позиції.

Проблеми виховання цінностей та становлення ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку висвітлено в наукових доробках І. Білої, І. Карабаєвої, С. Ладивір, Т. Піроженко, Л. Соловійової, Л. Токаревої та ін.

Дошкільний вік – це такий етап житті людини, коли формуються найважливіші функції організму, активно здійснюється засвоєння моральних норм, знань і цінностей. Новоутворення цього періоду пов'язані з переключенням орієнтації дитини на соціальне середовище, появою особистісних форм поведінки. Тому важливим у цьому віці є формування цінностей дитини.

Кожен напрям Базового компоненту дошкільної освіти передбачає формування ціннісного ставлення дітей до себе, інших людей, до суспільства, природи, мистецтва тощо [1].

Семантично поняття «цінність» має багато значень. Здійснений аналіз поглядів учених засвідчує, що поняття «цінність» науковцями трактується як:

- позитивне та негативне розуміння речей, подій, духовних витворів суспільства або окремої людини [7, с. 569];
- значущість чого-небудь для окремої людини чи навіть суспільства у цілому на певних етапах їх розвитку [6];
- суб'єктивне вираження в свідомості індивіда специфічних якостей предметів та явищ навколишньої дійсності [2];
- синтез знань, почуттів, потягів та дій суб'єкта в соціумі [3, с. 357];

Нам імпонує думка І. Марценюк, яка наголошує, що цінність пов'язана із духовним змістом життя людей, має певні значення вищого порядку, є найважливішим елементом культури, який звеличує особистість, формує її духовні орієнтири, надає життєдіяльності певний сенс [4, с. 24].

Отже, на основі проведеного аналізу, цінності будемо розуміти як ті значимі духовні якості людини, які є значимими для особистості та визначають основні орієнтири в її поведінці.

Цінності для дитини – це щось для неї значиме. Цінність виникає одночасно з позитивною і негативною емоцією в поєднанні з конкретним знанням, яке визначає вибір [5, с. 42].

Для дошкільників важливі фундаментальні цінності (добро-зло, справедливість-несправедливість). Вони є орієнтирами і важливим компонентом життєдіяльності в суспільстві. Накопичення соціального досвіду та перетворення загальноприйнятих цінностей у значимі для самого дошкільника супроводжується важливими змінами емоційної сфери та починає пов'язуватися з правилами поведінки, їх змістом та обов'язковістю їх дотримання.

Осмислення дошкільником соціально значимих цінностей виступає усвідомленням сукупності сенсу життя, основним змістовим наповненням його життя, характером самостворення (Я наповненість) [5, с. 42]. Уже сприйняття дитиною соціально значимих цінностей суттєво впливає на її діяльність і свідомість. У цей час рівень їх осмислення помітно зростає та підвищується узагальненість і стійкість. Це сприяє привласненню дитиною змісту, форм і

способів взаємодії в соціальному середовищі – активізується саморозвиток, усвідомлення себе як суб'єкта взаємин. І в процесі взаємодії з близькими дорослими і однолітками старші дошкільники як би «по-дорослому» осмислюють соціально значимі цінності. Саме за таких обставин дитина вперше усвідомлює свої власні потреби, рівень своїх можливостей і здатностей їх реалізувати [5, с. 42].

Цінності дітей дошкільного віку носять суб'єктивно-об'єктивний характер, однак виступають як єдність об'єктивного та суб'єктивного, духовного та матеріального, індивідуально-особистісного та загальнолюдського, соціального і природнього.

Цінності дітей, як і дорослих, поділяються на суспільні (об'єктивовані у культурі й закріплені у різних формах суспільної свідомості) та особистісні (які притаманні окремій конкретній людині) [5, с. 4]. Особистісні цінності входять до структури особистості, як індивідуалізовані цінності, вони унікальні для кожної конкретної людини. Цінності дитини дошкільного віку розрізняють за значущістю, тобто кожна особистість вибудовує свою шкалу ціннісних орієнтацій.

Отже, наявність цінностей в дітей дошкільного віку робить їх цілісними в навколишньому світі. Лише та цінність, яку визнає й приймає дитина, здатна виконувати важливу ціннісну функцію – орієнтира поведінки й визначати її орієнтаційні пріоритети. Про орієнтацію на ту чи іншу цінність можна буде говорити, коли дитина запроєктує у своїй свідомості оволодіння нею. А це можливе, за умови сформованості потреб, які визначають ставлення особистості до дійсності та виявляються в результаті самооцінки індивіда.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Наказ Міністерства освіти і науки України № 33 від 12 січня 2021 р. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya/>
2. Выготский Л. С. Педагогическая психология. М.: Педагогика, 1991. 480с.
3. Дубасенюк О. А. Професійна педагогічна освіта: акмесинергетичний підхід: монографія. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 388с.

4. Марценюк І. П. Формування професійно-ціннісних орієнтацій студентів природничо-математичних спеціальностей у навчальному процесі університету : дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Умань, 2016. 294с.
5. Піроженко Т. О. Прийняття дитиною цінностей : посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2018. 240 с.
6. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. СПб.: Питер, 2002. 720 с.
7. Філософський словник соціальних термінів. 3-є вид., доп. Харків: Р.И.Ф., 2005. 672 с.

Козел Анастасія

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки,
Науковий керівник – канд. пед. наук, ст. викладач Ємчик О. Г.*

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ
МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Дошкільний вік – найважливіший етап у розвитку людини, в ході якого відбуваються суттєві фізіологічні, психологічні та соціальні зміни. До кінця даного вікового періоду підвищується пластичність і стійкість нервово-психічної діяльності і, загалом, захисних сил організму. Поведінка дитини старшого дошкільного віку має більш регульований характер. Вона стає більш самостійною і незалежною. Триває автономізація дитини від дорослого, але зв'язки з дорослими збагачуються, стають суттєво різноманітнішими. Це пов'язано зі збільшенням числа соціальних функцій, які стають посильні дитині дошкільного віку.

Дошкільний вік характеризується появою наступних новоутворень:

1. Відбувається стрімкий розвиток психічних властивостей, який час від часу переривається. Під час цих зупинок дитина відтворює досягнуте.
2. Виділяються і оформлюються внутрішні розумові дії та операції.
3. Уява, мислення і мова з'єднуються в єдиний процес, тобто виникає синтез зовнішніх і внутрішніх дій. З'являється творчий процес.
4. Завершується процес формування мови як засобу спілкування.
5. Відбувається засвоєння моральних норм, правил поведінки, виникають особистісні якості.

6. Вершина розвитку дошкільного віку – розвиток самосвідомості та індивідуальності дитини, що дозволяє говорити про неї як про особистість.

Учені (П. Гальперін, В. Давидов, Д. Ельконін, О. Леонт'єв, О. Лурія) виявили специфічний механізм формування у дитини розумових дій та операцій, етапи формування розумових дій. Доведено, що перші кроки в оволодінні кількісними відносинами відбуваються у ранньому дитинстві: дитина, пізнаючи об'єктивний світ, знайомиться з його виміром через кількісні відносини. При цьому пізнання довкілля поглиблюється у процесі розумового розвитку дитини, за ступенем збагачення її досвіду, у використанні предметів за кількісними та якісними ознаками [4, с. 64].

У дошкільному віці мислення, яке супроводжує пізнавальну діяльність дитини, має суттєві особливості. На відміну від дорослої людини, пізнавальна діяльність якої забезпечується мисленням переважно в понятійній формі, засобами абстрактно-логічного мислення, дитина пізнає і мислить здебільшого в предметно-маніпулятивній та наочній формах, лише поступово, за допомогою дорослого, узагальнюючи свій досвід у певних уявленнях і поняттях (О. Кудрявцева, Г. Люблінська, Л. Обухова та ін.).

Вперше поняття «мислення» було введено Р. Декартом. Під мисленням вчений розуміє всякий рефлексивний акт свідомості суб'єкта, тобто акт свідомості – уявлення, думка, бажання і в існуванні якого суб'єкт усвідомлює, «виявлення свідомістю себе самого в будь-якому зі своїх дослідів».

Психологи по-різному дають визначення мислення. Наприклад, М. Поддьяков розкриває дане поняття як «вищу форму відтворення мозком навколишнього світу, особливо складний психічний процес, який властивий тільки людині». Подібне за значенням визначення дав П. Гальперін: «Мислення – це вищий пізнавальний психічний процес, який характеризується опосередкованим і узагальненим відображенням дійсності зав'язків, які існують між явищами зовнішнього світу [2, 53].

З позиції А. Брушлінського: «Мислення – особливо опосередкована і узагальнена форма психічного відображення, яка здійснює зв'язки і відносини між пізнавальними об'єктами» [1, 36].

В. Капаруліна і М. Смирнова пропонують наступне визначення: «Мислення – процес опосередкованого і узагальненого відображення в розумінні людини істотних властивостей, предметів і явищ об'єктивного світу» [3;14].

Як зазначає О. Тихомиров, мислення – спеціально обумовлений, нерозривно пов'язаний з промовою психічний процес пошуків і відкриття нового; процес опосередкованого і узагальненого відображення дійсності в ході її аналізу і синтезу.

Отже, мислення можна розглядати як опосередковане і узагальнене віддзеркалення дійсності, вид розумової діяльності, що полягає в пізнанні суті речей і явищ, закономірних зав'язків і відносин між ними.

Головна якість мислення – це його опосередкований характер. Те, що людина не може пізнати прямо, вона пізнає побічно, безпосередньо і опосередковано: одні властивості через інші, невідоме через відоме. Мислення завжди будується на даних чуттєвого досвіду – відчуття, сприйняття, уявлення – і на раніше засвоєних теоретичних знаннях.

Наступна особливість мислення – його узагальненість. Узагальнення це як загальне пізнання та істотність об'єкта дійсності. Воно можливе тому, що всі ці властивості об'єктів пов'язані між собою, існують і проявляються загальні лише в окремій та конкретній особливості.

Узагальнення люди висловлюють у вигляді мови. Визначення мовою відноситься не тільки до окремого об'єкту, але також і до цілої групи схожих об'єктів. Узагальненість також властива і образам (уявленням і навіть сприйняттям). Але там вона завжди обмежена наочністю. Слово ж дозволяє узагальнювати безмежно. Філософські поняття матерії, закону, явища, руху, сутності, якості, кількості та інші – найширші узагальнення, виражені словом.

Наочно-образне мислення – це вид розумового процесу, який здійснюється безпосередньо при сприйнятті навколишньої дійсності і без цього встановитися не може. Наочно-образне мислення ми приєднуємо до дійсності, а необхідні образи представлені в короткочасній і оперативній пам'яті. Дана форма мислення є домінуючою у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Наочно-дійове мислення – це особливий вид мислення, суть якого полягає в практичній перетворювальній діяльності, здійснюваній з реальними предметами. Цей вид мислення широко представлений у людей, зайнятих продуктивною працею, результатом якої є створення будь-якого матеріального продукту.

Повсякденна практика дошкільної освіти й експериментальні дослідження психологів довели, що конкретна образність мислення дошкільника не виключає деяких простих форм міркувань і умовиводів, які характерні навіть для дітей 3-4-річного віку. Проте, на думку дослідників (Є. Кабанова-Меллер, Г. Люблінська, О. Савченко), поняття можна вважати сформованим не тоді, коли дитина може вільно оперувати ним, а коли воно, як узагальнене відображення дійсності, зростає в її свідомості в обсязі і поглиблюється за ступенем практичного використання. З огляду на це, педагогічною умовою, необхідною для формування логіко-математичних понять у старших дошкільників, стало поетапне опрацювання логіки математичного узагальнення предметів у предметно-практичних, наочно-образних і абстрактно-логічних діях.

Список використаних джерел

1. Брушлинский А. В., Поликарпов В. А. Мышление и общение (2-е доработанное издание). Самара : Самар. Дом печати, 1999. 128 с.
2. Гальперин П. Я. Психология как объективная наука. М: Издательство Институт практической психологии, Воронеж: НПО Модек, 1998. 480 с.
3. Капарулина В. Н., Смирнова М. Н. Гордеева Н. О., Балобанова Л. Н. Психологический словарь: под общей ред. Ю. Л. Неймера. Ростов-на-Дону: Феникс, 2003. 640 с.
4. Позднякова В. В. Логіко-математичний розвиток дошкільнят: інноваційні аспекти альтернативної технології математичної освіти. *Наукові записки Ніжинського державного*

Коменда Людмила

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки,
Науковий керівник – канд. пед. наук, ст. викладач Ємчик О. Г.*

СЮЖЕТНО-РОЛЬОВА ГРА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МАТЕМАТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасних реаліях модернізації дошкільної освіти особливо гостро зосереджується увага на вихованні всесторонньо освічених дошкільників. Адже запорукою реального та якісного оновлення суспільства є збільшення його інтелектуального ресурсу. А це, в свою чергу, залежить від правильної та чіткої організації освітнього процесу, зокрема починаючи саме із закладів дошкільної освіти. Актуальність і значимість проблеми розвитку математичних здібностей дошкільників полягає в тому, щоб ефективно розвинути ці здібності, забезпечити оптимальний інтелектуальний розвиток дитини, який буде неоцінімо важливим, коли вона піде до школи і загалом необхідним для її життя.

Проаналізувавши наукові джерела видатних науковців Ж. Піаже, Я. А. Коменського, Л. В. Ільченко, А. С. Макаренка, Л. С. Виготського та інших, можна стверджувати, що завдяки математичній грі можна ефективно вплинути на розвиток математичних здібностей дошкільників. Наприклад, Ж. Піаже наголошував, що гра – це мірило розумового розвитку дитини.

Питання про роль гри, ігрових прийомів як діяльності та методу навчання розкрито в працях багатьох педагогів: Ш. О. Амонашвілі, Л. В. Артемової, Д. В. Менджерницької, О. П. Усової, Є. М. Водовозова, Є. . Тіхєєвої та інших. Зокрема, Л. В. Артемова велике значення надає грі дошкільника. На її думку, гра допоможе задовольнити дитячу допитливість, залучити її до активного пізнання навколишнього світу. Головна особливість навчання в грі – те, що діти граються, не підозрюючи, що засвоюють певні знання [4, с. 18].

Також ми з'ясували, що більшість наукових праць присвячені саме дидактичним іграм, а сюжетно-рольові висвітлені досить поверхнево. Саме тому дана тема була обрана нами як предмет нашого дослідження. Адже основна відмінність сюжетно-рольових ігор від інших полягає у самостійності створення сюжету й правил їх виконання. Ми вважаємо, що залучення вихованців до вивчення основ математики у цікавій формі, зокрема за допомогою сюжетно-рольової гри, допоможе їм значно скоріше та легше опанувати знання з математики у початковій школі.

Одним з найважливіших засобів математичного розвитку дітей дошкільного віку є гра. Адже ігри займають ключове місце в організації повсякденного життя дітей у закладі дошкільної освіти, є однією з продуктивних форм організації освітнього процесу.

Математичні здібності специфічні, їхній розвиток залежить від засвоєння дошкільниками елементарних математичних уявлень. Педагогічною практикою доведено, що діти можуть в дошкільному віці без перенавантажень і напруги засвоїти більшість із того, чому раніше вони починали навчатись у школі, за умови правильно організованої взаємодії дітей і педагога із застосуванням перевірених ефективних методик, як правило, ігрових, котрі враховують особливості дитячого сприйняття.

В. О. Сухомлинський писав, що без гри немає і не може бути повноцінного розумового розвитку, порівнював гру з величезним світлим вікном, через яке в духовний світ дитини вливається цілющий потік уявлень, понять про навколишнє, з іскрою, яка запалює вогник допитливості. Саме в грі у дітей виробляється звичка зосереджуватися, мислити самостійно; розвивається увага, прагнення до знань, вони навчаються пізнавати, запам'ятовувати нове [2, с. 80].

Цілеспрямоване включення гри в заняття підвищує інтерес до знань, підсилює ефект самого навчання. Створення ігрової ситуації приводить до того, що діти, захоплені грою, непомітно для себе й без особливої праці і напруги, здобувають певні знання, уміння й навички. Гра робить математичні заняття

емоційно насиченими, вносить бадьорий настрій у дитячий колектив, допомагає естетично сприймати ситуацію, пов'язану з математикою.

Сюжетно-рольова гра – це гра за певними задумами дітей, який розкривається через відповідні події (сюжет) і розігрування ролей. Найкращими для дошкільників є ті ролі, які дають їм можливість проявляти високі моральні якості особисті: чесність, сміливість, порядність, товариськість, спритність, дотепність, кмітливість [1, с. 21]. Зокрема, такими іграми можуть бути: «Супермаркет», «Дитяче кафе», «Ветеринарна лікарня», «Поліклініка», «Аукціон», «Місто будівельників», «Гра-подорож по країні Геометрії» та ін.

Такі ігри сприяють не тільки виробленню окремих математичних навичок, але й гостроти й логічності думки. Гра сприяє вихованню дисциплінованості, тому що проводиться за відповідними правилами. Включаючись в гру, дитина виконує певні правила; при цьому підкоряється правилам не по примусу, а добровільно, інакше, не буде гри. Виконання правил пов'язано з подоланням труднощів, із проявом наполегливості [1, с. 21]. Включення дітей у гру має бути добровільним: не нав'язування гри, а залучення до неї дітей. Діти повинні добре розуміти сенс і зміст гри, її правила, ідею кожної ігрової ролі. Зміст ігрових дій має збігатися зі змістом і сенсом поведінки в реальних ситуаціях для того, щоб основний зміст ігрових дій переносився в реальну життєдіяльність.

У грі слід керуватися прийнятими у суспільстві нормами моральності, заснованими на гуманізмі, загальнолюдських цінностях. У грі не повинна принижуватися гідність її учасників, зокрема в разі програшу. Однак, не зважаючи на всю важливість і значення гри в процесі заняття, вона не самоціль, а засіб для розвитку інтересу до математики. Математична сторона змісту гри завжди повинна чітко висуватися на передній план. Тільки тоді вона буде виконувати свою роль у математичному розвитку дітей.

На основі аналізу праць видатних педагогів, у яких висвітлюється значення гри у математичному розвитку дітей ми з'ясували, що за допомогою сюжетно-рольових ігор можна активізувати дітей дошкільного віку, зосередити

їх увагу та викликати інтерес до навчання, а також допомагають виховувати такі якості як допитливість, цікавість, спостережливість. Пропонуючи дитині знання з математики в ігровій формі, дорослі навчають її виконувати різні дії, розвивають пам'ять, мислення, творчі здібності. У процесі гри діти засвоюють складні математичні поняття, навчаються рахувати, читати й писати, а в розвитку цих навичок дитині допомагають близькі люди – її батьки і педагоги. Також сюжетно-рольова гра дозволяє дітям застосовувати математичні знання в ситуаціях, наближених до реального життя, у реальній практичній діяльності. Адже без діяльності дитина не здатна стати суб'єктом власного навчання і засвоїти необхідні поняття. Отже, враховуючи розвивальний потенціал сюжетно-рольових ігор, варто докласти зусиль, щоб гра була не епізодом, а проходила б крізь усе життя дитини.

Список використаних джерел

1. Ільченко Л. В., Чернега Н. С. Логіко-математичні ігри як засіб формування мислення старших дошкільників: навч.-метод. посіб. Сквиря: «Джерело», 2011. 70с.
2. Павленко Л. Г. Роль дидактичних ігор у розвитку логіко-математичних здібностей дошкільників. *Освіта впродовж життя. Таврійський вісник освіти*. 2013. №2 (42). С. 46 – 49.
3. Пиаже Ж. Избранные психологические произведения. М.: Просвещение, 1967. 100с.
4. Чекан О.І. Роль вихователя в розвитку ігрової діяльності дітей старшого дошкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітніх школах*. 2016 р. Вип. 47 (100). С. 61 – 64.

Кондратюк Надія

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки,
Науковий керівник – канд. пед. наук., доцент Дурманенко О. С.*

ВИХОВАННЯ ЧЕСНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ НАРОДНОЇ КАЗКИ

На всіх етапах розвитку суспільства мораль є важливим регулятором людської поведінки, людських відносин, а моральність – одним із критеріїв оцінки чеснот людини. Моральне виховання формує моральні поняття, погляди і переконання. Воно покликане сприяти розвитку моральних почуттів, що виражають запити, оцінки, спрямованість духовного розвитку особистості. Не

менше значення має і вироблення навичок і звичок моральної поведінки. Термін «моральне виховання» в педагогічній науці є широковживаним, але не має «чіткої визначеності», на що вказував І. Бех [1].

У нашому дослідженні ми розглядаємо моральне виховання як цілеспрямовану взаємодію дорослого і дитини з метою формування моральних почуттів і якостей, засвоєння моральних норм і правил, розвитку моральних мотивів і навичок поведінки. Одним із засобів морального виховання педагоги розглядали казку. Вони зазначали, що людські стосунки у казках прості та зрозумілі, внаслідок чого дитина вчиться співпереживати горю, радіти щастю казкових героїв, перемозі Добра над Злом. Зустріч дитини з казкою викликає почуття емпатії (С. Русова). Важливе значення казки підкреслював педагог-гуманіст В. Сухомлинський, якій він відводить основне місце у своїй педагогічній системі: «Діти розуміють ідею лише тоді, коли вона втілена у яскравих образах. Казка – благородне і нічим незамінне джерело виховання любові» [3, с. 45]. Для того, щоб казка стала засобом формування моральної поведінки дитини, «сама дитина має на деякий час стати її активним співавтором, вступити з нею в особливий діалог» [3, с. 64]. Цей діалог дитина здійснює разом з казковими героями, в якому «герої казки живуть для дитини своїм особливим життям» [3, с. 113].

Дитина разом з казковим героєм здійснює шлях у світ культури та духу. Саме на цьому духовному шляху все оживає і як би відкривається у своєму житті для дитини, яка відчуває це життя навіть у незмінних і неживих речах. Цей шлях пов'язаний з випробуваннями, труднощами, через подолання яких утверджуються цінності правди, краси, добра, вірності, формується яскрава особистість. Казковий герой виступає тим чинником, через який дитина актуалізує свої переживання. Завдання казки – дати образи, в яких виражаються, якими живляться почуття.

Казка – невичерпне джерело народної мудрості, один із найпопулярніших жанрів словесності. Перебуваючи сьогодні головним чином у сфері дитячого фольклору, вона зберігає архаїчні елементи, водночас плекає ідеали краси,

доброти, милосердя, засуджує жадібність, корисливість і нечесність. Це жанр, що органічно поєднує нашарування різних історичних епох (від витворів первісного сприйняття дійсності до символічного й філософського переосмислення), розробляє надзвичайно цікаві сюжети.

Розглядаючи казку крізь призму її навчально-виховних можливостей можна твердити, що вона органічно увійшла в світ дитини, допомагає їй вчитися і вдосконалюватися, переносити у сферу реалій вимріяне і такі бажані дива, коли долаються будь-які труднощі й страхи, негативні імпульси. Казки – один із найбільш популярних жанрів серед дітей. На думку В. Сухомлинського, «казка – активне естетичне мистецтво, яке захоплює усі сфери духовного життя дитини: розум, почуття, уяву, волю. Казковий жанр розвиває мислення кожної дитини, сприяє створенню інтелектуальної атмосфери в дитячому колективі» [3, с. 32]. Під впливом казок у дошкільників виникають різноманітні почуття та переживання. Казки мають надзвичайну емоційну силу впливу на дітей, несуть у собі позитивний емоційний заряд, здатний викликати позитивні емоції. Захоплюючий зміст казки, самотність дійових осіб, поєднання фантастики з реальністю, образність та експресивність мовлення здійснюють великий емоційний вплив на дітей. Вона сприяє формуванню у дитини чітких морально-філософських, гуманістичних уявлень про навколишній світ, про те, що добро перемагає зло, яке завжди повертається до того, хто його скоїв, а за добрі вчинки завжди віддячують добром.

Однією з основних граней людських чеснот є чесність. Це якість, що відображає одну з найважливіших вимог моральності. Вона складається з правдивості, принциповості, вірності тощо. З метою формування чесності у дітей старшого дошкільного віку можна використовувати такі методи, як: бесіда, читання та аналіз художніх творів, гра. В ході дослідження ми переконалися, що серед дієвих засобів виховання чесності у дітей особливе місце посідає народна казка. Для дітей дошкільного віку саме казка є найцікавішим, найдоступнішим і ефективним джерелом здобуття моральних знань, що пояснюються їхніми віковими та психологічними властивостями.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості: підручник для студ. вищ. навч. закл. Київ: Либідь. 2008. 848 с.
2. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі: навч. посіб. для студ. вищих пед. навч. закл. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ: Вища школа, 2002. 408 с.
3. Сухомлинський В. О. Рідне слово: вибрані твори: в 5 ти т. Київ: Рад. шк. 1977. Т. 3. С. 280.

Курбай Аліна

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки,
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Смолюк С. В.*

МУЗИЧНО-ТЕАТРАЛІЗОВАНА ДІЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗДІБНОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Як відомо, театр є однією з найбільш наочних форм художнього відображення життя, заснованою на сприйнятті світу через образи. Специфічним засобом вираження змісту і сенсу в театрі виступає сценічна вистава, що виникає в процесі ігрової взаємодії акторів. Процес музичного виховання включає в себе всі види музичної, і в тому числі театралізацію. У заняттях музикою театралізація повинна займати вагомим місце, поряд з іншими видами діяльності театралізація робить великий вплив на розвиток у дитини творчих здібностей, образного мислення.

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що успішною дитяча театральна діяльність є тоді, коли дитина «творчо застосовує художньо-мовленнєвий музично-пластично-пісенний досвід у театралізованій грі, сценки, самостійно вигаданої казки, творів інших літературних жанрів» [2].

Аналіз досліджень умов формування творчих здібностей в музично-театралізованій діяльності дошкільників розкрито Л. Єніною [3, с. 211], яка вказує на те, що вивченням шляхів формування творчих здібностей дітей займалися О. Кононко, Л. Масол, С. Гончаренко, А. Лук, Л. Артемова, В. Моляко, Н. Миропольська, В. Тищенко та ін.

Музичний компонент театральних занять розширює розвивальні та виховні можливості театру, посилює ефект емоційного впливу як на настрій, так і на світовідчуття дитини, оскільки до театральної мови міміки і жестів додається закодована музична мова думок і почуттів. У цьому випадку в дітей збільшується кількість і обсяг сенсорно-перцептивних аналізаторів (зорових, слухових, рухових) [4, с. 134].

Аналіз впливу мистецтва на виховання особистості визначає його провідну роль у процесі естетичної та духовної культури дітей дошкільного віку. Мистецтво є тією безцінною скарбницею, що створило людство і його неможливо замінити нічим іншим, зокрема, у вихованні людини, в її гуманізації. Таким чином, мистецтво має значний соціально-педагогічний потенціал, вирішення невідкладних завдань духовного і естетичного розвитку особистості: з одного боку, формування в індивіда ціннісних орієнтирів у світі, а з іншого – розвиток в людині особистісних духовно-практичних, художньо-естетичних здібностей, потреб, що є умовою розвитку духовної культури [1, с. 63].

Ураховуючи вікові особливості дітей дошкільного віку, можна стверджувати, що музично-театральна діяльність має позитивний вплив на різні аспекти розвитку дітей. Це доведено в численних дослідженнях щодо вивчення ігрової (Л. Артемова, Р. Жуковська та ін.), мовленнєвої діяльності (О. Амацьєва, А. Богуш, Г. Полозова, Л. Фесенко та ін.), становлення емоційної сфери дошкільників (Г. Кошелева, Л. Стрелкова та ін.). Музично-театралізована діяльність – унікальний засіб збагачення мовленнєвого досвіду дітей, розвитку зв'язного мовлення, оскільки вона дає можливість для одночасного розв'язання різних мовленнєвих завдань, а саме: зв'язності – виразності – у виконавчій діяльності, збагачення й уточнення словника – у процесі засвоєння і відтворення текстів, вправління в різних видах творчих завдань. Натомість не розробленість проблеми використання театралізованої діяльності як засобу навчання дітей, розповіді, не дозволяє максимально повно й успішно розв'язувати це важливе завдання у закладах дошкільної освіти [1, с. 64].

Музично-театралізована діяльність у дошкільному віці, як показує досвід, є одним із ефективних засобів педагогічного впливу на розвиток особистості дитини. Разом з тим, музично-театралізована діяльність виступає як специфічний вид дитячої активності, один із улюблених видів творчості.

У музично-театралізованій діяльності реалізуються потреби дитини у:

- самовираженні;
- спілкуванні;
- пізнанні себе через відтворення різних образів.

У відвертому, щирому ставленні до художнього образу, втілення його у різних формах музично-театралізованої діяльності дитини виявляється рівень її художньо-естетичного сприймання, мовленнєва компетенція, певні знання, вміння, навички, здобуті нею раніше в умовах спеціально організованого навчання.

Вдалий розвиток творчих здібностей дитини дошкільного віку відбувається тільки в процесі системного залучення їх до занять з музично-театральної діяльності, передбачає поступове ускладнення наукового матеріалу відповідно до вікових можливостей та особистого досвіду дитини, воно й забезпечить вдале знайомство зі світом театру і музики.

Основними елементами формування творчості в музично-театральній діяльності є [5, с. 92]:

- перегляд лялькових вистав та бесіди;
- ігри-драматизації;
- розігрування та постановка різних інсценівок і казок;
- різноманітні вправи по формуванню вербальної і невербальної виразності та її виконання.
- лише окремі вправи з етики;
- різні вправи з метою соціального та емоційного розвитку дітей.

В комплексі занять з музично-театралізованої діяльності, а саме в процесі цієї діяльності вирішуються такі поставлені завдання:

- розвиток творчої самостійності дитини та її здібностей;

- пробудження та виховання інтересу до різноманітних видів творчої діяльності;
- оволодіння та засвоєння отриманих імпровізаційних вмінь;
- розвиток всіх функцій, компонентів і форм мовленнєвої діяльності;
- вдосконалення та розвиток пізнавальних процесів.

Таким чином, можна зробити висновок, що музично-театралізована діяльність у дошкільному віці є одним з ефективних засобів педагогічного впливу на розвиток здібностей особистості дитини. Разом з тим, така діяльність виступає як специфічний вид дитячої активності та один із улюблених видів творчості.

Список використаних джерел

1. Аніщенко Н. Вплив музично-театральної діяльності на розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2014. Вип. 1. С. 62 – 70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ped_in_2014_1_12/
2. Базовий компонент дошкільної освіти України: наук. кер. А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук. ; авт.. кол.: Богуш А. М., Беленська Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долина О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Пироженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. К., 2012. 26с.
3. Єніна Л. Л. Умови формування творчих здібностей старших дошкільників у театралізованій діяльності. *Вісник психології і соціальної педагогіки*. Випуск 9. 2013. С. 211–214.
4. Комінарець Т. В. Формування творчої особистості дошкільника засобами театральної гри. *Таврійський вісник освіти*. 2015. № 2(2). С. 129 – 135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2015_2%282%29_25/
5. Фурміна Л. С. Можливості творчих проявів старших дошкільників в театралізованих іграх. *Художня творчість і дитина / під ред. Н. А. Ветлугіної*. М., 1972. 106 с.

Кучма Роксолана

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки,
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Бартків О. С.*

ГУМАННІСТЬ ВІДНОСИН ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Гуманізація є основною ідеєю, стратегічною метою діяльності закладів дошкільної освіти. Інтерес до процесу становлення гуманних взаємин дітей пояснюється визнанням дошкільного дитинства періодом фактичного становлення особистості, коли закладаються основи її соціальної, моральної

спрямованості. У Базовому компоненті дошкільної освіти наголошується на необхідності формування у дітей старшого дошкільного віку готовності та вміння обирати, варіювати продуктивну мовленнєву взаємодію з ровесниками, налагоджувати дружні відносини [1].

У Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти одним із основних завдань визначено збереження та зміцнення фізичного, психічного й духовного-морального здоров'я дитини. Зважаючи на це, основною метою освітнього процесу є підготовка зростаючої особистості як свідомого, активного суб'єкта, здатного вирішувати нагальні проблеми, творчо змінювати, удосконалювати навколишній світ та самого себе. Отже, гуманістичне інтерпретування цілей полягає в тому, щоб зробити повноцінним і гідним існування дітей старшого дошкільного віку, сформувати в них здатність гуманного співіснування з іншими.

Дослідники, які розглядають проблему морального виховання дітей дошкільного віку, наголошують на тому, що гуманістичне виховання може здійснюватися лише в процесі цікавої і значимої для дитини діяльності: продуктивної (Я. Неверович); пізнавальної – через твори мистецтва (А. Виноградова, Л. Стрелкова); у процесі спілкування з ровесниками та дорослими (М. Лісіна, Т. Рєпіна). Значущою, бажаною і посиленою діяльністю дошкільника є гра, в ході якої активізуються процеси уваги, уяви, мислення, з легкістю засвоюються суспільні функції і норми поведінки. З останніх проростають моральні взаємини, як складник і умова продуктивної життєдіяльності (Л. Артемова, Р. Іванкова, Т. Поніманська, Р. Стеркіна, Н. Химич та ін.).

Сьогодні особливого вивчення потребують питання виховання гуманних взаємин у старшому дошкільному віці в сприятливому середовищі закладу дошкільної освіти. Розвивальним середовищем для дитини є група однолітків, у якій акумулюється все багатство суспільних відносин. Виникають ці взаємини під впливом дорослих, з якими спілкується дитина. Тому так важливо, щоб у них були закладені основи гуманності. Ми звертаємось до цієї проблеми,

зважаючи на винятковий вплив особистості дорослого на дитину та здатність дитини старшого дошкільного віку трансформувати соціальний досвід в особистий.

Покладаючись на те, що у старшому дошкільному віці триває розвиток самосвідомості, статевого самовизначення, вважаємо, що основи гуманності взаємин закладаються найближчим оточенням, яке різнопланово формує і розвиває особистість. На цій основі та на фоні спілкування виникають і розвиваються взаємини, що впливають на визначення місця й ролі кожної дитини в угрупованні однолітків [2]. Інтерес до процесу становлення гуманних взаємин пояснюється ще й визнанням дошкільного дитинства періодом, коли закладаються основи її моральної спрямованості. У цьому контексті особливої уваги надається спілкуванню як фактору особистісного становлення, що перетворює особистість, оскільки потребує розвитку у дитини відносно стійких суспільно значущих способів поведінки, основ соціальної та моральної зрілості, здатності до самостійної активності.

Сутність гуманізації виховання полягає в його олюдненні, що означає захищеність дитини, визнання кожною дитиною своєї унікальності і неповторності. Змістову сторону гуманних взаємин становлять визнання інтересів та потреб іншої людини, постійне спрямування уваги на людину, співчуття та співпереживання, своєчасна та безкорислива допомога, милосердя й доброта. Ідеї, які є основоположними в організації педагогічного процесу, випливають з того, що сам процес є двостороннім, а це означає, що в ньому наявне спілкування. Тому правомірним буде і означення нашого інтересу до гуманізації взаємин у спілкуванні.

Термін «відносини» широко використовується у педагогіці, коли йдеться про зв'язки особистості і суспільства, взаємодію вихованців і вихователів [3]. Отже, категорію «відносин» розглядаємо як чинник цілісності особистості. Психологічний аналіз взаємовідносин характеризується як процес взаємодії вихователя з вихованцями. Між ними, як учасниками єдиного процесу, встановлюються конкретні взаємовідносини.

Взаємини впливають на розгортання та розвиток взаємодії. Спілкування, як зазначає В. М'ясищев, виступає результатом взаємин. Визначена і суть взаємин, яка становить внутрішню особистісну основу взаємодії, а взаємодія, в свою чергу, є наслідком і вираженням взаємин [4]. Спілкування є одним з проявів взаємодії або самостійною діяльністю на основі взаємодії. Виходячи з таких посилянь, резюмуємо, що відносини є чинником цілісного становлення особистості. У відносинах втілюються емоційно-чуттєві та настановчо-вольові функції психічної діяльності людини. Психічні переживання супроводжують будь-який акт пізнавальної діяльності, надаючи йому емоційного забарвлення. Зазначимо, що важливим є встановлення нами залежності сприйняття від ставлення, від чого залежить ефективність першого.

У складній структурі індивідуальних зв'язків особистості з дійсністю провідним компонентом будь-якого ставлення виступають потреби: в емоційному контакті, у спілкуванні, у проникненні до духовного світу іншої людини, у повазі й самоповазі, співпереживанні тощо [6]. Недостатність такої активності або одного з її компонентів негативно відбивається на подальшому розвитку гуманних якостей особистості. Потреба людини в іншій людині лежить в основі гуманного змісту їхньої діяльності і стає тією дієвою силою, яка залучає кожного до системи суспільних відносин.

У науковій літературі структура відносин подається такими компонентами: когнітивний, емоційно-мотиваційний, регулятивний та діяльно-практичний [5]. Під впливом соціальних настанов психологічні відносини в процесах взаємодії людей перетворюються на соціально-психологічні. Насамперед, це взаємини суб'єктів діяльності, суть яких полягає в тому, що вони є взаємовідносинами, тобто результатом взаємних зусиль партнерів по спільній діяльності та спілкуванню; виступають не лише як взаємовідносини цих суб'єктів.

Нова якість соціально-психологічних відносин полягає в тому, що вони завжди є продуктом взаємодії, взаємоспрямування, взаємовпливу, взаємовираження. Це «взаємо» інтегрується в групові ефекти співробітництва.

Кожний з учасників взаємодії робить свій внесок у ці взаємовідносини. Проте, як наголошує Т. Поніманська, груповий ефект не сума внесків, а «щось третє», перетворене з особистих ставлень, показник яких змінюється залежно від змісту взаємодії [5, с. 31]. Джерелом різноманітних проявів (гуманних чи антигуманних) є міжособистісні стосунки.

Сама семантика терміну «взаємини» означає взаємні стосунки між ким-небудь [4]. Узагальнюючи погляди вчених, можна говорити, що гуманні взаємини – це особлива якість особистості, яка характеризується постійним виявленням свідомої доброзичливості, милосердя, нетерпимості до жорстокості, байдужості; уміння бути співчутливим, творити добро.

Гуманістичні ідеї визнають цінність людини, її право на вільний розвиток, реалізацію здібностей. Дошкільний вік є також сенситивним для виникнення етично-виховних установок, оскільки діти відрізняються глибоким сприйманням, емоційною чутливістю, підвищеною пізнавальною активністю, вмінням реалізувати норми моралі у взаєминах з оточуючими. Дошкільники здатні планувати, передбачати, зіставляти способи дії зі своїми можливостями і намірами.

Отже, змістову основу сучасних концептуальних засад виховання і навчання дітей дошкільного віку складають гуманістичні принципи, сутність яких полягає у підході до людської особистості, як до найвищої цінності суспільства, у спрямованості на захист права людини на щастя, свободу, виявлення її здібностей. Через олюднення форм взаємодії всіх його учасників, забезпечення з боку батьків і педагогів не лише любові, а й поваги до дітей, до їхньої гідності; забезпечення, відповідно до стану здоров'я, віку, потреб та інтересів дитини, належних умов її повноцінного розвитку.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Наказ Міністерства освіти і науки України № 33 від 12 січня 2021 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya/>
2. Гончаренко А. М. Особливості взаємодії дітей дошкільного віку. *Освітологічний дискурс*, 2010, №.1. С. 160 – 170.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997.

4. Мясищев В. Н. Психология отношений : избр. психол. пруды. Воронеж: НПО «МОДЭК», 1995. 356 с.

5. Поніманська Т. І. Моральне виховання дошкільників: навч. посіб. К.: Вища школа, 1993. 110 с.

6. Шкляр Н. А. Формування позитивного ставлення у дітей четвертого року життя до закладу дошкільної освіти : дис. канд. пед. наук : 13.00.08 . Київ, 2019. 297 с.

Мельник Ірина

кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки

Секида Тетяна

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

ПСИХОЛОГО - ПЕДАГОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Навчання дітей рідної мови, розвиток мовлення дошкільника знаходяться в центрі уваги дошкільної освіти. Оскільки рівень сформованості мовлення є одним з показників розумового розвитку дитини, а мова і мовлення обслуговують різні види діяльності. Тож в науковій літературі неодноразово піднімається проблема формування мовленнєвої компетенції, що визначається, як обов'язковий мінімум мовленнєвого розвитку дітей. Особливої уваги потребує проблема розвитку зв'язного мовлення.

Адже, саме зв'язне висловлювання засвідчує наскільки дитина оволоділа лексичним багатством рідної мови, її граматичною будовою, нормами мови і мовлення. Окрім того зв'язне мовлення є показником світогляду дитини, її інтелекту, адже дитина в ході своїх висловлювань виражає свої думки, погляди, переконання, що доводять наукові дослідження О. Ушакової, І. Синиці, А. Богущ, Н. Гавриш та інших вчених. Оволодіння зв'язним мовленням набуває великого значення для подальшої успішної навчальної діяльності в школі [1;3].

Спілкування за допомогою мовлення набуває статусу мовленнєвого спілкування вже на початку другої половини другого року життя дитини. Мовленнєве спілкування – це діяльність, яка має свою специфіку, структурні особливості (інтегруються орієнтувальна і мовленнєва діяльності), і її

опанування пов'язане з різними сторонами особистісного розвитку дошкільника – психічною, соціальною.

Мовленнєве середовище є розвивальним, якщо рівень мовлення оточуючих дитину дорослих є оптимальним для сприймання і засвоєння дитиною певного віку. Функціями розвивального мовленнєвого середовища є: розвиток комунікативних потреб; створення умов для розвитку мовленнєвих здібностей дитини; засвоєння набутих людством цінностей і культурно-комунікативних засобів спілкування; адаптація дитини в соціумі дорослих і однолітків; послідовності й неперервності у формуванні комунікативної компетентності в дошкільному навчальному закладі та початковій школі.

Розглянемо особливості становлення та розвитку мовної компетентності у дітей дошкільного віку. Вчені доводять, що монолог народжується з діалогу, тобто підкреслюють первинність діалогічного мовлення (О. Ушакова) [3].

Розвиток зв'язного мовлення в дошкільному віці відбувається паралельно з формуванням розумової діяльності, збагаченням життєвого, емоційного та мовленнєвого досвіду, ускладненням форм спілкування. У другій половині третього року життя науковці відзначають наявність «якісного стрибка». Саме в цей період спостерігаються перші випадки мовленнєвих висловлювань, які свідчать про те, що мовлення малюка вже може бути позаситуативним та позаконтекстним.

У дітей старшого дошкільного віку монологічне мовлення досягає досить високого рівня. У процесі спілкування діти можуть відповідати досить точно, коротко або розгорнуто, залежно від ситуації, зрозуміло для оточуючих.

Численні дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців (О. Кононко, Л. Калмикова, С. Ласунова, О. Ушакова та ін.) [2] доводять, що на шостому році дошкільник може послідовно й чітко скласти описову та сюжетну розповідь на запропоновану тему, може висловлювати міркування, переконливо аргументувати доведення. У старших дошкільників активно розвивається мовленнєво-творча діяльність, яка за умови правильно організованого навчання

сприяє розвитку початкових літературно-художніх здібностей дітей, стимулює та збагачує інші види дитячої творчості.

Науковці, виходячи з особливостей зв'язного мовлення дошкільників виокремлюють наступні завдання щодо роботи над розвитком мовленнєвої компетентності. У дошкільному віці: вчити дітей самостійно складати прості розповіді, в змісті і формі яких повинні проявлятися самостійність і творча активність дітей, формувати вміння розповідати, розмірковуючи над своїми думками, звертаючись до слухачів, а також вміння виступати перед незнайомою аудиторією, що сприяє удосконаленню мовлення, розвиває винахідливість, навички поведінки в колективі. В ході розвитку монологічного мовлення дітей вчать логічно і послідовно будувати розповідь без повторів, пауз, придумувати назву до тексту, вживати різноманітні художньо-поетичні вирази, приказки, фразеологічні звороти, звертання, вигуки, вставні слова, пряму мову. Вчать складати описові розповіді за змістом картин та на задану тему; будувати розповіді з власного досвіду; творчі розповіді за опорними словами, продовження історії, розпочатої вихователем; переказувати оповідання та казки близько до тексту.

Аналіз психологічної, лінгвістичної й лінгводидактичної літератури з досліджуваної проблеми засвідчив, що залежно від характеру і змісту спілкування, комунікативних особливостей мовців, розрізняють діалогічне й монологічне мовлення. Під діалогічним мовленням розуміємо комунікативний акт, у якому має місце зміна ролей мовця і слухача.

Монологічне мовлення у психологічному й лінгвістичному відношеннях – більш складна форма усного мовлення, оскільки це мовлення однієї особи до слухачів, воно більш розгорнуте, вимагає зосередженості пам'яті й уваги до змісту та форми мовлення. Монологічне мовлення – це мовлення однієї людини, яке не передбачає миттєвого відгуку слухачів, проте орієнтоване на сприйняття його іншими людьми. Саме ця орієнтація на слухача вимагає зрозумілості та змістовності мовлення, адже інформація, яку хоче висловити

промовець не відома іншим У монологічному мовленні наочно виступає усвідомлення дитиною мовленнєвої дії.

Розвиток зв'язного мовлення в дошкільному віці відбувається паралельно з формуванням розумової діяльності, збагаченням життєвого, емоційного та мовленнєвого досвіду, ускладненням форм спілкування. У середньому дошкільному віці значно впливає на розвиток зв'язного мовлення активізація словника. Висловлювання дітей стають послідовнішими та розгорнутішими, хоча структурно мовлення залишається недосконалим.

Аналізуючи дитяче мовлення, дослідники доходять висновку, що мовлення може бути ситуативним, тобто пов'язаним із конкретною ситуацією, але не відтворює у словесних формах зв'язного смислового цілого та контекстним, зміст якого зрозумілий із самого контексту висловлювання. Якщо в ситуативному мовленні мовець активно застосовує міміку, жести, вказівні займенники, вигуки, то контекстне мовлення вимагає побудови висловлювання без урахування конкретної ситуації, з опорою лише на мовні засоби.

Основою мовленнєвої роботи має бути розвиток комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей. Завдяки цьому забезпечується навчання мовленнєвому спілкуванню, яке задовольняє комунікативні потреби дитини, дає змогу враховувати у навчанні мови вікові особливості становлення комунікативної діяльності; здійснювати індивідуальний підхід, який полягає насамперед у виявленні двостороннього зв'язку між індивідуальним розвитком комунікативної діяльності й мовленням; наблизити зміст і методи розвитку мовлення до реальних процесів мовленнєвого спілкування. Комунікативно-мовленнєва діяльність є підґрунтям для формування у дітей комунікативної компетентності.

Істотною особливістю мовленнєвої роботи, спрямованої на розвиток комунікативно-мовленнєвої діяльності, є внесення в її зміст завдань розвитку у дітей потреби у спілкуванні, комунікативних мотивів (ділових, пізнавальних, особистісних), навчання розв'язувати типові для певного етапу становлення спілкування комунікативні задачі. Наприклад, звертатися з проханням,

пропозицією, планувати і коригувати спільні практичні дії, ставити пізнавальні запитання.

Для розвитку у дітей потреби у мовленнєвому спілкуванні сучасна дошкільна лінгводидактика має досить методичних засобів, а саме: комунікативні доручення, ранкові привітання, розмови вихователя з дітьми та організація розмов між дітьми, бесіди, створення проблемних ситуацій; розповіді вихователя і дітей з власного досвіду, складання листів, усних газет; розігрування діалогів з художніх текстів; ігри-драматизації, сюжетно-рольові та словесні дидактичні ігри; підготовка і проведення свят, розваг, днів народження, днів дитини; моделювання ситуацій спілкування на заняттях і в інших видах дитячої діяльності; організація спільних видів діяльності та спілкування між дітьми різного віку.

Реалізація зазначених засобів можлива за умови створення в групі доброзичливої атмосфери, налагодження емоційно-особистісних стосунків вихователя з кожною дитиною. Неодмінним компонентом такого спілкування є позитивні емоції, враження дитини. Досягнення поставлених цілей можливе у разі побудови спілкування на принципах організації професійного мовленнєвого спілкування з дітьми.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М. Методика розвитку рідної мови у дошкільному закладі. Практикум: навч. посіб. К.: Вища шк., 1995. 192 с.
2. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. К.: Ярослав, 2004. 78 с.
3. Ушакова О. С. Розвиток зв'язного мовлення дітей дошкільного віку. К.: Вища школа, 1993. 127 с.

Михалюк Софія

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки,
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Заремба Л. В.*

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СІМ'Ї

Сучасна сім'я має великі природні можливості фізичного виховання, що певною мірою зумовлено змогою спиратися на виховну силу традицій, плеканням сімейних цінностей. Виховання дітей у родині за умов сьогодення набуває пріоритетного значення [5].

Саме в сім'ї дитина має навчитися «правильно жити», в ній складається ставлення до себе, до навколишнього середовища. Якщо сім'я не підтримує здоровий спосіб життя, це стає на заваді самореалізації всіх її членів, в тому числі і дитини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що українські науковці не обходять увагою проблему збереження і зміцнення здоров'я дітей, формування культури здоров'я і навичок здорового способу життя. Проблемі збереження психічного здоров'я дошкільників присвячені роботи І. Беха, О. Кононко, В. Кузьменко, Л. Теращенко та ін. Різні аспекти валеологічного виховання дітей висвітлено в працях Т. Андрющенко, О. Богініч, Т. Бойченко, Н. Денисенко, О. Дубогай, Л. Лохвицької, З. Плохій, С. Юрочкіної; духовне здоров'я дітей є предметом вивчення В. Оржеховською, О. Савченко, О. Сухомлинською та ін. У сучасній психолого-педагогічній літературі проблемам збереження здоров'я, формування здорового способу життя дошкільників приділяють увагу Г. Беленька, Є. Вільчковський, О. Дубогай, М. Рунова. Маємо зазначити, що методичний аспект формування здоров'я дошкільників входить в коло наукових інтересів сучасних дослідників, однак проблемі розробки методики формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку науковці не приділяли належної уваги [4].

Н. Денисенко вважає, що усвідомлення власного здоров'я пов'язане зі свідомим ставленням до нього. Таке «ставлення» вона трактує як «активну спрямованість дитини на своє здоров'я, що базується на визначенні його високої об'єктивної значущості в суспільстві та суб'єктивного особистісного смислу» [2, с. 4].

О. Богініч вважає, що дитина дошкільного віку має не лише знати про власне здоров'я, а й турботливо ставитися до нього, надавати перевагу позитивним впливам середовища перед шкідливими, руйнівними [1].

Понад 65% молодих батьків, народжуючи дітей, не мають уявлення про мету, завдання, форми та методи виховання дітей у сім'ї; 20% керуються досвідом народної педагогіки, виховуючи власних дітей так, як їх самих виховували їхні батьки. І лише 15% мають належні психолого-педагогічні знання [3].

Батьки повинні пам'ятати про встановлений зв'язок між здоров'ям дитини та режимом дня. Діти старшого дошкільного віку, які недосипають мають значно меншу вагу ніж діти з нормальною тривалістю сну. Дошкільники, які на протязі дня перебувають на свіжому повітрі годину і менше, частіше хворіють ревматизмом, порушенням обміну речовин, ніж їхні однолітки, тривалість перебування яких на вулиці відповідає гігієнічним вимогам.

Скорочена тривалість нічного сну, часу для відпочинку, неправильне чергування різних видів діяльності призводить до виснаження організму, в результаті чого увага дитини знижена, з часом можуть виникнути захворювання, які в подальшому приведуть до неуспішності.

Належну увагу слід приділяти батькам дотриманню дитячого режиму дня: повноцінне і своєчасне харчування, час перебування на свіжому повітрі, гігієнічні умови, культурні розваги, збалансоване чергування відпочинку і активної діяльності дитини, хороший сон.

У сучасному світі батьки є головними провідниками дитини до підтримки рухового режиму дітей. Опитавши батьків, щодо рухової активності дітей дошкільного віку, ми дізнались, що 60% дітей дошкільного віку близько п'яти годин проводять біля телевізора, мобільних телефонів, 53% батьків гуляють з дитиною на свіжому повітрі, 65% опитуваних не роблять з дитиною ранкових зарядок.

Піклування про власне здоров'я, про всебічний фізичний розвиток дитини розпочинається саме з організації здорового способу життя у сім'ї. До нього

відносять: хороший психологічний клімат у сім'ї, турботливе ставлення батьків одне до одного та до дитини; збалансоване харчування, використання загартовувальних процедур, систематичні різноманітні фізичні вправи, негативне ставлення батьків до наркоманії, алкогольних напоїв, паління.

Батьки повинні чітко усвідомлювати, що здоров'я дитини є найціннішим скарбом, якого не можна ні купити, ні позичити. Тому, саме вони повинні показувати гідний приклад дитині щодо збереження та зміцнення здоров'я.

Фізичне виховання в сім'ї в сучасних умовах передбачає реалізацію таких завдань:

1. Створити в сім'ї атмосферу ставлення до здоров'я як до найвищої цінності. Намагатися вести здоровий спосіб життя.

2. Дотримуватися у вихідні дні режиму дня, до якого вона звикла в закладі дошкільної освіти.

3. Зробити активний відпочинок у вихідні дні звичним способом життя родини. Організувати виїзди на природу, проводити рухливі ігри та пояснювати дитині правила здоров'язбережувальної поведінки.

4. Для оздоровлення використовувати засоби природного загартування – сонце, воду та повітря. Загартовуватись разом з дитиною.

5. На власному прикладі доводити дитині необхідність піклуватися про власний організм. Розповідати дитині про свій стан здоров'я, причини захворювання та способи подолання недуги. Ознайомити з нетрадиційними видами оздоровлення (сміхотерапія, точковий масаж, пальчикова гімнастика, арттерапія, кольоротерапія)

6. Навчити дитину правильно доглядати за органами тіла. Під час виконання гігієнічних і загартовувальних процедур використовувати фрагменти відеороликів («З любов'ю до дітей»), літературних творів, дидактичні вправи «Зроби навпаки», «Що потрібно, щоб бути чистеньким?», «Що зайве, чому?» тощо.

Для вивчення рівня виховних можливостей сім'ї щодо організації фізичного виховання та оздоровлення дітей було проведено онлайн-

анкетування батьків (30 осіб) Кримненського закладу дошкільної освіти (ясла-садок) «Малятко».

Опитування батьків дітей старшого дошкільного віку показало, що більшість не мають адекватних уявлень про здоровий спосіб життя, його зміст та завдання, не володіють методикою його формування. Саме через відсутність психолого-педагогічних та валеологічних знань, певна частина батьків не здатна виконувати цілеспрямовану роботу з формування здорового способу життя та розвивати інтерес до фізичних вправ.

Отже, формування здорового способу життя у дітей старшого дошкільного віку в умовах сім'ї є важливим етапом у житті дитини. Адже, основна мета здорового способу життя полягає у зміцненні здоров'я, загартовуванні дитячого організму; формуванні навички життєво необхідних рухів (ходьби, бігу, стрибків, метання); виховання позитивно-моральних і вольових рис характеру; розвитку фізичних якостей.

Список використаних джерел

1. Богініч О. Оздоровчу ідеологію – в життя малят. *Дошкільне виховання*. 2006. № 7. С. 7 – 9.
2. Денисенко Н. Формування свідомого ставлення до здоров'я. *Дошкільне виховання*. 2008. № 9. С. 3 – 5.
3. Корнієнко С. Удосконалення роботи з батьками на шляху становлення національної школи. *Початкова школа*. 2012. №6. С. 12 –17.
4. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук.праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2013. Випуск 47. 353 с.
5. Сім'я і родинне виховання. Концепція. *Рідна школа*. 1996. № 11 –12. С. 15 – 20.

Пась Марія

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки,
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Смолюк С. В.*

На сьогодні одним із продуктивних напрямів роботи з розвитку мовленнєвої активності дитини визнано використання театралізованих ігор з творчим та інтелектуальним навантаженням. І це не випадково, адже саме театралізована гра є провідним видом мовленнєвої діяльності в дитини дошкільного віку.

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що метою діяльності закладу дошкільної освіти є забезпечення гармонійного розвитку кожної дитини, створення сприятливих умов для її особистісного становлення та творчої самореалізації. Одним із ефективних засобів педагогічного впливу на розвиток творчої особистості дитини дошкільного віку названо театралізовану діяльність. Вона сприяє естетичному вихованню дітей, прилучає їх до мистецтва, розвиває вміння бачити, чути, розуміти красу слова, дії.

Театралізовані ігри приносять величезну користь для духовного виховання, становлення характеру дитини, прищеплення їй найкращих рис, сприяють утвердженню себе в суспільстві.

У змістовому наповненні освітньої лінії «Дитина у світі культури» Базового компонента дошкільної освіти зазначено те, що успішною дитяча театральна діяльність є тоді, коли дитина «творчо застосовує художньо-мовленнєвий музично-пластично-пісенний досвід у театралізованій грі, сценки, самостійно вигаданої казки, творів інших літературних жанрів» [2].

В основі сучасних досліджень позитивний вплив театралізованої діяльності на різні аспекти розвитку особистості доведено в численних дослідженнях, присвячених вивченню ігрової (Артемова Л. В., Жуковська Р. Й. та ін.), мовленнєвої (Аматьєва О. П., Богуш А. М., Полозова Г. І., Фесенко Л. І. та ін.) діяльності, становленню емоційної сфери дошкільників (Кошелева Г. Д., Стрелкова Л. П. та ін.). Театралізована діяльність – унікальний засіб збагачення мовленнєвого досвіду дітей, розвитку зв'язного мовлення, оскільки вона дає можливість для одночасного розв'язання різних мовленнєвих завдань.

Театралізована діяльність стосовно дітей дошкільного віку визначається вченими по-різному: «театральна діяльність», «театралізована гра»

(Артемова Л. В.), «театралізована діяльність» (Богущ А. М.), «театрально-ігрова діяльність» (Аматьєва О. П.), «ігри за сюжетами літературних творів» (Косенко Ю. М.), «театрально-мовленнєва діяльність» (Гавриш Н. В.). Кожен із термінів відбиває певний аспект вивчення науковцями цієї діяльності: ігровий, художньо-естетичний, мовленнєвий.

В контексті нашого дослідження, поняття «театралізована діяльність» є більш об'ємним порівняно з поняттям «театралізована гра», оскільки йдеться не тільки про специфічний вид дитячої ігрової творчості, а й про художньо-естетичне сприймання та відтворення як суттєві компоненти означеного виду художньої діяльності. Отже, театралізована діяльність – це художня діяльність, що пов'язана зі сприйманням творів театрального мистецтва і відтворенням в ігровій формі набутих уявлень, вражень, почуттів.

Водночас театралізована діяльність виступає як специфічний вид дитячої активності, один із найулюбленіших видів творчості. Ще С. Ф. Русова довела природність «драматичного інстинкту малюків». Діти охоче залучаються до театралізованої діяльності завдяки літературним, ігровим, особистісним мотивам. У них з'являються різноманітні потреби у грі, що виникають під впливом літературного твору. А також бажання самовираження, спілкування, пізнання себе через відтворення різних образів. У відвертому, щиросердному ставленні до художнього образу, втіленні його в різних формах театралізованої діяльності дитина виявляє рівень художньо-естетичного сприймання, мовленнєву компетенцію, певні знання, вміння, навички, здобуті нею раніше в умовах спеціально організованого навчання [4]. На думку вченої, якщо діти спеціально готують ролі заздалегідь, дослівно вивчають репліки літературних героїв, це сприяє збагаченню словника дошкільників образними літературними виразами та «має характер вправи навчання мові».

Жуковська Р. Й. [3, с.49] підкреслює, що під час роботи над виразністю слів персонажів активізується словник дитини, вдосконалюється звукова культура мовлення, інтонація. Виконуючи роль, дитина зрозуміло, чітко

промовляє текст, оволодіває літературною мовою. У неї покращується діалогічне мовлення, його граматична будова.

Виховні можливості театралізованої діяльності величезні: її тематика не обмежена і може задовольнити інтереси і бажання дитини. Театрально-мовленнєва діяльність акцентує увагу на мовленнєвому розвитку дошкільників, адже кожен із складників цієї діяльності: сприймання літературних творів засобами театру, театралізована гра, як гра

Театралізована діяльність є перспективним напрямом, одним із ефективних засобів розвитку мовленнєвих здібностей дітей. Саме тому питання розвитку мовленнєвих здібностей дітей засобами театралізованої діяльності стало надзвичайно актуальним, тому що:

– по-перше, діти отримують зразки правильного, красивого, емоційно забарвленого зв'язного мовлення, насиченого влучними образними виразами, фразеологізмами, вживають різні типи зв'язних висловлювань для вирішення конкретних ігрових комунікативних ситуацій (міркування, пояснення, відтворення казкових діалогів);

– по-друге, мовлення стає зрозумілішим, виразним, граматично оформленим. У процесі підготовки та показу вистави в дітей розвивається зв'язне мовлення, яке має емоційно забарвлений характер та передбачає широке вживання вербальних та невербальних засобів виразності (адже під час відтворення художньо-мовленнєвих сюжетів діти засвоюють норму мовлення у її найвищому прояві) [1].

На нашу думку, театралізація – це в першу чергу імпровізація, пожвавлення предметів і звуків. Вона тісно взаємопов'язана з іншими видами діяльності – співом, рухом під музику, слуханням і т.д., необхідність систематизувати її в єдиному педагогічному процесі очевидна. Одним з етапів розвитку мовлення в театралізованій діяльності є робота над виразністю мови. Виразність мовлення розвивається протягом усього дошкільного віку: від мимовільної емоційної у малюків – до інтонаційної мовленнєвої у дітей

середньої групи і до мовної виразності мовлення у дітей старшого дошкільного віку.

Таким чином, можна зробити висновок: театралізована діяльність дітей дошкільного віку є могутнім засобом мовленнєвого розвитку, яка пов'язана із сприйманням і відтворенням засобами театрального мистецтва образів, які створюються після знайомства з літературними творами. Поєднання літературної та театралізованої діяльності спонукає дітей до виконання творчих завдань, стимулює до імпровізації, розвиває зв'язне мовлення дошкільників.

Список використаних джерел

1. Аматыєва О. П. Театрально-ігрова діяльність як засіб розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. К.: Освіта, 1994. 146 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти України: наук. кер. А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук. ; авт.: кол.: Богуш А. М., Беленська Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долина О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Пироженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименк Л. Ю. К., 2012. 26 с.
3. Жуковська Р. Й. Читання книг в дитячому садку. К., 1992. 104 с.
4. Зозуля А. В. Театралізована діяльність як засіб мовленнєвого розвитку дошкільників. *Науові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки.* 2015. № С. 151–157. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzsp 2015_4_28/

Пігулко Ірина

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки,
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Бартків О. С.*

ПОГЛЯДИ ВЧЕНИХ НА ВИЗНАЧЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК ЯКОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасне українське суспільство вибудовує стратегію свого розвитку на засадах демократії, найважливішими ознаками якої є свобода і відповідальність, яка не виникає хаотично. Її формування починається з раннього дитинства й проявляється у належному виконанні дитиною вимог

дорослого, колективу однолітків; розвивається в процесі життєдіяльності та взаємодії з іншими людьми.

Відповідальність, як якість особистості розглядається в контексті аналізу її морального розвитку. У Базовому компоненті дошкільної освіти наголошується на необхідності виховання в дітей дошкільного віку відповідальності, як однієї з базових якостей особистості [2]. Ураховуючи той факт, що всі базові якості особистості закладаються в ранньому та дошкільному дитинстві, то основи відповідального ставлення до себе, оточуючих людей, речей, соціальних подій формуються в цей період [3].

Проблема відповідальності є пріоритетною в наукових доробках К. Абульханової-Славської, М. Левківського, В. Остринської та ін., які розглядають її як особливий мотив людських вчинків, систему відповідальних уявлень і ставлень, смисловий принцип регуляції поведінки індивіда. Відповідальність як якість дитини дошкільного віку та особливості її формування досліджували Г. Беленька, З. Борисова Т. Гаєва, К. Клімова, Л. Якименко та ін.

Звернемося до розгляду сутності відповідальності у поглядах учених. Так, М. Левківський визначає відповідальність як якість особистості, що розкривається разом із самостійністю, ініціативністю, старанністю, цілеспрямованістю, і як психологічний стан, установку, що супроводжується емоційними переживаннями неспокою, тривоги, турботи [4, с. 47]. Його основними ознаками науковець відносить пунктуальність, вірність у виконанні обов'язків, готовність відповідати за наслідки своїх дій. Це, в свою чергу, передбачає чесність, гідність, принциповість, справедливість. Автор наголошує, що зазначені якості можуть бути реалізовані за умови розвитку емоційних рис і здатності до співпереживання, терпимості, толерантності. Виконання обов'язків, на думку вченого, неможливе без таких вольових якостей та зусиль: цілеспрямованість, наполегливість, старанність, стійкість та ін. [4, с. 47].

С. Рубінштейн аналізує відповідальність як «здатність людини усвідомлювати події, вчинки у момент їх здійснення, під час їх виконання аж до

радикальної зміни всього життя»; готовність витримати основну лінію поведінки, скоординовану з основним смислом людського життя і домінуючими егоїстичними спонуканнями та вітальними функціями» [5, с. 72]. Відповідно до цього, відповідальною є будь-яка поведінка, що здійснюється свідомо і вільно, а відповідальною можна вважати людину, котра здатна пояснити, що вона зробила, і ті причини, які спонукали її до цього. А відповідальною можна вважати людину, яка у своїх діях враховує, поважає основні загальноприйняті цінності і відповідним чином може прийняти наслідки тієї дії, яку здійснює [5, с. 73.].

Як наголошує Л. Якименко, відповідальність як особистісна якість відповідальність є регулятором діяльності та поведінки людини. Ступінь її розвитку визначає ставлення людини до суспільних норм, власних обов'язків, вибір нею життєвої позиції та певної лінії поведінки. Високий рівень відповідальності передбачає прийняття особистістю соціально значущих норм, принципів, вибудовування власної діяльності відповідно до визначених завдань та вимог, необхідність відповідати за свої дії, вчинки [7].

В. Сухомлинський відповідальність розглядає як здатність особистості самостійно визначати обов'язки, виконувати їх та здійснювати самооцінку і самоконтроль. Ці складові, на думку педагога, можуть бути реалізованими за умови включення вихованців у суспільно корисну, пізнавальну та трудову діяльність, через яку дитиною привласнюється морально-трудова досвід, утверджуються переконання, соціалізуються вчинки, розвивається сприйнятливості до слова педагога, його особистого прикладу. Гуманістична педагогіка В.Сухомлинського особливий акцент у вихованні дитини ставить на розвитку совісті, як центрального новоутворення в свідомості дитини. Совість спричиняє появу почуття сорому, який є показником сформованості відповідальності за власну поведінку, вчинки. Совість і почуття сорому – це своєрідні й надійні гаранті відповідальності та обов'язку, оскільки вони «як голос внутрішнього «Я» спонукають людину до самоконтролю, мотивують потребу «судити свої вчинки та якості немов від власного імені» [6]

Отже, відповідальність, як одна з моральних якостей дитини дошкільного віку, тісно пов'язана з моральним оцінюванням людиною своїх дій, має неопосередкований вплив на її формування та сприяє розвитку її внутрішніх моральних цінностей (совісті, емпатії, толерантності), самоконтролю та саморегуляції. Відповідальність проявляється у самостійності, ініціативності, старанності, цілеспрямованості, пунктуальності, вірності у виконанні обов'язків, готовності відповідати за наслідки своїх дій. Особистість сама розглядає себе як відповідальну особу і визначає міру відповідальності.

Список використаних джерел

1. Абульханова-Славская К. Активность и сознание личности как субъекта деятельности. *Психология личности в социалистическом обществе. Активность и развитие личности*. Москва, 1989. С. 110 –134.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Наказ Міністерства освіти і науки України № 33 від 12 січня 2021 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya/>
3. Беленька Г. В. Чинники виховання відповідальності в дітей дошкільного віку. *Наука і освіта*. № 10, 2014. С.19 – 24.
4. Левківський М. В. Соціально-правова відповідальність особистості: проблема формування. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. Київ, 2002. Кн. 1. С. 47–51.
5. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. В 2-х т.. Москва : Педагогика, 1989. Т.1. 488 с.
6. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. К. : Рад. школа, 1976. 560 с.
7. Якименко Л.Ю Теоретичні основи формування в старшому дошкільному віці відповідальності як базової якості особистості. *Наукові записки НДУ. Психолого-педагогічні науки*. 2013. №5. С. 100 –104.

Рудецька Вікторія

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки,

Бортнюк Катерина

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Семенова Н. І.

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ : ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Поняття готовності дитини до школи багатоаспектне. Воно охоплює фізіологічну, психологічну та педагогічну зрілість дитини. Одним з основних компонентів психологічної готовності до школи є мотиваційна готовність.

Обґрунтовано провідну роль саме мотиваційної готовності у роботах (Л. Божович, Н. Гуткіна, В. Шадриков, Д. Ельконін та ін.). У працях розкрито окремі психологічні, педагогічні і методичні аспекти зазначеної проблеми (Т. Кондратенко, Г. Кравцов, К. Щербакова); досліджено різні аспекти готовності дитини до школи (Р. Немов, М. Безруких, І. Дубровіна, Я. Коломінський, Є. Панько).

Під мотиваційною готовністю розуміють бажання вчитися, ставлення до школи і навчання як до серйозної діяльності. Дитина приходить у школу з певною мотивацією. В ній вирізняються пізнавальні й соціальні мотиви.

Пізнавальні мотиви пов'язані із самим змістом і процесом навчання. Соціальні мотиви породжуються різноманітними соціальними взаєминами дитини з іншими людьми. Це прагнення до схвалення, до підтримки дорослих, до завоювання авторитету серед однолітків, бажання зайняти «позицію школяра». У молодших школярів соціальні мотиви займають настільки значне місце, що здатні визначати позитивне ставлення дітей навіть до діяльності, позбавленої для них безпосередньої привабливості, інтересу. Розвиток мотивації шкільного навчання передбачає формування уявлень дошкільника про те, яким буде навчання в школі, знань про те, яким буде його завтрашній день і підготовку дитини до нього як до радісної події. Тому дорослим потрібно з'ясувати зміст і характер стихійних уявлень дитини про школу та коригувати їх.

Багато авторів (Л. Божович, Н. Гуткіна, В. Шадриков, Д. Ельконін та ін.) підкреслюють значущість саме мотиваційного компонента в структурі готовності до навчання. Важливо, що мотиви, будучи структурно початковою ланкою діяльності, виявляють свій вплив на всіх етапах і у всіх структурних одиницях діяльності. Так, від характеру мотивів залежить і вибір засобів досягнення результатів діяльності, і характер дій, з мотивами пов'язані і операції контролю і оцінки отриманого результату діяльності.

Мотив є тим «будівельним» матеріалом, з якого складається характер, тому мотиви виконують двояку функцію: по-перше, вони спонукають і

спрямовують діяльність учня, по-друге, вони надають цій діяльності суб'єктивний характер. Тому можна говорити про те, що сенс навчальної діяльності, в кінцевому рахунку, визначається її мотивами.

У працях Л. Божович, виділені такі дві групи мотивів навчання:

1) широкі соціальні мотиви навчання, чи мотиви, пов'язані «з потребами дитини в спілкуванні з іншими людьми, в їх оцінці і схваленні, з бажаннями учня зайняти певне місце в системі доступних йому суспільних відносин»;

2) мотиви, пов'язані безпосередньо з навчальною діяльністю, чи «пізнавальні інтереси дітей, потреба в інтелектуальній активності й в оволодінні новими вміннями, навичками і знаннями».

Дослідники Н. Нижегородцева і В. Шадріков виділяють шість основних мотивів, що досягають максимального розвитку до кінця дошкільного віку:

1) соціальні мотиви, засновані на розумінні суспільної значущості та необхідності навчання і прагнення до соціальної ролі школяра;

2) навчально-пізнавальні мотиви, інтерес до нових знань, бажання навчитися чомусь новому;

3) оціночні мотиви, прагнення отримати оцінку дорослого, його схвалення і місце серед інших;

4) позиційні мотиви, пов'язані з інтересом до зовнішньої атрибутиці шкільного життя і позиції школяра;

5) зовнішні стосовно школи й навчання мотиви – «я піду до школи, тому що мама так сказала»;

6) ігровий мотив, неадекватно перенесений у навчальну діяльність – «я хочу в школу, бо там можна гратися з друзями».

На думку Л. Божович, до кінця дошкільного віку у дитини вперше формується «внутрішня позиція» – цілісне ставлення дитини до навколишньої дійсності і до самої себе.

Про наявність внутрішньої позиції учня можна говорити, якщо дитина: ставиться до вступу у школу та до перебування в ній позитивно, навіть в умовах не обов'язкового відвідування школи прагне до занять шкільного змісту;

проявляє особистий інтерес до нового, власне шкільного змісту занять, віддає перевагу урокам грамоти, а не заняттям дошкільного типу (малювання, співи, фізкультура тощо), має належне уявлення про підготовку до школи; відмовляється від характерної для дошкільного дитинства організації діяльності та поведінки.

Інший аспект мотиваційної готовності – формування пізнавальної активності дітей. Пізнавальна потреба закладена в дитині самою природою. Але її можна розвинути або загальмувати вихованням. Дошкільний вік є сенситивним періодом для розвитку пізнавальної потреби. Тому так важливо в цей час активно підтримувати будь-які прояви природного потягу дітей до пізнання.

Помилками у вихованні пізнавальних мотивів є: ігнорування дорослими прагнення дитини до пізнання нового; завдання формування мотивації перекладається на школу.

До способів виховання пізнавальної активності належать: створення сприятливого емоційного фону (повноцінне спілкування з дорослим, залучення дитини до кола інтересів родини); підтримка бажання дитини ставити запитання, що виявляється як схвалення, доброзичливість, уважність, повага, готовність відповісти; пізнавальні бесіди з дітьми; використання ігор.

Наявність пізнавальної потреби є головною умовою того, щоб у дитини не виникло неприязне ставлення до навчання, яке створює багато важких проблем для батьків, учнів і вчителів. Від того, як у дошкільному віці розвивалася пізнавальна потреба, чи знаходила вона достатні умови для задоволення, значною мірою залежить пізнавальна чи розумова готовність до навчання в школі. Особливе місце у формуванні мотиваційної готовності дошкільника до шкільного навчання займають сюжетно-рольові ігри, оскільки, гра є провідною діяльністю у даному віці. У результаті багатьох досліджень науковці дійшли висновку, що сюжетно-рольова гра – це основний вид дитячої гри, що забезпечує розвиток соціалізації дітей дошкільного віку. Зокрема, у роботах А. Богуш та Н. Седової охарактеризована сюжетно-рольова гра

старших дошкільників як здатність створювати сюжет для індивідуальної гри з опорою на наявний досвід; уміння взяти на себе роль та розгорнути сюжет спільної гри; здатність створити ігрову ситуацію для реалізації свого задуму. Сьогодні гра, без перебільшення є найпопулярнішим видом психологічної роботи з дітьми.

Отже, готовність до навчання дитини передшкільного віку, перш за все, визначає її мотиваційна готовність, яка включає в себе достатньо розвинену потребу в знаннях, вміннях і бажання дитини їх вдосконалювати. Без мотиваційної готовності ні про яку іншу не може бути і мови, так як вона є джерелом внутрішнього потягу дитини до набуття знань, вмінь і навичок.

Сформованість цієї внутрішньої позиції – одна з головних складових мотиваційної готовності до школи. Без такої готовності дитина, навіть якщо вона вміє читати і писати, не зможе добре вчитися, оскільки обстановка і правила поведінки в школі будуть для неї важкими. Тому мотиваційна готовність має не менше значення, ніж інтелектуальна, але саме про неї часто забувають не тільки батьки, а й педагоги.

Список використаних джерел

1. Дитина: Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. проекту Огнев'юк В. О.; авт. кол. Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білокаленко [та ін.]; наук. ред.: Г. В. Беленька, М. А. Машовець; Мін. осв. і науки Укр.; Київ. ун-т ім. Грінченка. К.: Київ. ун-т ім. Грінченка, 2020. 440 с.
2. Карпенко З. С. Діагностика психічного розвитку дітей 6-7 років. Івано-Франківськ, 2009. С. 45 – 89.
3. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дітей дошкільного віку «Я у Світі» / О.Кононко, З. Плохій, А. Гончаренко. К.: Світич, 2009. 208 с.
4. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : підруч. К.: Академвидав, 2015. 445 с.
5. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт». Українська академія дитинства. 2020. №4. 140 с.

Рудецька Вікторія

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Юсенко Марина

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Семенова Н. І.

ВИКОРИСТАННЯ ФОЛЬКЛОРУ У ФОРМУВАННІ СТАТЕВО-РОЛЬОВОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасний світ переживає докорінну зміну підходів до питань освіти та виховання. Це зумовлено переорієнтацією освітньої системи на розвиток людини, її особистісних і моральних якостей. Розв'язання цих завдань актуалізує нагальну потребу підвищення ефективності всіх напрямів виховання, зокрема і статевого.

Особлива увага до проблем статевого виховання в Україні сьогодні зумовлена кількома причинами, серед яких найважливішими є: прискорений розвиток дітей (акселерація); незадовільний рівень обізнаності неповнолітніх із питань статевої сфери, низька якість та сумнівні шляхи отримання такої інформації (однолітки, вулиця, засоби масової інформації) тощо.

Благодатним підґрунтям для статевого виховання саме дошкільників за цих умов є українські фольклорні твори, народні ігри з текстами, що відрізняються високими моральними цінностями і можуть слугувати зразком взаємостосунків осіб різної статі між собою.

Результатом статевого виховання дітей є формування їх статево-рольової поведінки, зумовленої приналежністю до певної статевої групи, що визначається біологічними, психологічними та соціальними чинниками (Ю. Акименко, Р. Бондаренко, І. Воронюк, А. Даник, Д. Колесов, І. Кон, О. Кононко, В. Левицький, О. Панцирна).

Питання статевої ідентифікації та диференціації останнім часом привертає все більше увагу науковців і знаходить відображення в педагогічних дослідженнях (І. Бех, Т. Говорун, О. Вишневський, А. Кузьмінський, І. Фіцула та ін.).

Недостатня методична і практична розробленість проблеми, епізодичний характер роботи зі статевого виховання дітей дошкільного віку засобами українського фольклору не дозволяє максимально повно й успішно розв'язувати це завдання. Отже, протиріччя, що виникло між необхідністю здійснення статевого виховання і відсутністю методичного забезпечення роботи зі

статевого виховання, обмеженість використання українського фольклору зумовили вибір теми нашого дослідження.

Мета дослідження – науково обґрунтувати педагогічні умови та методику формування статево-рольової поведінки дітей старшого дошкільного віку засобами українського фольклору.

Статеве виховання – процес, спрямований на вироблення якостей, рис, властивостей особистості, що визначають необхідні суспільству відносини людини з представниками іншої статі; формування поваги, дружби між хлопчиками та дівчатками, набуття ними відповідних норм та уявлень, виховання доброзичливих і позитивних взаємовідносин, диференційований підхід до організації життєдіяльності дітей з урахуванням специфіки статі. У педагогіці та психології статеве виховання передбачає два аспекти: відносин та взаємовідносин. Статеворольова поведінка – це поведінка особи чоловічої чи жіночої статі, яка бере на себе певну роль, відповідно до статевої приналежності.

В результаті нашого дослідження, нами було виокремлено основні закономірності у вихованні статево-рольової поведінки старших дошкільників: спеціально організовані види діяльності, методи та прийоми, які обумовлюють статево-рольову поведінку дітей дошкільного віку; твори українського фольклору залучають дітей до народних традицій, виховують у старших дошкільників риси майбутнього чоловіка і жінки, надають зразки статево-рольової поведінки; середовище, насичене «чоловічими» і «жіночими» образами, сприяє вихованню основ досвіду чоловічої та жіночої поведінки; оволодіння батьками та педагогами знаннями про цінність і значущість виховання статево-рольової поведінки дітей, починаючи з дитинства, набуття ними досвіду використання диференційованих засобів та методів виховання хлопчиків і дівчаток сприяє формуванню в дітей основ досвіду чоловічої та жіночої поведінки.

Завдання статевого виховання – сприяти гармонійному розвитку підростаючого покоління та моральним міжстатевим стосункам, зміцненню

шлюбу й родини. Тому статеве виховання не може розглядатись відокремлено від загальних питань виховання, що готує молоде покоління не тільки до праці та суспільної діяльності, а й до особистого життя. Разом із тим «статево питання» – це й соціально-гігієнічна проблема, пов'язана зі здоров'ям, працездатністю, настроєм людей, оздоровленням їхнього сімейного побуту.

Статева соціалізація – невід'ємна частина загального процесу соціалізації, що включає три компоненти: розвиток уявлень про себе як представника певної статі; виникнення статево-рольових переваг та ціннісних орієнтацій, а також відповідних статі форм поведінки. Провідними механізмами статевої соціалізації можна вважати статево-рольову ідентифікацію та диференціацію. Статево-рольова ідентифікація – це ототожнення себе з представниками певної статі, що виявляється в єдності поведінки та самосвідомості індивіда, який відносить себе до певної статі та орієнтується на вимоги відповідної статевої ролі. Статево-рольова диференціація – це відокремлення себе від представників протилежної статі, що виявляється в сукупності генетичних, морфологічних і фізіологічних ознак, на основі яких розрізняють чоловічу та жіночу стать.

Процес формування статево-рольової поведінки старших дошкільників засобами української етнопедагогіки буде більш ефективним, якщо забезпечити так і педагогічні умови: актуалізація сприймання жіночих та чоловічих образів фольклорних творів на основі виявлення дітьми емоційного, оцінно-ціннісного ставлення до них; систематичне використання творів українського фольклору як найкращого зразка для накопичення старшими дошкільниками позитивного досвіду статево-рольових взаємовідносин, формування позитивно-ціннісних відносин та способу використання набутих знань; засвоєння набутих з фольклорних творів знань через способи театралізації; забезпечення єдності різних чинників статевого виховання (родини, однолітків, середовища, навчально-виховного середовища, засобів масової інформації тощо) при формуванні статево-рольової поведінки старших дошкільників.

Здійснене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у вивченні шляхів формування

статевро-рольової старших дошкільників у спільній роботі сім'ї та дошкільного навчального закладу.

Список використаних джерел

1. Дитина : Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк ; авт. кол. : Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білокаленко та ін. К : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 304 с.
2. Дитина у сучасному соціопросторі : навчальний посібник / Т. О. Піроженко, С. О. Ладивір, І. М. Біла та ін. / за ред. Т. О. Піроженко. К.-Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 272 с.
3. Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка. Суми: Університетська книга, 2015. С. 23 – 25.

Семенова Наталія

кандидат педагогічних наук, доцент

Парфелюк Наталія

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

ГЕНЕЗА І СУТНІСТЬ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

В умовах сьогодення виникла необхідність добре розбиратися по суті такого значного і складного явища, як управління. Управляє не лише керівник, чи його заступники, але і педагоги управляють процесом засвоєння знань, розвитком. Сучасна педагогічна наука прагне осмислити цілісний педагогічний процес з позиції управлінської науки. Управління - явище об'єктивно обумовлене, викликане до життя закономірностями і взаємозв'язками функціонування систем.

Управління – функція біологічних, соціальних, технічних, організованих систем, яке забезпечує збереження їх структури, підтримує певний режим діяльності [4, с. 13].

Характеризуючи управління, вітчизняний учений В. Г. Афанасьєв, підкреслює, що в найзагальнішій формі воно полягає в оптимізації функціонування системи, в отриманні як можна більшого корисного ефекту при найменших зусиллях і витратах [1, с. 12].

Таким чином, сам термін «управління» можна трактувати з трьох позицій:

1. Управління визначається як діяльність (А. Файоль, П. Друкер, В. С. Лазарев, М.М.Поташник та ін.) Це визначення важливе з точки зору орієнтованості у визначенні на отримання предметного результату, але не акцентується увага на зміну в ході цієї діяльності суб'єктного досвіду учасників освітнього процесу.

2. Управління – «дія» однієї системи на іншу, одну людину на іншу або групу (В. Г. Афанасьєв, К.К .Вершигора, Н.Д.Хміль та ін.). В цьому випадку управління розглядається як цілеспрямована дія суб'єкта на об'єкт і зміну останнього результату дії на інший об'єкт, що також призводить до зміни останнього.

3. Управління – взаємодія суб'єктів (А.Е. Афанасьєв, Д.А. Данилов, В. І. Зверєва, Т.І. Шамова та ін.) Під взаємодією у філософії розуміється складний різноманітний процес, в якому зміни сторін відбуваються не просто взаємозв'язана, а взаємообумовлена. Крім того, взаємодія - цілісна, внутрішньо диференційована, само розвиваюча система. Таке розуміння управління припускає взаємну зміну тих хто управляє із підпорядкованими, переконує в необхідності зміни взаємодіючих суб'єктів і самого процесу.

Дошкільна освіта є першим ступенем загальної педагогічної системи і розглядається як соціально-педагогічна система. Отже, вона відповідає певним властивостям: цілеспрямованість, цілісність, поліструктурність, керованість, взаємозв'язок, взаємодія компонентів, відкритість, зв'язок з середовищем.

У нашому випадку, об'єктом управління є методична робота, що займає особливе місце в системі управління дошкільною установою. Тому були проаналізовані різні точки зору про методичну роботу.

Так, Н. В. Немовою вивчалася методична робота, під якою автор має на увазі «діяльність по навчанню і розвитку кадрів, виявленню, узагальненню і поширенню найбільш цінного досвіду, а також створенню власних методичних розробок для забезпечення освітнього процесу». У роботі вказується, що це

особливий вид педагогічної і дослідницької діяльності як самих учителів, так і керівників школи, який не треба плутати або ототожнювати ні з діяльністю по управлінню школою, ні з інноваційною діяльністю по розробці і впровадженню нововведень, ні з педагогічною - по навчанню і вихованню школярів [7, с. 12].

Уточнюючи визначення методичної роботи, А.І. Васильєва розглядає її як «комплексний і творчий процес, в якому здійснюється практичне навчання вихователів методам і прийомам роботи з дітьми» [3, с.13].

Біла К. Ю., вважає, що під методичною роботою в сучасній дошкільній установі треба розуміти ціннісну, ґрунтовану на досягненнях науки і передового досвіду систему взаємопов'язаних заходів, спрямованих на підвищення професійної майстерності кожного педагога, підвищення якості і ефективності навчально-виховного процесу [2, с.19].

Дуброва В. П., Мілошевич К. П. вважають, що методична робота з кадрами в умовах гуманізації і демократизації системи громадського дошкільного виховання повинна будуватися на діагностичній основі, диференційовано, з урахуванням запитів кожного педагога, що дозволить розвинути творчість і ініціативу педагогічного колективу шляхом включення кожного в дослідницьку діяльність [6, с. 14].

Таким чином, в процесі аналізу досліджень різних авторів була визначена вибрана позиція по відношенню до змісту поняття «Методична робота». Методична робота – система взаємозв'язаних заходів, спрямованих на розвиток творчого потенціалу педагогічних працівників, їх професійної майстерності, це і форма управління педагогічним процесом в ЗДО, засіб підвищення якості і ефективності навчально-виховного процесу в ЗДО.

Аналіз науково-методичної літератури показав, що методична робота в ЗДО є складною багаторівневою системою відкритого типу. У методичній роботі простежуються основні закономірності всієї системи: цілеспрямованість, паралельність, пропорціональність, ритмічність, безперервність, поступовість, в ній вирішуються завдання аналізу і синтезу, інтеграції і диференціації.

Управління методичною роботою в системі дошкільної освіти повинно спиратися на глибоке знання об'єктивних законів розвитку суспільства і узагальнення нових тенденцій. Воно має бути мобільним, гнучким, тобто вміти своєчасно реагувати на швидко змінюючі умови.

Характерною рисою сучасної дошкільної установи стало впровадження нововведень в педагогічний процес, зростання різноманіття педагогічної діяльності, а це вимагає оновлення методичної роботи в ЗДО, її адаптації до нових умов. Потреби нової стадії розвитку дошкільних установ виявляють пріоритет науково-обґрунтованої і ефективної методичної служби ЗДО, ґрунтованої на досягненнях педагогічної науки і практики, теорії управління освітніми установами.

Особливу увагу в методичній роботі слід обернути і на сучасні вимоги науки і практики: необхідність передбачати перспективу. Аналіз і прогнозування дозволяють своєчасно виявити тенденції розвитку: впровадження нових технологій; систематичне вивчення і впровадження в практику нових форм і методів організаційної роботи.

Методична робота включає чотири напрями діяльності: технологічне, педагогічне, наукове, управлінське.

Технологічний напрям – це власне методична діяльність, яка є специфічним для методичної роботи. Технологічна діяльність – найбільш виражена потреба в описі і відповідному оформленні своїх педагогічних дій існує й у досвідчених педагогів — майстрів своєї справи. За довге професійне життя вони накопичують великий і цінний багаж авторських знахідок. В даному випадку методист повинен виступити дослідником діяльності педагога. Він аналізує його роботу, здійснює його феноменальний опис з виділенням специфічних, властивих цій роботі особливостей, проводить нормативний опис діяльності педагога, яка призводить до технологізування досвіду. Ми згодні із тим, що володіння цим типом методичної діяльності – одне з першочергових завдань методистів.

Отже, технологічний напрям – це діяльність по феноменальному і нормативному опису педагогічної праці. У цьому її специфіка і відмінність від інших видів діяльності, зокрема, педагогічної та управлінської.

Суть методичної роботи – підвищувати майстерність педагога – це робота з професійною свідомістю педагогів, спрямована на осмислення ними необхідності переходу на нові педагогічні технології, які дозволили б формувати якісно іншого випускника; оснащення педагогів тими методами і засобами, які дозволяють їм зняти індивідуальні утруднення. Інструментом дії в педагогічній діяльності виступає спілкування(комунікація). В процесі спілкування забезпечується єдність дій людей, відбувається їх об'єднання, упорядковується цілеспрямована діяльність, досягається взаєморозуміння й узгодженість дій, вчинків, поведінки, виробляються загальні підходи, єдині вимоги, формуються якості людини як суб'єкта культури, пізнання, праці.

Розвиток дошкільної установи неможливий без нових ідей, підходів, моделей, педагогічних технологій, без спільної роботи вчених, педагогів-практиків, батьків, дітей. Створення нового досвіду, пошук оптимальних рішень здійснюються в ході науково-дослідної, дослідно-експериментальної діяльності. Науково-дослідною, дослідно-експериментальною вважається діяльність, яка ґрунтована на науковому аналізі існуючої теорії і практики освіти і спрямована на створення умов для ефективної реалізації соціально-педагогічних ініціатив з метою реформування і розвитку освітньої установи. Завдання старшого вихователя - підвищити компетентність, дієвість управління процесами розвитку дошкільної установи за рахунок якісної постановки дослідницького і програмно-методичного забезпечення всієї роботи колективу.

У рамках управлінської діяльності методист виступає проектантом навчально-виховного процесу, а так само контролером.

На нашу думку, для створення цілісної системи інформаційної діяльності в дошкільній освітній установі необхідно, передусім, визначити її зміст, об'єм, джерела, сформувати потоки інформації і вивести їх на відповідні рівні управління.

Під педагогічним прогнозуванням можна розуміти «спеціально організований комплекс наукових досліджень, спрямований на вивчення достовірної випереджаючої інформації про розвиток відповідних педагогічних об'єктів з метою оптимізації змісту, методів, засобів, і організаційних форм навчально-пізнавальної діяльності» [5, с. 15].

Будь-який управлінський цикл розпочинається з постановки мети і ухвалення управлінського рішення. В якості основного, цільового рішення в ЗДО виступає план роботи на рік, а в якості перспективного плану дій – «Програма розвитку дошкільної освітньої установи». Системний підхід забезпечує поєднання прогнозування і поточного планування, а також узгодженість прогнозів і планів на всіх рівнях управління. Прогнозування і планування можна визначити як діяльність учасників педагогічного процесу за оптимальним вибором реальних цілей, програм, їх досягнення за допомогою сукупності способів, засобів і дій, спрямованих на переклад освітньої установи в новий якісний стан

Отже, проведене нами дослідження дозволяє зробити висновок про те, що система управління дошкільною освітньою установою є замкнутою системою, має широкий спектр різноманітних функцій, знаходиться в постійному русі і розвитку. Діяльність старшого вихователя (методиста) ЗДО є складним, поліфункціональним процесом, в ході якого доводиться аналізувати діяльність, приймати різного роду управлінські рішення, оперативно володіти інформацією, здійснювати педагогічний моніторинг, об'єктивно і ефективно контролювати діяльність освітньої установи.

Список використаних джерел:

1. Афанасьєв В. Г. Суспільство: системність, пізнання і управління. М.: Просвіта, 2011. С. - 12.
2. Біла К. Ю. Методична робота в дошкільній установі. К: Педагогіка, 2016. 345 с.
3. Васильєва А. І. Ще один аспект – управління. *Народна освіта*. 1996. №2. С. 18-24.
4. Вершигора Е. Е. Основы управления. Минск., 2015. С.13-54.
5. Гершунський В. С. Педагогічна прогностика: методологія, теорія практика Київ: Вища школа, 2016. 197 с.
6. Дуброва В.П. Організація методичної роботи в дошкільній установі. К.: Нова школа, 2015. 128 с.

Сокол Орислава

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Смолюк С. В.*

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Проблема розвитку пізнавального інтересу є найважливішою в наш час. Щоб навчання і виховання сприяло становленню особистості, необхідно збудити в дитини ключове джерело її розумової діяльності – пізнавальну потребу, яка є витокom пізнавальної активності та основою розвитку пізнавального інтересу людини.

Ми спираємось на думку К. Д. Ушинського [5], який писав, що необхідно у дитини розвивати бажання і здатність самостійно, без дорослого набувати нові знання, надати дитині можливість добувати корисні знання не лише з книжок, а і з предметів, які її оточують, із життєвих подій, із особистих історій. Педагог зауважував, що якщо дитина буде мати таку розумову силу, використовувати можливість звідусіль здобувати корисну інформацію, ми навчимо її вчитися все життя, а це і є основним завданням будь-якого навчання.

У нормативних документах, зокрема Базовому компоненті дошкільної освіти України [1], пізнавальний розвиток особистості визначено як пріоритетний. Формування пізнавальних інтересів, природно пов'язують із процесом навчання, коли головний зміст життя дитини полягає в поступовому переході з одного ступеня знання на інший, з одного рівня оволодіння пізнавальними і практичними вміннями до іншого, більш високого.

У цьому контексті старший дошкільний вік розглядається як початковий етап становлення особистості. В цей період формуються основи інтелектуальної сфери, закладається підґрунтя спрямованості дитини 5-7 років на пізнання, з'являється допитливість, зацікавленість до окремих сфер оточуючого світу, виникає та розвивається пізнавальний інтерес.

Поняття «інтерес» у педагогіці і психології трактують як форму прояву пізнавальної потреби, яка забезпечує спрямованість особистості на усвідомлення мети діяльності й тим самим сприяє орієнтації, ознайомленню з новими фактами в більш повному і глибокому відображенні дійсності [4].

В основі сучасних досліджень пізнавального інтересу лежать праці Л. С. Виготського, С. Л. Рубінштейна, А. О. Смірнова, Б. М. Теплова, В. М. Мясіщева, Л. В. Занкова, Д. М. Узнадзе, Г. І. Щукіної та інших відомих психологів.

Сутність поняття «інтерес», його вікові характеристики та різні аспекти формування пізнавальних інтересів у дітей представлено в працях Я. А. Коменського, Й. Г. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, С. Ф. Русової, К. Д. Ушинського, С. А. Ананьєва, П. П. Блонського, В. В. Зеньківського, Т. Г. Лубенця, О. П. Нечаєва та інших.

Педагогами і методистами (О Г. Брежнєвою, З. І. Ікуніною Л. В. Маневцовою, К. Й. Щербаковою) розкривається питання формування пізнавальних інтересів, а на їх основі – пізнавальної активності під час проведення занять та в проєкті гри як формі організації діяльності дітей.

На думку Б. Г. Ананьєва, О. О. Ухтомського та інших, пізнавальний інтерес – це вибіркова спрямованість до галузі пізнання, до її предметної і процесуальної сторін. Інтерес до пізнання є самоцінною сутністю людини, без якої вона перестає бути особистістю і реагувати на навколишній світ, у якому живе [2].

Ми вважаємо, що пізнавальний інтерес є важливим мотивом, який стимулює дитину до активної діяльності, до оволодіння знаннями, вміннями та навичками, а головне, до виникнення інтересу як більш стійкого емоційного ставлення до навколишньої дійсності.

Педагогічний підхід до проблеми інтересу пов'язаний із вивченням умов його розвитку в навчальній та позанавчальній діяльності, а також з виявленням методів і прийомів формування інтересу як цінної риси особистості й основи успішної діяльності.

Ми спираємось на думку Л. В. Лохвицької [3], яка досліджуючи процес розвитку пізнавальних інтересів, указує, що він визначається змістом навчально-ігрового середовища та пізнавальної діяльності дошкільників, активністю дитини в здобутті інформації; доцільному поєднанні елементів відомого й невідомого; забезпеченні оптимального поєднання традиційних і нетрадиційних форм і методів інтерпретивного і творчого спрямування; виявленням дитиною ініціативи, самостійності й творчості; здійсненням індивідуально-диференційованого підходу до навчальної діяльності дітей; активізацією та стимулюванням розумових і вольових зусиль під час розв'язання завдань і передбаченням різних варіантів пізнавального пошуку, регламентацією дитячої діяльності демократичним підходом щодо її організації, що досягається продуманим керівництвом з боку педагога.

Вже у дошкільному віці формуються пізнавальні інтереси дітей до різних видів діяльності, що є результатом їхнього виховання. Ці пізнавальні інтереси можуть носити довготривалий, стійкий характер і сприяти розвиткові психічних процесів. Сталі пізнавальні інтереси є фактором успішного виконання діяльності.

На нашу думку, розвиток пізнавальних інтересів дітей залежить від уміння вихователя створити дидактичні й організаційні умови в процесі навчання дітей дошкільного віку. Для цього треба забезпечити продуктивний зміст розвивального довкілля, системний підхід до організації активної пізнавальної діяльності дітей на основі використання ефективних форм, засобів і методів нестандартного типу для розвитку і стимулювання пізнавальних інтересів, урахування індивідуальності кожного вихованця та надання йому права реалізації власної ініціативи.

Таким чином, можна зробити висновок: якщо інтереси спрямовують особистість дитини старшого дошкільного віку на усвідомлення мети діяльності й орієнтують на нові факти, на найбільш глибоке відображення дійсності, то створення умов для організації такої пізнавальної діяльності сприяє розвиткові як інтересів дитини, так і її пізнавальної активності.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. 2012. № 7. С.4 – 23.
2. Гордон Л.Д. Психологія і педагогіка інтересу. К.: Радянська школа, 1940. 123 с.
3. Лохвицька Л.В. Концептуальні засади проектування розвивального предметного середовища в дошкільних навчальних закладах. – URL: http://www.nbuuv.gov.ua/PORTAL/Soc_Gum/vkmu/2010_1/Lohvitska.pdf
4. Словарь психолога-практика / сост. С. Ю. Головин. 2-е изд., перераб. и доп. Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2001. 976 с.
5. Ушинский К. Д. Избранные педагогические сочинения: в 2-х т. М.: Просвещение, 1974. Т. 2. 440 с.

Старко Катерина

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Мельник І. М.*

ІНТЕГРАЦІЯ ІДЕЙ ФРЕБЕЛЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Фрідріх Вільгельм Август Фребель (1782-1852) – німецький педагог, теоретик дошкільного виховання, який в 1840 році у місті Бланкербург відкрив перший навчальний і виховний заклад для дітей дошкільного віку, назвавши його «дитячий садок». У той же час Фребель почав видавати недільну газету під гаслом «Будемо жити для наших дітей».

Незабаром після смерті педагога його послідовниками було створено «Фребелівське товариство».

Теорію Ф. Фребеля оцінювали та критикували, застосовували на практиці та забороняли як в європейських країнах, так і в Росії й Україні. Його дидактичним матеріалом («Дарами» Ф. Фребеля) цікавились такі відомі педагоги, як К. Ушинський, М. Пирогов, П. Каптерев, П. Лесгафт, С. Русова, С. Шацький. Аналізуючи роботи Фрідріха Фребеля, вищезазначені педагоги, висвітлюючи той чи інший аспект його діяльності, та, намагаючись досягнути філософські основи його педагогічної теорії, прагнули до систематизації теоретичної спадщини видатного педагога, виділення її сильних та слабких сторін, узагальнення досвіду роботи.

Серед сучасних досліджень фребель-педагогіки слід відзначити наукові студії О. Анісімової («Методологічні основи педагогічної системи Ф. Фребеля», 2013); Л. Петухової («Фрєобель-педагогіка – шлях до інтеграції освітніх систем України та Німеччини», 2011); О. Полєвікової («Інтеграція сучасних освітніх систем Європи та світу в контексті впровадження педагогічних ідей Ф. Фрєобеля», 2012); І. Брушневської («Використання ідей Ф. Фребеля в корекційній роботі з дітьми дошкільного віку», 2017); Л. Стасюк («Дарунки Ф. Фребеля як альтернативна логопедична технологія у подоланні мовленнєвих розладів у дітей дошкільного віку», 2019) та ін.

Водночас усі вони сходяться на тому, що рушійною силою розвитку Ф. Фребель вважав саморозвиток, закладений у природі й у людині, що нібито спонукає особистість до прояву себе в зовнішніх діях – зображувальних, пізнавальних, мовних, фізичних та ін. За його твердженням, «розвиток – це безперервний процес прояву руху внутрішньої сили людини, в ході якого відображаються основні етапи духовного розвитку попередніх поколінь. Однак, розвиваючись, дитина повторює пройдене попередніми поколіннями не сліпо, а в творчій самодіяльності – у мовленні, малюнках, будівництві, іграх. Вона пізнає світ емпірично завдяки властивим їй рухам і органам чуття. Людина, стверджував педагог, є творча істота, а тому потрібно виховувати людину праці, справи, бо саме в діяльності й творчості гармонійно розвиваються і формуються сили й здібності» (Фребель, 1974). І тому важливий блок педагогічної системи відомого педагога складає дидактичний матеріал, з яким повинна працювати дитина («дарунки Фребеля»).

Першим завданням Фребелівського освітнього процесу, який впроваджується в сучасних ЗДО є соціально-комунікативний розвиток особистості дитини. Пізнавальний розвиток покликаний вдосконалювати продуктивну уяву малюків та їх креативне, творче мислення у ході вирішення життєвих задач. Мовний розвиток дитини є одним із найбільш важливих, так як створює основне підґрунтя для подальшої соціалізації. Художньо-естетичний розвиток малюка відбувається через вміння бачити світ естетики,

культури, музики. Заключним завданням концепції застосування дарунків Ф. Фребеля є фізичний розвиток дитини. За допомогою сформованої ним системи рухливих ігор, яка вдосконалювалася протягом століття та все ж залишила свою актуальність у силі дитина має змогу підтримувати тонус власного фізичного стану.

Звернення до педагогічної спадщини Ф. Фребеля дозволяє дійти висновку про те, що теорія гри видатного педагога, яка знайшла широке використання у європейському освітньому просторі, цілком доречно привертає увагу сучасних вітчизняних дослідників. Педагогічна теорія Ф. Фребеля ґрунтується на розумінні розвитку як процесу розкриття сутності дитини, її потягів, інстинктів до творчої діяльності – у грі, мові, образотворчій, конструктивній, трудовій діяльності, що відображено в сучасному програмно-методичному забезпеченні. Ігрова компетенція дітей дошкільного віку є невід’ємним компонентом їхньої загальної компетентності. Неоцінимим є й вклад Ф. Фребеля у формування виховного процесу дошкільника. Так, дарунки Ф. Фребеля знаходять своє місце майже в кожному ЗДО різних куточків світу. В Українському дошкільлі дарунки Ф. Фребеля також займають одне із провідних місць. Відтак багато дошкільних закладів формують свої розвиваючі програми на основі них. Такими програмами є наступні: програми, що спрямовані на психофізіологічний та фізичний розвиток, на розвиток дитячої креативності та творчого мислення, на розвиток математичних здібностей та інтелектуальних загалом. Отже можна безсумнівно стверджувати, що педагогічні надбання науковця XIX століття і досі є стрижневим компонентом освіти дитини.

Актуальним на сьогодні є трактування ідеї Ф. Фребеля Е. Яновською, щодо значення гри в розвитку дитини дошкільного віку. У публікації «Народні дитячі садки як історична необхідність» (1907) педагог наголошувала, що гра має заповнювати розвивальне середовище на всіх етапах розвитку дитини. Означену педагогічну позицію Е. Яновська обґрунтовувала, спираючись на досягнення експериментальної педагогіки. Вона зазначала, що «моторно засвоєні враження» краще закріплюються в пам’яті дітей, розвиваючи при

цьому в них такі навички, які на основі лише зорового сприймання розвинути неможливо. І саме в іграх такий важливий «моторний елемент» проявляється найбільш виразно, він «розширює горизонти дитячого розуму і збагачує змістом дитячі душі» . Е. Яновська пропонувала включати до предметно-ігрового середовища дитячого садка дидактичного матеріалу Ф. Фребеля. Варто зауважити, що за результатами вивчення педагогічної спадщини Е. Яновської періоду радянської доби (20-ті роки ХХ ст.), встановлено значні зміни в поглядах педагога, щодо фребелівської системи виховання, обумовлені суспільно-ідеологічними чинниками характерними для зазначеному періоду. Педагог намагалася пристосувати ідеї педагогічної системи Ф. Фребеля до умов соціального виховання. Ідею впровадження принципу самодіяльності Ф. Фребеля і творчого самовираження дитини у спеціально створеному середовищі дитячого садка пропагувала К. Маєвська на сторінках часопису «Дошкольное воспитание» (1912). Педагог розглядала самодіяльність як умову повноцінного розвитку дитини в цілому та розвитку творчих здібностей зокрема. Вона поділяла погляди Ф. Фребеля стосовно того, що мета навчання полягає не стільки в засвоєнні знань, скільки в тому, щоб зробити дитину здатною до самостійної творчої діяльності. Керуючись принципом самодіяльності Ф. Фребеля в питанні дисципліни, що дозволяє узгодити контроль над дитиною з можливістю повного розвитку її індивідуальності, К. Маєвська, вважала за необхідне повною мірою задовольнити природну потребу дітей в діяльності та навчити їх користуватися свободою. В дитячому садку, на думку педагога мають бути створенні широкі можливості для вільної діяльності дитини, обмеженої певними правилами, що привчають дитину до розуміння того, що існує певний порядок, з яким необхідно рахуватися. Думка Ф. Фребеля, яку педагог висловив стосовно важливості ручної праці для пізнання дитиною світу, а саме: «...те, що дитина по спроможності зробить своїми руками – зліпить, складе, намалює, виріже – це вона найкраще зрозуміє й це міцніше заляже в її пам'яті», стала визначальною в змісті публікацій С. Русової «Націоналізація дошкільного виховання» та «Дошкільне виховання»

(1913) [14], що побачили світ на сторінках педагогічного журналу «Світло» (1910–1914). С. Русова вважала, що інтерес дітей до навчання, їхня активність цілком зумовлені «зв'язком з працею дитячих рук». Підтвердження своїх поглядів С. Русова знаходить у наукових дослідженнях тогочасних фізіології й психології, які вказували на безпосередній зв'язок роботи мозку з рухами рук дитини. Значущим є внесок С. Русової у розвиток та впровадження в практику дошкільного виховання однієї із провідних ідей педагогічної системи Ф. Фребеля, а саме: вроджений пізнавальний інстинкт задовольняється за рахунок пізнавальної діяльності дитини в розвивальному середовищі. Доцільність залучення дітей до пізнавальної діяльності «через дослідження» С. Русова вбачала в необхідності формувати в них усвідомлені знання, «викликати в дитячій голові її власну думку і утворювати з цих дослідів щось своє» [13, с. 33]. Підтримуючи основні положення фребелівської системи, відповідно до якої «дитина є діяльна, творча істота», С. Русова стверджувала, що справу виховання необхідно поставити якнайближче до природних потреб дитини, враховуючи тісний взаємозв'язок зі світоглядом того народу, із психологією тієї нації, з яких походить дитина.

Підсумовуючи вище викладене, можна стверджувати, що ідеї діяльнісного підходу до виховання дітей дошкільного віку закладені в основу педагогічної системи Ф. Фребеля, становили як науковий так і практичний інтерес цілої плеяди представників прогресивної педагогічної думки на українських теренах (кінець XIX – перша третина XX ст.) та слугують теоретичним підґрунтям модернізації дошкільної та початкової освіти в сучасному освітньому просторі України.

Список використаних джерел

1. Іванюк Г. І., Січкара А. Д. Ідеї діяльнісного підходу Ф. Фребеля в українському дошкільлі: від минулого до сьогодення. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/7/22.pdf>
2. Інноватика у вихованні / упоряд. О. Б. Петренко ; ред. кол. : Н. М. Коляда, Н. Б. Грицай, Т. С. Ціпан та ін.: зб. наук. пр. Вип. 11. Рівне : РДГУ, 2020. Том 2. 227 с.
3. Концепція дошкільного виховання в Україні (проект). URL: <https://op.ua/ru/pedclass/naukova-stattya/innovaciyna-pedagogika-f-frebelya-cherez-onlayn-servis-prezi>

4. Презентація на тему: Педагогічні ідеї Ф. Фребеля в роботі сучасного дитячого садка. URL: <https://vseosvita.ua/library/prezentacia-na-temupedagogicni-idei-fridriha-frebela-v-roboti-sucasnogo-ditacogo-sadka-342423.html>

Суслик Богдана

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Мельник І. М.*

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Естетична культура виступає як міра універсальності і гармонійності особистості. Інтелектуальний та емоційний розвиток особистості не буде повним, якщо вона не розвинута естетично. Естетична культура забарвлює емоції, волю і розум людини вмінням бачити, відчувати та створювати красу. Естетично розвинута людина відноситься до себе, до природи, до суспільства не як споглядач, а як складова частина суспільства, яка відчуває унікальність і оригінальність іншого. Одночасно естетичне відношення до світу передбачає розуміння єдності людини з цим світом, який відкривається не як ворожий, а як близький і зрозумілий їй [1, с.150].

Естетичне виховання – послідовне формування у дітей естетичного ставлення до життя, розвиток сприймання і розуміння прекрасного у мистецтві, природі, взаєминах людей, художніх потреб і здатності до художньої творчості. Естетичне виховання служить формуванню здатності активного естетичного відношення дітей до мистецтва, а також стимулює посильну участь у створенні прекрасного в мистецтві, праці, у творчості за законами краси [2, с.14].

Під естетичним вихованням педагогіка розуміє виховання здатності сприймати, правильно розуміти, оцінювати і створювати прекрасне в житті та мистецтві [1, с. 415].

Розвиток естетичних якостей особистості також проявляється у побутовій, розважальній, суспільно-політичній сферах та в інших формах людської життєдіяльності.

Динаміка становлення естетичного сприймання дітей дошкільного віку залежить від їх здатності до емоційно-естетичного переживання, яка має специфічні особливості у ранньому, молодшому, старшому дошкільному віці [5, с. 156].

У дитинстві естетична здібність співіснує з естетичною потребою, а спеціальне формування естетичної потреби, духовна потреба в естетичних переживаннях невід’ємні від формування здібності до естетичної діяльності.

У дітей рано складається власна «картина світу». Вона не є досконалою, але є цілісною. Цю цілісність треба зберегти. Шлях до цього ми бачимо у розвитку художньо-образного асоціативного мислення та вміння бачити навколишнє життя очима художника. Необхідно розвивати вміння бачити реальне життя.

В ЗДО естетичне виховання становить своїм завданням формувати у малюків естетичні поняття і почуття, погляди, художні смаки, розвивати здібності естетично сприймати дійсність, виробити в них уміння активно, творчо виявляти себе в тій чи іншій галузі мистецтва. Цікавими є погляди О. Вишневського на місце цінностей у системі естетичного виховання. Це: віра, краса, чесність, любов, нетерпимість до зла, великодушність, милосердя, правда, мудрість, досконалість, доброта, надія, свобода, щирість.

Професор Іоанн Вишневський переконує, що «лише визнання фактору існування вічних абсолютних ідеалів та прищеплення дітям віри в них можна вважати надійною основою побудови системи сучасного українського виховання». Особливістю формування естетичних цінностей є те, що вони впливають не лише на розум, а й на почуття дітей. Естетичне виховання, розвиваючи розуміння краси природи, творів мистецтва, формує в дітей естетичне ставлення до дійсності. Естетичне ставлення до дійсності – це не тільки естетичні переживання навколишнього світу, а й естетична діяльність, що передбачає. Естетичне виховання цінностей, сприяє розвитку в дітей дошкільного віку художніх здібностей, формуванню умінь, прагнення брати активну участь у створенні прекрасного в житті [4, с. 61].

Естетичне виховання особистості відбувається з перших кроків маленької людини, з перших його слів, вчинків. Ні що інше, як навколишнє середовище не відкладає в душі його відбиток на все подальше життя. Спілкування з батьками, родичами, однолітками і дорослими, поведінку оточуючих, настроїв їх слова, погляди, жести, міміка – все це вбирається, відкладається, фіксується в його свідомості.

Вивчення предметів естетичного циклу відбувається через їх форму, колір, величину. Важливо, щоб іграшки відповідали вимозі різноманітності і святковості. Здатність аналізувати і схоплювати форму розвивається за допомогою предметного моделювання, конструювання картин.

Естетичне виховання, будучи важливим засобом розвитку духовних сил дітей, сприяє формуванню їх естетичних ідеалів, переконань, світогляду. Підкреслюючи силу естетичного виховання, його впливу на дітей, В. Белінський писав: «...розвиває в дітях естетичні почуття, які є джерелом всього прекрасного, великого, бо, людина, позбавлена естетичного почуття, стоїть на ступені тварини» [3, с. 98].

Дуже важливою є робота з батьками, адже якщо у сім'ї не звертається увага на прекрасне, не цінується мистецтво, то і дитина буде позбавлена можливості набути естетичного смаку в усіх розуміннях цього вислову. Батьки є першовідкривачами дитячої душі, першими людьми, які вкладають у дитину знання про навколишній світ і те, як вони це роблять впливає на подальший розвиток малюка. Важливо все і навіть оформлення приміщення, у якому росте немовля. На мою думку, необхідно звертати увагу на красу якомога раніше і не лише вихователі повинні піклуватися про це. Відомо, що дитина не буде сприймати серйозно те, чого не бачить вдома, так як батьки є для неї найголовнішими авторитетами. Співпраця дитячого садка із сім'єю є запорукою того, що дитина розвиватиметься в гармонії, у неї формуються стійкі естетичні погляди та в подальшому художньо-естетичний смак. Це дуже тонка та відповідальна робота, якій повинно надаватися особливе значення, бо ми виховуємо майбутнє покоління, майбутнє нашої нації.

Педагогічною умовою розвитку художніх здібностей дітей в дитячому садку є надання всім рівних і реальних практичних можливостей у різних галузях мистецтва.

Кожній групі завдань естетичного виховання відповідають свої методи. Загальним принципом відбору методів естетичного виховання дітей є принцип естетичної дієвості творця – спонукання до створення творів мистецтва власноруч. Так, говорячи про методи формування художньо-естетичної культури дітей дошкільного віку, для початку необхідно визначити поняття методу.

Важливу роль у формуванні художньо-естетичної культури дітей відіграють різноманітні заняття за творами художньої літератури, читання та слухання творів мистецтва допомагають дітям краще сприймати навколишню дійсність, бачити красу в простоті. Такі заняття необхідні і для індивідуального розвитку кожної дитини, для формування її творчих здібностей.

Таким чином можна сказати, для того, щоб виховати всебічно розвинених членів суспільства, треба виховати у підростаючого покоління вміння відчувати прекрасне, бачити його в навколишній дійсності, у вчинках людей, у людських відносинах, у мистецтві і літературі, вміти втілювати це прекрасне в життя. Естетичне виховання пов'язане з багатьма сферами діяльності і життя дітей навчанням, працею, побутом, розвагами і грою, спілкуванням з природою. Воно здійснюється у взаємодії з моральним, трудовим, фізичним, розумовим вихованням.

Список використаних джерел

1. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. К.: Просвіта, 2011. 416 с.
2. Гавриш Н. Художнє слово і дитяче мовлення. К.: Ред. загальнопед. газ., 2005.
3. Жуков С. Естетична культура, естетичне виховання як складові всебічного розвитку особистості: *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2015. Ч. 2. С. 37 – 41.
4. Наливайко І. П. Естетичне виховання дітей 6-річного віку засобами образотворчого мистецтва у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архитектура*. 2017. № 12. С. 54 – 58.
5. Оніщенко О. І. Естетичний потенціал фізіологічних почуттів: теоретичний аналіз та художня інтерпретація. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*. 2013. Вип. 12. С. 59 – 64.

Шелуха Юлія

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент Фенко М. Я.*

СТВОРЕННЯ ІГРОВИХ СИТУАЦІЙ ЯК ДІЄВИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

На сучасному етапі створення новітніх технологій і тенденцій реформування дошкільної освіти, зосереджено увагу на формуванні всебічно розвиненої особистості. Адже успішність людини розвивається впродовж життя поступово та збагачується ще змалечку. Актуальність проблеми розвитку діалогічного мовлення старших дошкільників засобами створення ігрових ситуацій полягає у тому, щоб отримувати не тільки знання, а і їх практичне застосування у житті, ефективно розвивати у собі навичку створення діалогу та правильну побудову свого мовлення.

Проаналізувавши наукові дослідження та публікації, зокрема Я. А. Коменського, К. Ушинського, С. Русової, І. Огієнка, В. Сухомлинського, а також психологів (Л. Виготського, Д. Ельконіна, А. Маркова, С. Рубінштейна та ін.) можна говорити про те, що проблема розвитку мовлення дітей дошкільного віку вивчалась як невід'ємний компонент для формування цілісної особистості.

У загальній дошкільній педагогіці питанням розвитку діалогічного мовлення приділяють увагу такі дослідники, як Є. Фльоріна, Є. Короткова, Н. Крилова, М. Зеленко, О. Ушакова, А. Арушанова та інші. Основними методами роботи з розвитку діалогічного мовлення вони виділяють роботу вихователя з дошкільниками у повсякденному житті під час режимних моментів, проведення бесід, у яких обговорюються різноманітні ситуації та події.

У старших дошкільників провідним видом діяльності залишається гра, яка виступає головним складником формування розвитку особистості дитини. На думку педагогів та психологів (О. Запорожець, В. Логінова, П. Саморукова,

А. Усова, П. Якобсон) дитяча особистість розвивається в ігровій діяльності, що є найдоступнішою для дитини, оскільки більш за все відповідає її психічним і фізичним особливостям. В ігрових діях розвиваються мовлення дошкільника, його почуття, сприймання, саме через гру дитина опановує всю систему людських відносин. Гра постає одним із найцікавіших видів людської діяльності, провідною діяльністю дошкільника, засобом його всебічного розвитку, важливим методом виховання, дійсною соціальною практикою дошкільника [1]. Завдяки грі дитина може висловлювати свою власну думку, обмінюватись інформацією, критично мислити, будувати невеличкий діалог із однолітками та вихователем. Саме гра допоможе дошкільнику збагачувати свій словниковий запас слів та контролювати свої емоції та почуття.

Розвиток мовлення у дошкільному віці А. Богуш, Л. Калмикова, К. Крутій та інші науковці лінгвістичного напрямку вважають засобом формування мовленнєвої компетентності, як різновиду комунікативної компетентності, що означає здатність особи практично використовувати знання про мову в процесі спілкування – із певною усвідомленою метою, у визначених мовленнєвих ситуаціях [3].

Ознайомившись із великим переліком ігор, виокремили для старших дошкільників ті, що найкраще сприяють розвитку мовлення взагалі та діалогічних умінь зокрема. З-поміж них такі: творчі, сюжетно-рольові, режисерські, театралізовані, дидактичні ігри, ігри мовленнєвої спрямованості, ігри за сюжетами художніх творів.

Різновид творчої ігрової діяльності – театралізована діяльність. Вона пов'язана зі сприйманням творів театрального мистецтва та відтворенням в ігровій формі набутих уявлень, вражень, почуттів. Ключові поняття театралізованої діяльності: сюжет, сценарій, гра за сюжетом літературного твору, театралізація, казка-переказ. Любов Артемова поділяє театралізовані ігри залежно від їх виду та специфічного сюжетно-рольового змісту на дві основні групи: режисерські ігри та ігри-драматизації [4].

Словесна гра – ефективний спосіб розвитку самостійного мислення та мовлення дитини. Навчити дітей визначати призначення предметів, бачити можливості їх використання в навколишньому світі.

Ігри-драматизації створюються за готовим сюжетом з літературного твору або театральної вистави. План гри та послідовність дій визначають заздалегідь. Така гра важча для дітей, ніж наслідування того, що вони бачать у житті, оскільки треба добре зрозуміти й відчувати образи героїв, їхню поведінку, пам'ятати (послідовність розгортання дій, реплік персонажів). У цьому й полягає особливе значення ігор-драматизацій – вони допомагають дітям глибше зрозуміти ідею твору, відчувати його художню цілісність сприяють розвитку виразності мовних рухів [4].

Дидактична гра – гра, спрямована на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок. Дидактичні ігри, ігрові заняття і прийоми підвищують ефективність сприймання дітьми навчального матеріалу, урізноманітнюють їхню навчальну діяльність, вносять у неї елемент цікавості.

Класифікація дидактичних ігор, запропоновано О. Сорокіною, за якою виокремлюють: ігри-подорожі, ігри-доручення, ігри-припущення, ігри-загадки, ігри-бесіди [5]. Ми виділили такі основні дидактичні ігри: «Чарівний мішечок», «Відгадай, хто це?», «Відгадай, яка квітка (дерево, тварина)», «Пошта», «Школа» тощо

У сюжетно-рольовій грі старший дошкільник програє різноманітні ситуації, які пов'язані з людськими відносинами, систему своїх дій у цих ситуаціях та систему наслідків цих дій для себе та оточення. Під час створення ігрових ситуацій дитина спочатку дієво, емоційно, а потім й інтелектуально освоює систему людських відносин, що сприяє розвитку діалогічного мовлення.

Казки та розповіді по-різному втілюються в іграх дітей. Деякі з дошкільнят розігрують окремі епізоди казки, інші діють, як улюблений казковий герой або намагаються відтворити всю казку, збагачуючи її зміст

фактами з реального життя, виявляючи творчість. У дитячих іграх герої художніх творів можуть діяти дуже несподівано [1].

Зосередивши свою увагу на понятті «діалогічне мовлення», запрошується наступне: ігри мовного характеру сприяють розвитку мови, закріпленню отриманих мовленнєвих знань та умінь дітей, а саме: «Давай познайомимось», «Про що запитати при зустрічі?», «Запитання-відповідь», «У крамниці іграшок», «Грамотичні намистинки», «Клуб мовознавців», «Мовленнєвий ланцюжок», «Довідкове бюро», «Мовна ловушка», ігри-драматизації та ін.

Проаналізувавши наукові праці відомих педагогів, можемо зробити такий висновок, що діалогічне мовлення є основною формою спілкування дітей старшого дошкільного віку. Догматичним принципом для діалогічного мовлення є активне застосування шаблонів, набутих формул спілкування, мовленнєвих стереотипів. Як нам відомо, діалогічному мовленню характерна зв'язність, хоча у діалозі вона встановлюється кількома учасниками.

За допомогою ігрових ситуацій у дітей старшого дошкільного віку діалог відбувається у певній послідовності та супроводжується активною та виразною інтонацією, жестами, мімікою, зміною настрою.

Під час розвитку діалогічного мовлення гра відіграє визначальну роль у розвитку психіки та особистості дитини. У ній формуються довірливі увага та пам'ять, розвивається розумова діяльність, вдосконалюється уява, волева регуляція поведінки під час ігрових ситуацій. Під час створення ігрової ситуації виникає потреба в мовленнєвому спілкуванні, вмінні висловлюватися, обґрунтовувати свої думки, звертатися з пропозиціями, проханнями, вибаченнями.

Список використаних джерел

1. Любашина В. В. Розвиток діалогічного мовлення старших дошкільників засобами ігрової діяльності. *Педагогічний дискурс*. 2011. Вип. 10. С. 301–305. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/peddysk_2011_10_75/

2. Базовий компонент дошкільної освіти / за ред. А. М. Богуш; авт. кол-в: Богуш А. М., Бельська Г. В., Богиніч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. К.: Видавництво МОН, 2012. 26 с.

3. Ласточкіна О. В. Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка Дослідження стану та змісту організації мовленнєвої підготовки дітей старшого дошкільного віку. *Пед. науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. № 5 (31). С. 43.

4. Організація ігрової діяльності дошкільників : веб-сайт. URL: http://pokrovnvk1.dp.sch.in.ua/doshkiljne_viddilennya/zhittya_malyat/igrova_diyalnistj/

5. Фурман Н. В Використання ігрових прийомів у подоланні тяжких порушень мовлення у дітей дошкільного віку: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: 2017. 94 с.

Шкабура Ольга

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
Дурманенко О. Л.*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРІОДУ РАНЬОГО ДИТИНСТВА ТА ЙОГО РОЛЬ В РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Ранній дитячий вік (від 1 до 3 років) характеризується значним прагненням до сприйняття зовнішніх подразників та емоційним реагуванням на них. Ставлення дитини до світу, інтерес до всього, що її оточує, що вона бачить і чує, визначається перш за все її почуттями. Дитина прагне швидко опанувати все, що приносить їй радість. І навпаки: все неприємне втомлює, набридає, відштовхує. Задоволення, що його дитина відчуває, бавлячись з іграшками, може надовго затримувати увагу. У цьому віці дитина відчуває справжню глибоку необхідність у палкій любові рідних, що дозволяє швидко і легко прив'язатися до них і до всього, що з ними пов'язане. Навпаки, засвоєння навіть найбільш звичних для людини дій (ходіння, розмова) зазвичай уповільнюється, якщо поруч немає улюблених дорослих.

Другою особливістю цього віку є характерний для дитини негативізм – протидія волі дорослого. З моменту, коли дитина починає ходити самостійно, в її житті й поведінці настають докорінні зміни. Вона вже не потребує сторонньої допомоги і може сама піти, взяти будь-що, попросити те, що їй хочеться отримати. Цілком природно, що вона випробовує свої сили і прагне виявити себе як самостійна істота, яка все робить сама. Але тут дитина стикається з установленим дорослими порядком, який для неї невідомий і до якого вона не

має жодного відношення, а отже, дуже легко його порушує. Унаслідок цього виникають конфлікти, що інколи непомітно, а іноді надто різко можуть порушити правильний хід розвитку дитини.

Після року продовжує розвиватися моторика, мовлення. До півторарічного віку в дитини формується пасивна лексика, а після цього періоду – активна. На третьому році, як правило, дитина оволодіває граматичною будовою мови, вміє правильно вживати відмінки і дієслівні форми. Основний вид діяльності – свідоме маніпулювання з предметами. У спілкуванні з дорослими дитина буває активною або пасивною в залежності від індивідуальних особливостей. У грі тягнеться до однолітків, але бавиться самостійно: ось чому в дитячому садку треба мати багато однакових іграшок [2].

Наприкінці другого року життя в дитини прорізуються всі молочні зуби і відповідно змінюються процеси травлення. Відбувається енергійний ріст тіла, розвиток внутрішніх органів і рухового апарату.

Більшість психологів і педагогів визначають цей період як початок кризи у розвитку, що може тривати до п'ятого року життя. Це період, коли дитина переходить до самостійності та незалежності. Будь-яке прагнення дорослих підпорядкувати або навіть «зламати» впертість дитини, як і ігнорування такого прояву, може стати причиною того, що дитина стає або некерованою, або її воля буде зламана і пригнічена. У три-чотири роки дитина з задоволенням запам'ятовує вірші, пісні: це «пик» механічної пам'яті людини. Регулятори вольової поведінки дуже незрілі, тому дитина не може всидіти на місці або пригальмувати своє бажання, що регулюється завдяки правильному вихованню. У цей період дитина отримує знання, досвід спілкування, диференціює своє емоційне ставлення до оточуючих, засвоює елементарні морально-етичні норми поведінки. Для періоду раннього дитинства є характерною потреба в постійній соціалізації. На другому, особливо на третьому році життя дитина вже прагне до взаємодії з іншими дітьми. Однак без участі дорослих таку взаємодію налагодити дуже важко, тому навіть перші спроби встановити стосунки з

іншими дітьми зазвичай мають негативний характер. Більш легко і природно дитина соціалізує свою поведінку в перші три роки життя у сім'ї.

Діти раннього віку мають нестійкий емоційний стан. Підвищена збудженість підкоркових відділів і слабкість регулюючої функції кори головного мозку призводять до того, що відповідні реакції дітей найрізноманітніші зовнішні збудники супроводжуються яскравими емоціями. Незначні відхилення в режимі дня (не поклали своєчасно спати), перебування поблизу інших дітей призводить до змін у настрою малюків: одні збуджуються, інші пригнічуються. Малюкам легко передається настрій дорослого, а також інших дітей. Вони чутливо сприймають ставлення до себе з боку дорослих, хворобливо реагують на їхні численні заборони. Раннє формування позитивних емоцій, тісний емоційний контакт, який встановлюється між дитиною і дорослим із перших місяців життя, є базою для своєчасного та успішного становлення особистості дитини.

Якщо діти у цьому віці починають плакати, то вони вже нічого не бачать, почують, хаотично рухають руками і ногами. Якщо починають сміятися, то підскакують, плескають у долоні. Захоплюючись повзанням або безладною біганиною, малюки зазвичай самі не в змозі зупинитися, вони потребують допомоги дорослого. Почувши заборону, вони не можуть відразу перервати свою діяльність їм необхідний певний час, щоб перевести свою увагу на щось інше.

Діти потребують руху, тому необхідно створити умови для задоволення їхніх рухів. Перш за все необхідний одяг, що не затримує рухів. У приміщенні повинен бути простір для вільного пересування, а отже, необхідно правильно розставити меблі та розмістити іграшки. Потреба дітей в активних рухах задовольняється за умов педагогічно правильно організації прогулянки в різні пори року. Проте слід пам'ятати, що діти втомлюються, виконуючи багаторазово одноманітні рухи, не можуть довго займатися з однією іграшкою.

Діти раннього віку легко навчаються. Їхнє навчання передбачає розвиток зорового і слухового сприйняття, мовлення (пасивного й активного), основних рухів, рухів руки, взаємодії з близькими дорослими і дітьми.

Доведено, що кора головного мозку дітей раннього віку має великі компенсаторні можливості. Якщо дії дорослого мають цілеспрямований характер (навчання), то малюки можуть досягти високого рівня розвитку здібностей, які самостійно сформувати вони не зможуть [3].

Одночасно для дітей раннього віку характерною є нестійкість сформованих умінь. Через це в роботі з дітьми передбачаються повторення занять, закріплення матеріалу в самостійній діяльності.

Малюків неможливо примусити дивитись, слухати, запам'ятовувати, якщо їм це нецікаво. На заняттях із дітьми раннього віку використовується метод появи з'явлення і зникнення предмета, сюрпризні моменти. Тривалість занять залежить не тільки від віку дітей, рівня їхнього розвитку, але й від тину занять, його змісту.

Діти раннього віку легко відволікаються, реагують на сторонні розмови, пересування групою тощо.

Успішність розвитку і виховання дітей раннього віку залежить від таких умов:

- дотримання режиму, який відповідає віковим та індивідуальним особливостям;
- систематичне проведення занять, розваг, свят;
- педагогічно правильне керівництво самостійною діяльністю;
- створення спокійного ритму життя, доброзичлива атмосфера, стійкий емоційно-позитивний настрій дітей; емоційно збагачене спілкування з кожним;
- педагогічна майстерність вихователів та їхня любов до кожного малюка.

Список використаних джерел

1. Абрамов Г. В. Возрастная психология. М., 1997. С. 12-14.
2. Вікова психологія: за ред. Г. С. Костюка. К., 1976.
3. Возрастная и педагогическая психология: под ред. А. В. Петровського. М., 1979.
4. Заброцький М. Основи вікової психології. Тернопіль, 2003.
5. Кулагина И Ю. Возрастная психология (Развитие ребенка от рождения до 17 лет). М., 1997.

Юсенко Марина

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки,

Рудецька Вікторія

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Семенова Н. І.

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Історія людства свідчить, що питання громадянського виховання завжди були в центрі уваги прогресивно налаштованих верств суспільства. Актуальність цього питання в сучасному суспільстві зумовлюється потребою державотворчих процесів, що ґрунтуються на засадах гуманізму, демократії, соціальної справедливості й мають забезпечити всім громадянам рівні стартові можливості для розвитку й застосування їхніх потенційних здібностей.

Проблема виховання особистості як громадянина була актуальною завжди. Так, філософський аспект виховання громадянських якостей особистості представлено в працях Л. Архангельського, Г. Білонова, Р. Гурової, Г. Сковороди; психологічне обґрунтування проблеми виховання громадянина здійснено Б. Ананьєвим, І. Бехом, Л. Божович, М. Боришевським, М. Левітовим, К. Платоновим та ін.; педагогічні основи виховання громадянських якостей відображено в працях О. Вишневського, Т. Завгородньої, П. Ігнатенко, Л. Крицької, С. Русової, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської, К. Ушинського та ін.; народознавчі аспекти проблеми відбито в працях А. Богущ, Г. Ващенко, В. Войтенко, Л. Калуської, Н. Лисенко, Ю. Руденка, В. Скуратівського, М. Стельмаховича та ін.

Демократичні перетворення, що відбуваються на сучасному етапі розбудови української держави, активізували пошук шляхів розв'язання фундаментальних проблем громадянського виховання підростаючого покоління. Перед освітою постало завдання – формування особистості громадянина правового демократичного суспільства. Розв'язання цього

питання потребує нових перспективних поглядів та прогресивних інноваційних підходів. У цьому контексті особливого значення набуває дошкільна освіта як перша ланка загальної системи освіти, де закладаються основи ціннісних орієнтацій людини.

Аналіз наукових джерел із проблеми громадянського виховання особистості дає змогу стверджувати, що більшість досліджень стосовно виховання громадянських якостей обмежена шкільним та юнацьким віком. Водночас процес виховання означених якостей у старшого дошкільного віку залишається поза належною увагою дослідників.

Особливе занепокоєння нині викликає загострення суперечностей між:

- завданнями громадянського виховання та недостатньою розробленістю теоретичних та методичних засад виховання громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку;

- наявністю виховного потенціалу традицій рідного краю та недостатнім їх залученням у роботу сучасних дошкільних навчальних закладів;

- значущістю виховної діяльності сім'ї та невідповідністю батьків до виховання громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку.

Аналіз наукового доробку за проблемою дослідження дозволив визначити громадянські якості як цілісне особистісне утворення, яке прийнято позначати терміном і поняттям громадянськість. Відповідно до цього, громадянськість дітей старшого дошкільного віку визначено як інтегративну якість особистості, що вміщує елементи патріотизму та правосвідомості, толерантність. Спираючись на зазначене поняття виокремлено патріотизм, правосвідомість та толерантність як громадянські якості, основи яких мають бути сформовані ще на етапі дошкільного дитинства.

Становлення громадянських якостей у старшому дошкільному віці здійснюється завдяки взаємодії різноманітних об'єктів соціальної дійсності. Аналіз наукового доробку класиків та сучасних науковців, а також етнографічної літератури дозволили визначити традиції рідного краю ефективним засобом виховання дітей.

Комплексне залучення традицій рідного краю у процес виховання забезпечує основу для виховання патріотизму, правосвідомості та толерантності в дітей старшого дошкільного віку. Відповідно до старшого дошкільного віку на виховання громадянських якостей мають вплив такі компоненти, як традиційні ремесла, родинно-побутові традиції тощо.

На підставі результатів проведеного нами дослідження визначено структурні компоненти сформованості громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку: когнітивний, емоційний та діяльнісний.

Для визначення рівнів сформованості громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку розроблено та схарактеризовано такі критерії: обсяг, систематичність та аргументованість знань, наявність стійкого інтересу та позитивних емоційних проявів, наявність умінь та активність у вирішенні проблемних ситуацій на вербальному та практичному рівнях. На підставі виокремлених компонентів, критеріїв та їх показників ми визначили та схарактеризували такі рівні сформованості громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку: високий, достатній, середній, низький.

На основі досліджень науковців про особливості виховання старших дошкільників встановлено, що виховання громадянина демократичного суспільства вимагає обґрунтування педагогічних умов, які б сприяли становленню громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку, а саме: створення в дошкільному навчальному закладі розвивального середовища, у якому сконцентровано елементи етнокультури народу; збагачення досвіду роботи педагогів стосовно громадянського виховання дітей старшого дошкільного віку; просвіти та залучення батьків до виховання громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку на традиціях рідного краю; організації системи співпраці дошкільного закладу з батьками вихованців та соціальними інститутами у процесі виховання громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку.

На основі теоретичного дослідження нами було розроблено експериментальну методику, що поставала інструментом реалізації

педагогічних умов виховання громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку на традиціях рідного краю. Основними засадами її побудови є: інформативність, поєднання різних форм навчально-виховної роботи, інтеграція традицій рідного краю в різні види діяльності дітей старшого дошкільного віку.

Наша робота проводилася у кілька етапів.

Перший етап (початковий) було спрямовано на формування у старших дошкільників уявлень і знань про самобутність матеріальних і духовних цінностей українського народу, традицій та звичаїв рідного краю, які постають основою для виховання громадянських якостей.

Другий етап (рефлексивний) мав на меті утвердження й закріплення у вихованців старшого дошкільного віку позитивних вражень і переживань, які з'являлися в них у процесі ознайомлення з різноманітними аспектами етнокультури рідного краю та виховання на їх основі громадянських якостей.

Третій етап (творчо-перетворювальний) був зорієнтований на активне залучення особистого творчого потенціалу дітей до справи відтворення, збереження й примноження культурних надбань рідного краю. Змістовна частина цього етапу була спрямована на прояв окремих громадянських якостей у самостійній (зображувальна, мовленнєва, ігрова, трудова) та спеціально організованій діяльності старших дошкільників.

Упродовж трьох етапів здійснювалася систематична робота з педагогами та батьками дітей, що брали участь в експерименті у формі лекцій, зборів, консультацій, семінарів тощо.

Результати контрольних зрізів за розробленими критеріями та показниками визначення рівнів вихованості громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку показали: відсоток дітей, для яких характерний високий рівень вихованості громадянських якостей, збільшився на 7,09 %; кількість вихованців із достатнім рівнем – зросла на 19,02 %; відповідно відсоток дошкільників, яких схарактеризовано середнім збільшився на 12,56 %, а низьким рівнем вихованості громадянських якостей зменшився на 38,37 %.

Таким чином, отримані результати свідчать про ефективність запропонованих педагогічних умов і методики.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми виховання громадянських якостей у дітей дошкільного віку. Подальшого наукового вивчення вимагають питання наступності закладу дошкільної освіти і початкової школи в системі громадянського виховання; здійснення спеціальної підготовки вихователів з метою підвищення рівня їхньої педагогічної компетентності з проблем громадянського виховання, підвищення ефективності післядипломної освіти педагогічних кадрів з цієї проблеми.

Список використаних джерел

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі»/ наук. ред. та упоряд. О. Л. Кононко. К.: Світич, 2008. 430 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф. д-р пед. наук ; авт. кол.: Богущ А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л. та ін. К., 2012. 26 с.
3. Дитина в дошкільні роки. Програма розвитку, навчання та виховання дітей. Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2006. 268 с.
4. Дитина: Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. проекту Огнев'юк В. О.; авт. кол. Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білокаленко [та ін.]; наук. ред.: Г. В. Беленька, М. А. Машовець; Мін. осв. і науки Укр.; Київ. ун-т ім. Грінченка. К.: Київ. ун-т ім. Грінченка, 2020. 440с.
5. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : підруч. К. : Академвидав, 2015. 445 с.

СЕКЦІЯ II. ЗМІСТ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Бортнюк Катерина

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Хрупчик Таміла

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Семенова Н. І.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Театралізована діяльність у дошкільному віці – один з найефективніших засобів педагогічного впливу на розвиток творчої особистості дитини. Вона сприяє розвитку у дошкільників фантазії, виникнення у їх уяві яскравих образів літературних героїв, казкових персонажів. Крім того, малюки вдаються до виразного втілення психологічних особливостей персонажів, особисто добирають до них засоби мовленнєвої (інтонації) та зовнішньої виразності (виразні рухи: рук – жести, обличчя – міміка, всього тіла – пантоміміка).

Театралізована діяльність розглядається науковцями і практиками як засіб, що сприяє розвитку, вихованню й навчанню дітей. Зокрема, вплив засобів театрального мистецтва на художньо-естетичний розвиток особистості дитини доведено у дослідженнях Л. Артемової, А. Богущ, М. Васильєвої, Р. Жуковської, Т. Зепалової, Т. Караманенко, О. Комаровської, Л. Макаренко, Д. Менджерницької, Н. Миропольської та ін. Науковці наголошують на необхідності використання театрального мистецтва в організації життєдіяльності дітей дошкільного віку, оскільки саме мистецтво театру виступає засобом засвоєння суспільних цінностей, творчого розвитку й формування уявлень про красу, моральність та духовність особистості дитини.

Результати освітньої роботи постійно удосконалюються у своїй універсальності, адаптивності та естетичності завдяки теоретико-методичним розробкам сучасних науковців (І. Васильченко, Н. Водолага, О. Ворожейкіна, Н. Горбунова, Л. Дубина, Л. Єніна, І. Луценко, Я. Каменська, О. Комаровська,

І. Корнилова, І. Кругленко, Н. Кряжова, О. Липина, М. Ліпницька, Л. Макаренко, М. Пономаренко, Л. Ряднова та ін.), які пропонують використовувати театралізовану діяльність комплексно і нестандартно, адаптуючи її до сучасної системи дошкільної освіти в Україні.

Значущість проблеми використання театралізованої діяльності для розвитку дітей дошкільного віку закріплено у «Базовому компоненті дошкільної освіти». У документі визначено очікувані результати навчально-виховної діяльності за освітньою лінією «Дитина у світі культури» стосовно компетентностей дошкільника у театральному мистецтві: «Орієнтується в основних видах театального мистецтва, вирізняє гуманний зміст і колективний характер театральної вистави; виявляє особисту позицію, інтегровані навички під час перевтілення у сценічний образ (позитивний, негативний), створює його за допомогою експресивних засобів (мовлення, міміка, жести, рухи, музика, танці, спів). Запам'ятовує сюжетну послідовність спектаклю, своєчасно включається в дію. Творчо застосовує художньо-мовленнєвий і музично-пластично-пісенний досвід у театралізації гри, сценки, самостійно вигаданої казки, творів інших літературних жанрів» [2]. Такі якості успішно формуються в усіх видах театально-ігрової діяльності та театралізованих діях у закладах дошкільної освіти.

Відповідні рекомендації враховано авторами сучасних програм розвитку дітей дошкільного віку. Зокрема, у чинних освітніх програмах («Українське дошкілля», «Соняшник», та ін.) виокремлено театралізовану діяльність як актуальний напрям розвитку дітей у різні вікові періоди. Методичні рекомендації з організації театралізованої діяльності у ЗДО запропоновано у парціальній програмі «Грайлик».

Театралізована діяльність дітей, на думку науковця Н. Гавриш, традиційно розглядається у дошкільній педагогіці як один з видів сюжетно-рольової гри, побудованої на матеріалі літературних текстів, спеціально підготовлених та розіграних для глядачів. Тобто визначення театралізованої діяльності як театально-ігрової базується на сприйманні художніх творів із

подальшим відтворенням їхнього змісту на виконавському (інсценівки, театралізовані вистави) та на творчо-імпровізаційному рівнях (театралізовані ігри; ігри-драматизації, ігри за сюжетами художніх творів).

Театралізована діяльність – один з компонентів художньо-мовленнєвої діяльності, засіб розвитку гарного, образного, літературного мовлення, що дає дитині змогу виразити свої емоції, ставлення до літературного образу, увійти в роль казкового персонажа, самостійно побудувати зв'язне висловлювання; засіб сприяння глибшому засвоєнню художніх образів, усвідомленню змісту, ідеї художнього твору через сприймання його засобами театру [9, с. 47].

Організація театралізованої діяльності в дошкільному закладі дошкільної освіти попередньо має на меті визначення певної цілі та завдань, які необхідно реалізувати педагогічному колективу. Метою такої роботи є: залучення дітей до творчої діяльності шляхом ознайомлення з театральним мистецтвом, використання театралізації для розвитку творчих, акторських та сценічних здібностей вихованців, формування в них мовленнєвої компетентності, навичок театральнo-виконавської діяльності, ознайомлення дошкільників із театром як установою, з професійною діяльністю його працівників.

Щоб реалізувати зазначену мету, педагогічному колективу необхідно вирішити такі завдання:

- ознайомити дітей зі специфікою театрального мистецтва, формувати в них емоційно-ціннісне ставлення до театру;
- виховувати зацікавлене та відповідальне ставлення до підготовки, проведення та оцінювання театралізованої діяльності;
- навчати дітей сприймати й розуміти композицію та особливості літературного твору, розвивати уявне мислення;
- розвивати вміння «входити в образ» та спонукати перебувати в ньому до кінця театралізованого дійства;
- формувати виразне та дикційно чисте сценічне мовлення;
- удосконалювати вміння та навички дітей у передачі характерних особливостей різних художніх образів;

– допомогти дошкільникам оволодіти акторськими, сценічними здібностями (мімікою, жестами, інтонацією, пантомімою) в міру їх індивідуально-вікових особливостей;

– усвідомлювати колективний характер дітворення у процесі підготовки театральної вистави, важливість партнерства в ігровій взаємодії, оволодіння навичками спілкування та колективної творчості;

– стимулювати прагнення дитини самореалізуватися, самоствердитися.

Робота з дітьми повинна проводитись систематично й послідовно з поступовим ознайомленням дошкільників зі сценарієм вистави, вивченням слів героїв та вправлінням їх в оволодінні вміннями й навичками, необхідними для проведення театралізації. Тривалість дитячої діяльності визначається поставленими завданнями, активною дитячою працездатністю, зумовленою віковими та індивідуальними особливостями.

Театралізована діяльність дошкільників ґрунтується на принципах розвивального навчання, методи організації якого базуються на закономірностях розвитку дитини, з урахуванням психологічної комфортності, яка передбачає позбавлення, за можливістю, всіх стресових факторів; розкріпачення, яке стимулює розвиток духовного потенціалу та творчої активності; розвиток реальних мотивів (гра і навчання повинні бути бажаними; внутрішні, особистісні мотиви повинні бути першочерговими, а зовнішні, ситуаційні, що їх ініціює вихователь, – на другому плані; внутрішні мотиви повинні містити мотивацію дитини на успіх).

Тематика і зміст театралізованих ігор мають моральну спрямованість, формують смак дитини, приносять величезну користь для духовного виховання, сприяють творчому розвитку.

Проведені дослідження дають підставу стверджувати:

– театралізована діяльність має велике значення для всебічного розвитку дитини;

– цією всебічною проблемою потрібно займатися задля підвищення рівня художньо-естетичної культури;

Список використаних джерел

1. Артемова Л. В. Театр і гра. *Вдома, у дитячому садку, в школі*. К.: Томіріс, 2012. 291 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні : [затв. рішенням Колегії М-ва освіти України та Президії Акад. пед. наук України] / розроб.: О. Л. Кононко, Л. Ю. Корміліцина; брали участь: А. М. Богуш, Е. С. Вільчковський [та ін.]. 2021.
3. Березіна О. М. «Грайлик». Програма з організації театралізованої діяльності в ДНЗ / О. М. Березіна, О. З Гніровська, Т. А. Линник. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 56 с.
4. Богуш А. М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш, Т. М. Котик. К : Слово, 2006. 302 с.
5. Гавриш Н. В. Розвиток словесної творчості дітей як педагогічна проблема. *Наук. вісн. Південноукр. держ. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського*. Одеса, 2000. Вип. 12. С. 5 – 12.

Демчук Олена

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Мельник І. М.*

РОЗВИТОК СЕНСОРНИХ НАВИЧОК ДІТЕЙ РАННЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ГРИ

Загальний розвиток інтелектуальних здібностей особистості людини полягає у тісному взаємозв'язку з сенсорним розвитком та сенсорним вихованням. Саме у цьому зв'язку полягає успішність фізичного, естетичного, розумового виховання. Тобто настільки людина здатна сприймати інформацію про все, що її оточує, як вона чує, бачить та ін. Тому, що більша частина здобутих знань є результатом діяльності органів чуття. О. Усова відзначала, що це складає 9/10 всього розумового багажу дітей дошкільного віку [5, с. 204].

Важливу роль у сенсорному вихованні та розвитку відіграють сенсорні навички. Словник дає таке трактування цього поняття : навички – дії, складові частини яких у процесі формування стають автоматичними. При наявності навичок діяльність людини відбувається швидше і продуктивніше. Відповідно до видів дії розрізняють і види навичок: рухові, мислительні, мовні, інтелектуальні, сенсорні (дії за сприйманням), перцептивні тощо. Навички необхідні в усіх видах діяльності: навчальній, трудовій, ігровій тощо. Формуються вони на основі застосування знань про відповідний спосіб дії,

шляхом цілеспрямованих планомірних вправлянь. Навички є необхідними компонентами уміння [6, с. 221]. Зокрема, сенсорні навички у дітей раннього віку формуються в ході багатьох ігор, які спрямовані на розвиток контактних та дистантних рецепторів.

Сенсорний розвиток та сенсорне виховання дитини раннього дошкільного віку тісно пов'язане з когнітивним розвитком та психічним здоров'ям. У результаті проведення сенсорних ігор, які задіюють кисті рук та містять маніпуляції з пальчиками та різними предметами, здійснюється вплив на біологічно активні точки. Тобто відбувається масаж кисті рук дитини, що допомагає їй розслабитись. Діти з якими часто проводять такі ігри є більш зосередженими та рідше мають логопедичні вади, тому що, відбувається вплив на кору головного мозку у наслідок чого активізується мовлення та стимулюється робота внутрішніх органів.

Про важливість сенсорного виховання та розвитку у своїх працях зазначали такі дослідники: Я. А. Коменський, Л. Венгер, О. Запорожець, Л. Журова, В. Зінченко, В. Аванесова, Н. Ветлугіна, Г. Кісюк, П. Пеньєвської, В. Кортило, Є. Водовозова, М. Монтессорі, Є. Тихєєва, Ф. Фребель, Т. Лаврентєєва та інші.

Згідно Т. Поніманської, сенсорний (лат. *sensuum* — орган чуттів) розвиток дитини — розвиток її відчуттів і сприймання, формування уявлень про властивості предметів (форму, колір, розмір, положення у просторі тощо) [5, с. 204].

Роль гри в житті дитини раннього віку є досить важливою. Гра — найлегший ступінь для усвідомленого оволодіння надбанням культури, досвідом людських взаємин, знаннями, способами діяльності тощо [3].

Гра є провідною діяльністю дитини дошкільного віку. К. Ушинський писав: «Якщо говорять, що ігри передбачають майбутній характер, майбутню долю дитини, то це правильно у двоякому розумінні: не тільки у грі проявляються нахили дитини і відносна сила душі, але сама гра має великий

вплив на розвиток дитячих здібностей і нахилів, а відповідно і на майбутню долю» [4, с. 109].

Дитина, з якою з раннього віку багато грають, швидше стає самостійною, оскільки згодом вона сама починає придумувати собі заняття й ігри [2, с. 74].

Також науковцями доведено, що діти які займаються сенсорними іграми мають міцний сон, тому, що маніпуляції з дрібними предметами та іграшками здійснюють масаж кисті рук, на якій знаходяться біологічно активні точки. Такий самомасаж позитивно впливає на нервову систему, розслабляє та заспокоює її. Також вони вміють самостійно гратись і не просяться на руки, тому що здатні зосереджуватись, зацікавлено обстежувати та розглядати іграшки. Тому в ранньому віці особлива увага надається розвитку тактильних відчуттів, що здійснюються під час сенсорних ігор [1, с. 48].

Для досягнення результативності гри, під час її організації варто дотримуватись правил: створення позитивної атмосфери; використання зацікавлюючого моменту; розміщення дорослого на рівні та навпроти дитини; здійснення дзеркального показу; підготовка пальчиків до виконання завдання (масаж, самомасаж, пальчикові ігри); здійснення показу та пояснення з одночасним виконанням «дорослий – дитина»; стимулювання, заохочення, похвала. Нова сенсорна гра планується і проводиться три дні підряд, а потім може використовуватись ще декілька разів протягом місяця [1, с. 49].

Важливо також дотримуватися таких етапів проведення сенсорної гри з дитиною раннього дошкільного віку:

1. Демонстрація дитині матеріалів до гри можливість їх роздивитись, обстежити, погратись.
2. Виконання завдання дорослим з чітким поясненням.
3. Пропозиція виконати певне завдання малюкові.
4. Допомога дорослого м'якими рухами, направлення руки дитини, якщо малюкові важко впоратись із завданням.
5. Виконання завдання дорослого разом з дитиною.
6. Багаторазове самостійне повторення дії малюком [1, с. 49].

Отже, сенсорні ігри є досить унікальним засобом формування у дітей навичок розрізнення кольорів, геометричних фігур, величин, запахів, смаку, слуху та розвитку дрібної моторики пальців рук та мови. Під час сенсорних ігор у дітей задіюється значна кількість аналізаторів та загострюються відчуття та сприймання.

Список використаних джерел

1. Денисенко Т. А. Сенсорно-пізнавальний розвиток дітей раннього віку як передумова формування обдарованої особистості (з досвіду роботи). *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2013. № 11. С. 47–52. URL: <https://bit.ly/2TVMVu3>
2. Карасьова К. Ігровий простір дитини : наук.-вироб. вид. / ред. рад.: Т. Вороніна та ін.. Київ : Шк. світ, 2011. 128 с.
3. Концепція дошкільного виховання в Україні (проект). К.: Освіта, 1993. 16 с.
4. Майструк О. Гра як засіб навчання і виховання дітей дошкільного віку. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2008. Вип. 24. С. 108–112.
5. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: «Академвидав», 2004. 455 с.
6. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко [гол. ред. С. Головка]. Київ: Либідь, 1997. 373 с.

Євтушик Діана

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Мельник І. М.*

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬО-МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ОДНА З ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Поняття «середовище» широкіше за обсягом і об'єднує сукупність зовнішніх умов, факторів та об'єктів, серед яких народжується, живе та розвивається організм [3, с. 305]. У філософії існують різні підходи до класифікації середовищ. Один із них полягає в тому, що поняття «середовище» можна розглядати у двох аспектах: макросередовище, тобто матеріальний добробут, соціальний лад, культурний рівень суспільства, в якому живе людина, та мікросередовище оточення, що безпосередньо впливає на дитину: сім'я, навчальний заклад, люди, з якими вона спілкується [5].

У психології «середовище» розуміють як сукупність умов, що оточують людину і взаємодіють з нею як з організмом та особистістю. Розрізняють середовище внутрішнє і зовнішнє. У взаємодії середовища та особистості зміни останньої можуть відставати від змін середовища, що створює протиріччя, врахування яких суттєве для виховання й перевиховання особистості [4, с. 141].

У вітчизняній педагогіці і психології термін «середовище» з'явився в 1920-ті роки, коли досить часто вживалися поняття «педагогіка середовища» (С. Шацький), «суспільне середовище дитини» (П. Блонський), «довкілля» (А. Макаренко). У цілому ряді досліджень послідовно і докладно доводилося, що об'єктом впливу педагога повинна бути не дитина, не її риси (якості) і навіть не її поведінка, а умови, в яких вона існує: зовнішні умови – середовище, оточення, міжособистісні відносини, діяльність. А також внутрішні – емоційний стан дитини, її ставлення до самої себе, життєвий досвід, установки.

Середовище в педагогічному плані – мікросередовище – це світ взаємопов'язаних предметів, явищ та людей, котрі постійно оточують дитину та обумовлюють її розвиток [1, с. 78]. У межах дослідження нашої проблеми зупинимось на ролі розвивального середовища, яке має особливе значення у формуванні комунікативних умінь і навичок дітей дошкільного віку. У дошкільній педагогіці під терміном «розвивальне середовище» розуміється «комплекс матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, ергономічних, естетичних, психолого-педагогічних умов, що забезпечують організацію життя дітей і дорослих» [4].

Проблема дослідження освітньо-розвивального середовища визначається вітчизняними і зарубіжними вченими як одна з найважливіших педагогічних проблем, що пов'язана з гуманізацією середовища (Й. Г. Песталоцці, Я. Корчак, В. Сухомлинський), інтеграцією впливу соціального середовища на розвиток особистості (Л. Буєва, С. Моложавий, С. Шацький), організацією цілісного виховного процесу в розвивальному середовищі (М. Монтесорі, Р. Штайнер, Р. Фахрутдінова); створенням комфортного середовища навчального закладу (О. Воробйова, Т. Лошакова).

Задля того, щоб забезпечити оптимальні умови для формування комунікативних умінь та навичок необхідно створити освітньо-мовленнєве розвивальне середовище, до складу якого входять природне (рослини найближчого оточення, характерні для даної місцевості, культурні, городні рослини, кімнатні рослини), предметне (предмети та іграшки, набори предметних, сюжетних картин, добірки ілюстрацій до народознавчого матеріалу, добірки художніх та фольклорних творів, ілюстрацій до них), ігрове (дидактичні ігри та завдання комунікативної, мовленнєвої, лінгвістичної спрямованості на розвиток творчого мовлення), соціальне (вихователь, помічник вихователя, батьки, однолітки) і власне середовище вихованця.

Варто відзначити, що створення розвивального освітнього мовленнєвого середовища складається з наступних компонентів, які і є визначальними у формуванні комунікативних умінь і навичок дітей дошкільного віку:

- 1) спеціально організована мовленнєва діяльність дітей;
- 2) спільна доросло-дитяча (партнерська) мовленнєва діяльність;
- 3) вільна самостійна мовленнєва діяльність дітей.

Спеціально організована мовленнєва діяльність дітей – нашаровування всіх видів мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння), наскрізний зміст яких має один або декілька об'єктів пізнання, засвоєння тощо [6].

У ході створення першого компоненту розвивального освітнього мовленнєвого середовища педагог має насамперед ознайомити дітей дошкільного віку з різними мовленнєвими явищами, визначити максимальний обсяг мовленнєвої діяльності вихованців.

Спільна доросло-дитяча (партнерська) мовленнєва діяльність – зміст і способи мовленнєвої діяльності дитини впродовж певного проміжку часу будуть постійно й поступово нашаровуватися, кількісно та якісно змінюватися [6].

Під час створення другого компонента розвивального освітнього мовленнєвого середовища слід враховувати такі принципи:

- 1) принцип концентричності;

2) принцип паралельності;

3) принципи контрастності та вертикальності тематизму.

Враховуючи принцип концентричності, педагог поступово нарощує та ускладнює зміст мовленнєвої діяльності дитини дошкільного віку. Варто відзначити вагомий вплив взаємодії вихователя і дитини – стосунки дорослого і дітей мають бути партнерськими, що дозволить зняти напругу в колективі і оптимально налагодити роботу щодо формування комунікативних умінь та навичок.

Принцип паралельності полягає в поясненні дитиною цілого й частини, множини та однини тощо. Говорячи про формування комунікативних умінь та навичок, відзначимо, що дитина дошкільного віку диференціює поняття «слово», «склад», «звук».

Зміст принципів контрастності та вертикальності тематизму пояснюється добром «осі», основи, на яку нашаровуються зміст мовленнєвої інформації та пропонованого дорослим матеріалу.

Найбільш реалізованими у процесі створення другого компонента розвивального освітнього мовленнєвого середовища будуть такі функції дорослого:

1) партнерські – дорослий-співучасник, однодумець сумісного осмислення цінностей довкілля, мовленнєвої культури, рефлексивної діяльності, яка виявляється в самооцінці та самоконтролі своєї мовленнєвої діяльності, свого ставлення до довкілля;

2) мотиваційні – дорослий створює умови для розуміння та осмислення дитиною своєї мовленнєвої діяльності, спонукає дитину до рефлексії, самооцінки, викликає бажання стверджувати своє «Я» через мовленнєву діяльність та спілкування.

Ще одним компонентом створення розвивального середовища є вільна самостійна мовленнєва діяльність дітей – створення мовленнєво насичених, різноманітних культурно-пізнавальних і просторово-предметних умов, які спонукають дитину до самостійного вибору діяльності.

Даний компонент має на меті організацію практичної діяльності дитини дошкільного віку, розкриття і розвиток потенційних можливостей вихованців, привласнювання дитиною способів адаптації до мовленнєвого середовища.

Відзначимо, що під час створення третього компонента розвивального освітнього мовленнєвого середовища слід враховувати мотиви, потреби, рівень мовленнєвого та комунікативного розвитку кожної дитини.

Отже, розвивальне середовище в дошкільній освіті – це комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, естетичних умов, що забезпечують організацію діяльності дітей в дошкільному закладі, спрямовану на набуття ними дошкільної зрілості. Воно повинно служити інтересам і потребам дитини, збагачувати розвиток специфічних видів діяльності, забезпечувати зону найближчого розвитку дитини, розвивати творчі здібності, а також формувати особистісні якості, комунікативні уміння і навички дошкільників. Освітньо-мовленнєве розвивальне середовище в дошкільній освіті – це все те, що забезпечує розвиток мовлення та мовленнєвих процесів дитини, сприяє її фізичному, психологічному та розумовому розвитку. Варто зазначити, що основні принципи створення освітньо-мовленнєвого розвивального середовища є важелями формування комунікативних умінь і навичок дітей дошкільного віку на лоні розвивального середовища.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років: монографія. К.: Видавничий Дім «Слово», 2004. 376 с.
2. Богуш А. М. Теоретичні засади художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку. *Педагогіка і психологія*. 2018. № 3. С. 112 – 120.
3. Ватаманюк Г. П. Формування комунікативних умінь старших дошкільників у процесі музично-ігрової діяльності : дис канд. пед. наук : 13.00.08. Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський. 2014. 332 с.
4. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. К.: Просвіта, 2001. 416 с.
5. Михальська С. А. Родинне спілкування як чинник комунікативно-мовленнєвого розвитку дошкільника : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2010. 20 с.

Жабчук Віта

студентка Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук Циплюк А. М.

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНИХ ІГОР В КОНТЕКСТІ ВИКОРИСТАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ПРОГРАМИ «STREAM-ОСВІТА, АБО СТЕЖИНКИ У ВСЕСВІТІ»

Проблема розвитку пізнавальних здібностей у дітей дошкільного віку – одна з найактуальніших у теорії і практиці дошкільного виховання, оскільки пізнання є необхідною умовою формування розумових якостей дітей, їх самостійності та ініціативності.

Розвиток пізнавальних здібностей у дітей дошкільного віку заснований на їх потребі в отриманні нових вражень, що притаманне від народження для кожної людини. Згідно цієї потреби, в процесі формування дослідницької діяльності в старшому дошкільному віці виробляється прагнення дізнатися якомога більше нової інформації.

Дослідженням питання пізнавальних здібностей дітей займалися багато науковців: Б. Г. Ананьєв, Д. Б. Богоявленська, Д. Б. Годовикова, В. Б. Голіцин, Т. М. Землянухина, К. Л. Крутій, А. В. Петровський, Г. І. Щукіна та інші. У своїх працях дослідники наголошують, що пізнавальні здібності – це одна з найважливіших рис, яка характеризує психічне та психологічне формування особистості дитини. З цього можна зробити висновок, що пізнавальні здібності – це схильність до глибокого пізнання предметів і явищ навколишньої світу.

Провідне місце у структурі пізнавальних здібностей займає здатність створювати образи, що відображають властивості предметів, їх загальну будову, співвідношення основних ознак або частин і ситуацій. До таких здібностей відносять сенсорні, інтелектуальні і творчі.

Зауважимо, що ігри займають провідне місце у розвитку пізнавальних здібностей, оскільки саме у грі діти освоюють як логічні дії, так і математичні операції. В даний час в процесі навчання і виховання педагогами широко використовуються логіко-математичні ігри, що представляють собою ігри, які моделюють математичні закономірності, відносини та передбачають виконання логічних дій та операцій. В процесі логіко-математичних ігор діти освоюють

наступні логічні операції: аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, класифікація [1, с. 16].

Головною вимогою до логіко-математичних ігор є присутність поступового навантаження, яке забезпечує розвиток психічних процесів в єдності зі становленням особистості [2, с. 36].

Наприклад, під час спорудження будинку (гра «Логічний будиночок») дитина, роблячи черговий хід, опиняється в умовах вибору зав'язків між предметами, намальованими на «цеглинках» (головному будівельному матеріалі). Це можуть бути однакове (подібне) забарвлення, форма, призначення, приналежність. Дотримання послідовності будівництва та вимог стосовно розміру будинку передбачає встановлення кількісних відносин (математичних зав'язків).

Важливо відзначити, що підґрунтям для розвитку пізнавальних здібностей дитини дошкільного віку є розвиток сенсорних, інтелектуальних і творчих здібностей, а це саме те, що пропонує нам Альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дошкільників «STREAM-освіта», або Стежинки у Всесвіт» К. Л. Крутій.

На наш погляд, ця програма є інноваційною, як у підходах до організації освітнього процесу у закладі дошкільної освіти, так і в реалізації діяльнісного підходу. Особливо значущим для нас є розділ програми «Математика. Логіка» або Пізнаємо красу чисел і геометричних фігур». Сюди увійшли такі підрозділи, як: сенсорні здібності. Математика (кількість та лічба, величини); геометричні уявлення; інтелектуальні здібності (орієнтування в просторі, орієнтування в часі); розвиток творчих здібностей; логіка (задачі на пошук закономірності в розташуванні складних об'єктів, порівняння складних об'єктів та їх груп за різними ознаками, двовимірне конструювання з геометричних фігур, відношення та логічні операції, розв'язування задач із використанням алгоритмів, розвиток критичного мислення).

Своєрідністю програми є підрозділ інтелектуальні здібності, який орієнтує вихователів на удосконалення у дітей просторово-орієнтувальних навичок та формування часових уявлень.

Значний інтерес у програмі становить акцент на розвитку творчих здібностей, які проявляються в умінні дітей знаходити властивості об'єктів, образно та яскраво їх описувати, складати загадки про об'єкти та явища навколишнього світу, сюжетні задачі.

Заслугою авторів програми відзначаємо представлення основних шляхів реалізації освітнього напрямку: спільна гра вихователя з дітьми, організація розвивального середовища для самостійної пізнавальної діяльності; збагачення змісту освітніх ситуацій у процесі спілкування та співтворчості вихователя і дітей, спрямованого на розвиток пізнавальних процесів.

Акцентуємо, що проаналізована освітня програма містить широкий спектр завдань, показників логіко-математичної компетентності, а їх змістовий потенціал є достатнім методичним супроводом у роботі вихователів у напрямі формування логіко-математичних умінь у дітей старшого дошкільного віку.

Зауважимо, що робота з розвитку пізнавальних здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами логіко-математичних ігор здійснювалася нами поетапно, при цьому базою слугувала програма «Steam-освіта». Перший етап: ігри даного етапу спрямовані на розвиток дрібної моторики рук, сенсорних та інтелектуальних здібностей: ігри В. В. Воскобовича «Пелюстки», «Ліхтарики», «Квадрат Воскобовича» (з двох кольорів), Коврограф «Скринька», «Склади візерунок», кубики Нікітіних; ігри логічного характеру та ігрові вправи з рахункових паличок, універсальні логічні блоки З. Дьєнєша і кольорові палички Дж. Кюїзенера. Представлені ігри складаються з великого числа простих ігрових вправ і завдань.

Другий етап включає освоєння дітьми ігрових прийомів, набуття навичок конструювання. На даному етапі використовуються ігри, які вимагають більш високого інтелектуального напруження, концентрації пам'яті й уваги, вольових зусиль. До ігор даного етапу відносяться наступні: «Чарівна вісімка 2»,

«Логоформочки-3», «Склади візерунок», «Логіка і цифри», «Геоконт», «Геометричний конструктор», «Маленький дизайнер».

На третьому етапі увага приділяється розвитку самостійності і творчості дітей. На даному етапі застосовуються ігри попереднього етапу, але носять вони самостійний і творчий характер. Логіко-математичні ігри короткочасні (10-20 хвилин), і важливим є те, щоб за цей період часу не знижувався інтерес до поставленого завдання і розумова активність не знижувалася. Особливо важливо стежити за цим моментом при проведенні колективних ігор. Перед початком гри необхідно викликати у дітей бажання грати та інтерес до неї завдяки використанню лічилок, загадок, інтриг, питань, сюрпризних моментів, нагадування про гру, в яку грали діти напередодні [3, с. 155], застосовували різні методичні прийоми: словесні, наочні, практичні. При проведенні логіко-математичних ігор підтримували у дітей захопленість ігровим завданням. Для цього ставали учасниками гри запитання, мотивували свої вимоги і зауваження відповідно до ігрових правил і завдань. Необхідна в грі суворі дисципліна легко встановлюється, якщо діти самі зацікавлені у виконанні правил гри і стежать за цим.

Таким чином, на сьогодні є необхідність підвищення пізнавальних здібностей дошкільників, стимулювання їх інтересу до математичного матеріалу, що вивчається. Особливу популярність у цьому процесі набувають логіко-математичні ігри, адже вони моделюючи закономірності, математичні відносини, сприяють розвитку пізнавального інтересу, що є основою засвоєння нових понять та уявлень.

Список використаних джерел

1. Алексеєнко Г. М. Розвиваємо логічне мислення: збірник вправ та завдань для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку (6-7 років). Київ, 2000. 60 с.
2. Носова Е. А. Логіка і математика для дошкільнят. Москва : Дитинство-Прес, 2014. 96 с.
3. Янкович О., Беднарек Ю., Анджеевська А. Освітні технології сучасних навчальних закладів: навчально-методичний посібник. Тернопіль : ТНПУ ім В. Гнатюка, 2015. 212 с.

Нестерук Анастасія

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Дурманенко О. Л.*

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ТА ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Необхідність модернізації змісту дошкільної освіти зумовлюється реформуванням галузі згідно з національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті, законами України «Про дошкільну освіту» та «Про охорону дитинства», тенденціями розвитку цивілізації в нову епоху.

Метою розвитку дошкільної освіти є реалізація державної політики щодо забезпечення конституційних прав і державних гарантій дітям дошкільного віку на здобуття дошкільної освіти; забезпечення необхідних умов функціонування і розвитку системи дошкільної освіти; збільшення відсотка охоплення дітей дошкільними навчальними закладами; модернізація змісту дошкільної освіти; підвищення якості підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів.

Головна мета національної дошкільної освіти – створити сприятливі умови для особистісного становлення і творчої самореалізації кожної дитини, формування її життєвої компетентності, розвитку в неї ціннісного ставлення до людей, самої себе, природи, культури, світу [2].

Дошкільна освіта ґрунтується на таких принципах: науковості, що передбачає опору на класичні та сучасні наукові здобутки у галузі педагогіки та психології дошкільної освіти; гуманізації та демократизації освітньої роботи, що передбачає орієнтацію на особистість дитини, максимальне розкриття її нахилів, здібностей та інтересів; визнанні особистісно орієнтованої моделі дошкільної освіти; самоцінності дошкільного дитинства; доступності освіти; визнанні пріоритету гармонійного розвитку дитини перших шести (семи) років життя; тісному зв'язку з реальним життям, його проблемами та суперечностями, розширенням життєвого простору дошкільника; єдності розвивальних, виховних та навчальних завдань; варіативності форм здобуття дошкільної освіти; наступності дошкільної та початкової освіти шляхом

створення, розробки програм, відповідних форм і методів роботи; єдності суспільного та сімейного виховання [1].

Основні напрями розвитку дошкільної освіти є: оновлення нормативно-правових актів; розробка науково-методичного забезпечення змісту, організації, діяльності та розвитку системи дошкільної освіти; зміна умов фінансування дошкільних навчальних закладів завдяки посиленню державного фінансування; розвиток та розширення мережі дошкільних навчальних закладів різних типів і форм власності; удосконалення системи підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів; удосконалення роботи з сім'єю, широке залучення батьків до освітнього процесу.

Точкою відліку даної психолого-педагогічної концепції розвитку дошкільника як особистості є поняття психологічний вік, введене Л.С. Виготським для реалізації ідеї системного підходу до розвитку.

Основними складниками триєдиного утворення під назвою психологічний вік виступають:

- соціальна ситуація розвитку (специфічні для кожного віку зв'язки дитини з дорослим як значущою особою, авторитетом, носієм суспільних функцій і вимог);
- діяльність (характер, структура, ієрархія видів діяльності, провідна діяльність);
- новоутворення (особливості свідомості та особистості, яких не було раніше).

Повноцінний особистісний розвиток дошкільника забезпечується при дотриманні таких принципів організації педагогічної діяльності:

- гуманізму та педагогічного оптимізму (ставлення до дитини як до цінності, визнання її права на вільний розвиток та реалізацію своїх природних здібностей, вироблення оптимістичної гіпотези розвитку кожної психічно нормальної істоти, вираз довіри до її можливостей, існування резервних сил, опора на її позитивні якості й здобутки);

- активності (розвиток у дошкільному віці самостійності, творчого ставлення до життя і різних видів діяльності, формування у дитини критичності, самокритичності, здатності робити власні вибори, приймати свої рішення й відповідати за їхні наслідки, надавати переваги комусь — чомусь, чинити опір негативним впливам, розширювати ступені своєї свободи, саморозвиватися);

- єдності розвитку, виховання і навчання (збалансованість у педагогічній роботі розвиваючих, виховних та навчальних завдань, їх спрямованість на формування у дитини елементарного світогляду, системи ціннісних ставлень до природи, культури, людей, самої себе);

- демократизації навчально-виховного процесу (означає посилення уваги педагога до використання різноманітних форм співробітництва всіх учасників освітнього процесу, встановлення між ними довірчих стосунків, поваги до суверенітету, запитів, інтересів, потреб кожного) [4].

Головна мета модернізації дошкільної освіти на сучасному етапі розвитку держави – цілісний розвиток дитини як особистості.

Перебудову освіти пов'язують із широким застосуванням ідей гуманізму, демократії, які базуються на принципах особистісно-орієнтованого підходу до дитини та педагогіці співробітництва.

Важливими показниками ефективної організації навчально-виховного процесу є відносини між дітьми і дорослими, повноцінне спілкування та співробітництво; наявність динаміки, прогресивних змін в особистісному зростанні кожної конкретної дитини її життєвої компетентності.

У рамках особистісно-орієнтованого підходу інакше осмислюється і зміст навчання, що перестає класифікуватися як передача дитині знань, умінь і навичок, оскільки неправомірно переносити на дошкільне дитинство неспецифічну для нього шкільну модель навчання. Навчання дошкільника розглядається як формування пізнавального інтересу, озброєння дошкільника вміннями самостійно здобувати знання [3].

Пошук умов, в яких дитина вчилася б сама, будучи суб'єктом власної діяльності, – основне завдання педагогіки розвитку.

За особливу цінність педагогіка розвитку визнає здатність людини самостійно мислити, діяти, самостійно розвиватися. Ці здібності дозволяють багато чого досягти в житті [5].

Модернізація змісту дошкільної освіти України вимагає визначення чітких методологічних засад, що враховують сучасні світові та європейські тенденції розвитку дошкільної освіти і водночас ґрунтуються на національних надбаннях, вітчизняній культурі.

Завдання охорони життя і збереження здоров'я дітей, їх розвитку повинні стати пріоритетними. У цих умовах дошкільна освіта України вимагає радикальних змін.

Основними завданнями дошкільної освіти є: забезпечення права дитини на доступність і безоплатність здобуття дошкільної освіти шляхом створення необхідних умов функціонування і розвитку системи дошкільної освіти, збереження та розширення мережі закладів, визначення змісту їх діяльності відповідно до освітніх запитів населення; зміна організаційної структури дошкільного навчального закладу відповідно до принципів варіативності, індивідуального підходу, доступності, співробітництва з сім'єю та соціальними партнерами; модернізація змісту дошкільної освіти шляхом забезпечення різнобічного розвитку дітей дошкільного віку відповідно до їхніх задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб; удосконалення науково-методичної і функціональної підготовки працівників дошкільної освіти [1].

Останніми роками спостерігається збільшення кількості дошкільних навчальних закладів та дітей в них. Відповідно збільшується і відсоток охоплення дітей дошкільними навчальними закладами.

Модернізація змісту дошкільної освіти передбачає: комплексний підхід до розвитку, виховання і навчання дитини дошкільного віку; посилення інтеграційних процесів в освіті; орієнтацію освітян на важливість урахування

об'єктивних закономірностей фізичного, психічного, інтелектуального, емоційного, соціального та духовного розвитку дитини від народження до шести (семи) років життя; формування у дошкільників передумов реалістичної наукової картини світу, сприяння становленню дитячого світогляду, оптимістичного цілісного світобачення; формування передумов навчальної діяльності.

Головною тезою, вихідним науковим положенням, на якому базується процес оновлення змісту дошкільної освіти України XXI століття, є визнання пріоритету розвитку зростаючої особистості, цінності й смислу її буття.

Найважливішими цінностями нашої національної культури є самостійність, самобутність, самосвідомість, самодіяльність, індивідуальність і унікальність дитини, її особистісний спосіб буття.

Процес модернізації змісту дошкільної освіти спрямовується на розвиток дошкільника, як активного, свідомого та компетентного суб'єкта життєдіяльності, виховання уміння жити у злагоді з довкіллям та згоді з собою, формування фізичної та психологічної готовності до навчання у школі [3].

Розвиток дошкільника, становлення його як особистості – кардинальна для дошкільної освіти проблема. Новий зміст освіти пропонує освітянам переглянути звичний погляд на дитину як «задану ззовні істоту», як «проекцію» дорослих. Становлення особистості в дошкільному віці не можна класифікувати як виключно керований ззовні процес, оскільки це суперечить суті розвитку особистості як саморуху.

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія і практика : навч. посіб. / за заг. ред. проф. С. Нікітчиної. К. : Видавничий дім «Слово», 2014. 368 с.
2. Аніщук А. Актуальні проблеми дошкільної освіти. Ніжин: НДУ імені М. Гоголя, 2015. 152 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/prozatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya/>
4. Дитячий садок-школа: актуальні проблеми наступності: монографія / Н. Лисенко, І. Шоробура, Л. Пісоцька та ін. К. : Слово, 2014. 472 с.
5. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології. 2-ге вид. доп. К.: Академвидав, 2012. 352 с.

Новак Марія

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – канд. пед. наук, доцент Дурманенко О. Л.*

ФОРМУВАННЯ ДОПИТЛИВОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ПРОСТИХ ДОСЛІДІВ

Розвиток допитливості – одна з багатьох проблем педагогіки. У різний час, залежно від різних соціокультурних проблем, пропонувалися різні шляхи вирішення цієї проблеми. Психологи та педагоги минулого і сьогодення постійно зіштовхуються з проблемою: як зробити так, щоб дитина хотіла вчитися.

У Базовому компоненті дошкільної освіти (освітня лінія «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі») йдеться про те, що дитина повинна «виявляти інтерес до довкілля та самої себе. Активно сприймати предмети, об'єкти, людей, події. Бути спостережливою, кмітливою, допитливою, вміло використовувати побачене і почуте раніше, робити спроби самостійно робити висновки. Знаходить нове у знайомому та знайоме в новому; радіти зі своїх відкриттів. Надавати перевагу новим, незнайомим завданням, що потребують розумових зусиль. Планувати свою пізнавальну діяльність, втілювати її на практиці. Виявляти інтерес до дослідництва, експериментувати з новим матеріалом. Все це реалізується дитиною за допомогою активної пізнавальної діяльності дитини до дійсності, тобто допитливості [1].

У педагогіці розрізняють чотири якісні етапи розвитку інтересу: зацікавленість, допитливість, пізнавальний інтерес, теоретичний інтерес. Усі ці етапи розвитку інтересу змінюються, взаємопроникають, пов'язуються між собою, часом співіснують в єдиному процесі засвоєння знань, пізнанні нового [3].

Науковці відмічають (Г. В. Беленька, Н. В. Лисенко та інші), зазначають, що експериментування – вид специфічної діяльності, стимулює пізнавальну активність дитини. Зважаючи на те, що становлення пізнавальної активності

відбувається по-різному на різних вікових етапах (у молодшому віці дитина звертається із запитанням «чому?» до дорослого, а старший дошкільник таке запитання ставить собі), то й характер взаємодії дорослого з вихованцями різного віку теж має бути різним.

При цьому дорослий має спрямовувати пізнавальну активність дітей на конкретні предмети та явища. Кожний рівень пізнавальної активності зумовлений своїми причинами, тож і робота з дітьми відповідно потребує різних видів взаємодії з ними дорослих (насамперед вихователя та батьків) [2]. Як свідчить досвід практичної роботи в групі визначають дітей з різним рівнем пізнавальної активності.

Так діти з високим рівнем пізнавальної активності самостійно виділяють для себе пізнавальне завдання та здійснюють цілеспрямований пошук, установлюючи причинно-наслідкові зв'язки та відношення. Вони висувають кілька можливих варіантів, обґрунтовують, оцінюють події, активно розв'язують можливі конфлікти, намагаються з'ясувати причини того, що трапилось, та шляхи виходу із ситуації, легко відтворюють хід подій у минулому та передбачають, як вони складуться в майбутньому.

Діти із середнім рівнем пізнавальної активності розуміють характер зображених подій, але не вміють установити їх причини, виражають своє ставлення не до самої ситуації, а тільки до окремих персонажів, виділяють тільки одну причину того, що трапилось, і вважають її єдиною. Ставлять багато запитань замість самостійного пошуку відповідей. Діти з низьким рівнем пізнавальної активності обмежуються переліком зображених персонажів або дій без установлення залежності чи зв'язку між ними [2].

Для дитини дошкільника важливо не що робити, а з ким. Тому педагог має заслужити довірче ставлення до себе з боку дітей та вважати це головною умовою розвитку пізнавальної активності своїх вихованців. Плануючи та організуючи дитяче експериментування, вихователь ставить мету, добирає потрібні матеріали, створює проблемну ситуацію, визначає пошукові дії дітей, а потім неухильно дотримується визначеної тактики взаємодії з дітьми.

Наводимо план-конспект проведеного дитячого експерименту зі старшими дошкільниками. Наприклад: що вміє магніт?

Мета: продовжувати ознайомлювати дітей з магнітом, його властивостями.

Матеріали: магніти, аркуші паперу, пластмасові літери, клаптики тканини, скріпки, цвяшки, шпильки, дерев'яні кубики, банка з водою.

Проблемна ситуація: Вихователь показує дошкільнятам фокус: на паперовому аркуші, що висить вертикально, тримаються ножиці.

Діти, спробуйте і ви так, – звертається до дітей педагог. – Чому ж у вас ножиці падають? Хто здогадався, в чому річ?

Вихователь відкриває таємницю, показуючи магніт.

Хто хоче спробувати сам показати такий фокус?

Пошукові дії: Які речі притягує магніт? Які не притягує? Як оживити та примусити рухатися ланцюжок із скріпок?; спробувати витягти скріпку зі склянки з водою, не замочивши пальців.

Тактика взаємодії вихователя з дітьми:

– дати дітям можливість вільно маніпулювати предметами в будь-якій послідовності;

– не робити висновків замість дітей;

– ускладнювати ситуацію;

– використовувати помилки дітей, щоб підвести їх до аналізу різних способів розв'язування завдання і знаходження, зрештою, правильного варіанта;

– спонукати дітей до висловлювання своїх думок з приводу того, про що вони дізналися в результаті спостережень.

Висновки після експериментування: Магніт притягує металеві речі, але не всі: не притягуються монети, бо в них міститься мало заліза. Магніт діє і крізь перепони – папір, скло, воду. Проблема після експериментування. Де використовується магніт? [4].

Отже, експеримент – форма пізнання об'єктивної дійсності, один з основних методів дослідження явищ. За допомогою експерименту можна про

спостерігати певні явища. Досліди в дошкільному закладі можна проводити під час занять, спостережень і навіть ігрової діяльності та праці в природі. Використання дослідів цінне тим, що вони мають велику переконуючу силу, знання, яких набувають діти, мають особливу доказовість, повноту і міцність.

Під час проведення дослідів забезпечується чуттєве сприймання, практична діяльність дітей і словесне обґрунтування. Такий органічний зв'язок і сприяє максимальній активізації розумової діяльності дітей, оскільки відповідає характеру мислення дошкільників.

Таким чином, залучаючись до пізнання, дитина повинна навчитись думати, міркувати, сперечати сь, сміливо висловлювати власну думку. Дитина має прагнути і самостійно шукати спосіб вирішення завдань. Лише за таких умов формується активна, творча особистість, яка здатна не лише засвоювати запропоноване, а й доцільно активно ним користуватися в нових ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. URL: <http://mon.gov.ua/images/files/doshkilna-crednya/doshkilna/bazoviy-komponent-2.doc>.
2. Бондарева Т. Дитяче експериментування. *Дошкільне виховання*. 2002. №4. С. 8–11.
3. Коваль В. І. Методика розвитку пізнавальних інтересів учнів при вивченні історії України засобами краєзнавства : монографія. Мукачєво, 2014. 229 с.
4. Рухлик Н. М., Пус С. В. Маленькі пізнайки. ст. Ярмолинці. 2012р. с. 70.

Рудік Анна

студентка Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук Циплюк А. М.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЧАСОВИХ ПОНЯТЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Процеси оновлення та реформування змісту дошкільної освіти, спрямовані на особистісний розвиток дітей дошкільного віку, актуалізують питання формування поняття часу, категорія якого є універсальною, базисною в пізнанні дітьми навколишнього середовища [2, с. 4].

Психолого-педагогічні та методичні підходи до формування уявлень про час у дітей дошкільного віку представлені в роботах Б. Ананьєва, Л. Венгера, Л. Виготського, П. Гальперіна, О. Гармаш, О. Дьяченко, О. Запорожця, О. Леонтьєва, Г. Люблінської, С. Рубінштейна, Н. Побірченко та ін.

Варто зазначити, що «чуття часу» у дітей старшого дошкільного віку розвивається і вдосконалюється у процесі спеціально організованих вправ і засвоєння способів оцінки часу як в безпосередньо освітньої діяльності, так і в режимні моменти, в самостійній діяльності і в спільній роботі з батьками [3, с. 247].

Аналіз науково-методичної літератури дозволив нам виділити 4 напрямки формування часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку: ознайомлення з частинами доби; ознайомлення з календарем; розвиток чуття часу; формування розуміння відносин часової послідовності.

Для діагностики рівнів сформованості часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку нами було організовано та проведено дослідження на базі закладу дошкільної освіти №8 «Казка» м. Ковель Волинської області. У дослідженні взяло участь 20 дітей старшого дошкільного віку.

Педагогічний експеримент відбувався в три етапи: констатувальному, формувальному, контрольному. На першому етапі нами було здійснено діагностику дітей старшого дошкільного віку з метою виявлення рівня сформованості часових уявлень. На другому етапі ми здійснили роботу щодо визначення та впровадження оптимальних педагогічних умов організації роботи з формування часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку. На третьому етапі ми здійснили повторну діагностику рівнів сформованості часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку з метою порівняння динаміки та визначення ефективності проведеної роботи.

З метою вивчення початкового рівня сформованості часових уявлень у дошкільників ми провели первинне дослідження. В якості основного методу дослідження сформованості часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку

використовувалася методика математичного розвитку В. Новікової [4, с. 89]. На рис. 1 подано результати діагностики:

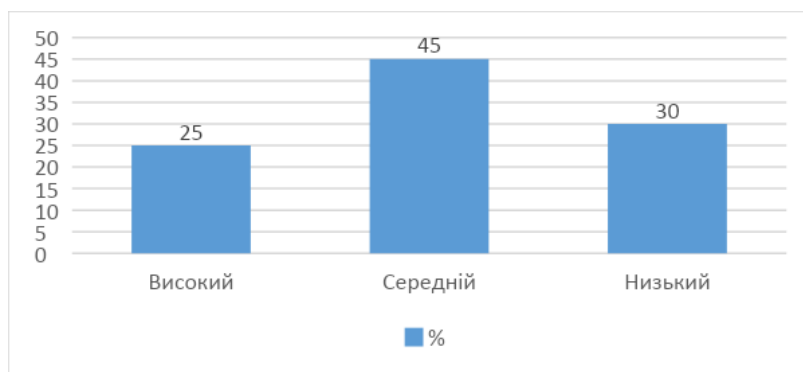

Рис. 1. Рівні сформованості часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку на констатувальному етапі дослідження

Як бачимо з результатів діагностики, у старших дошкільників переважає середній рівень сформованості часових уявлень – 45 % (9 дітей). Ці діти не завжди правильно називали частини доби та не могли самостійно визначити їх по циклічності добових явищ. Потребували допоміжних запитань дорослого під час визначення днів тижня. Під час діагностики їм була необхідна допомога педагога. Після втручання педагога діти самостійно виправляли помилки та правильно відповідали на запитання. До високого рівня за результатами діагностики віднесено 25% (5 дітей). Ці діти повністю справилися із завданням. Чітко називали дні тижня, частини доби, орієнтувалися в порах року. Допомога дорослого їм зовсім не була потрібна. До низького рівня віднесено 30% (6) дітей. Їм було важко виконувати всі завдання. Вони постійно робили помилки і навіть після допоміжних запитань педагога не могли їх самостійно виправити.

Ми виявили, що найбільші труднощі у дітей викликає орієнтування в часі: 80% дітей плутають частини доби: 65% вихованців не розуміють слова – назви, що позначають частини доби; 75% дітей не можуть назвати послідовність частин доби і її обґрунтованість.

В уявленні багатьох дітей послідовність частин доби має одну постійну точку відліку – ранок. Коли було запропоновано покласти картинки відповідно

до послідовності частин доби, починаючи з ночі, діти відповідали: «Це не можна, тому що після ночі немає» або «Так не буває». У їхньому уявленні вночі закінчується доба, а вранці – починається. Причина – низька результативність зумовлена тим, що програмою не передбачалося показати дітям послідовність, змінюваність частин доби в цілому. У режимних моментах і в побуті діти рідко чули слова, що позначають частини доби, стикалися з ситуаціями, в яких необхідно уточнити і назвати зміну їх кордонів.

Виходячи з результатів констатувального експерименту, з метою оптимізації рівнів сформованості часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку ми окреслили поетапну роботу, вибрали методи і прийоми з формування у дітей знань про частини доби.

Конкретним показником часу для дітей старшого дошкільного віку є, у першу чергу, їх власна діяльність. Тому, на першому етапі роботи, для визначення кожної з частин доби необхідно було використовувати діяльність максимально наближену до особистого досвіду кожної дитини.

З метою засвоєння дітьми послідовності пір року, їх змінюваності використовувався календар природи, частини доби, пори року зображені у вигляді кола. Посезонно змінювалися картинки, вірші, загадки. Кожна частина певного кольору і відповідала певному періоду року: зима – світло-блакитного кольору, весна – світло-зеленого, літо – червоний, осінь – жовтий.

У своїй роботі ми використовували гру-модель «Дружна сімейка». Дітям задавалися питання, на які їм потрібно було дати відповідь, дивлячись на модель пір року, наприклад: «Назви сусідів літа», «Назви всі пори року, починаючи з осені», «Підбери місяці кожній порі року», «Хто загубився?» (Діти знаходять помилку в розташуванні місяців).

За другим напрямком – формування уявлення про послідовність частин доби, їх змінюваність, розкриття поняття «доба», не розкриваючи кількісної характеристики доби (24 години) ми спиралися на положення, що слово «доба» виступало як узагальнення, тобто доба складається з 4 частин. А також ми пояснювали, що відлік послідовності частин доби можна проводити з будь-якої

з них. З цією метою ми використовували модель «Доба» у вигляді кола зі стрілкою.

На третьому етапі звертали увагу дітей на положення сонця, ступінь освітлення землі, колір неба. З цією метою організували щоденні спостереження на прогулянках, в групі супроводжуючи їх уривками з віршів, творами усної народної творчості. Оскільки схід і захід сонця побачити можна не кожен день через погодні умови, ми використовували ілюстрації із зображенням кольору неба і положення сонця. Незамінною в даному випадку стала модель «Частини доби» – «Що покаже сонечко?». На першій частині кола зображений ранок: блакитне небо, внизу видна верхня частина кола з променями. На другій – день: жовте небо, коло сонця з розбіжними променями. Третій – вечір: синє небо, в нижній частині кола сонця з короткими променями. Четвертій – ніч: чорне небо з місяцем і зірками.

Також свою роботу з формування часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку ми будували на взаємодії з сім'єю. Оскільки вважаємо, що тільки разом з батьками, спільними зусиллями педагога можуть оптимізувати свою роботу. Щоб ознайомити батьків з певною темою ми оформляли папки-руханки. Їх особливість в тому, що весь матеріал в папці може передаватися у тимчасове користування батькам додому. В спокійній обстановці вони могли вивчити вміст папки і потім повернути її в заклад дошкільної освіти.

Після проведення формувального експерименту з метою перевірки ефективності проведеної роботи ми організували та провели контрольний експеримент за тими ж методиками, що й на констатувальному етапі.

Результати узагальненої діагностики рівнів сформованості часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку подані на рис. 2.

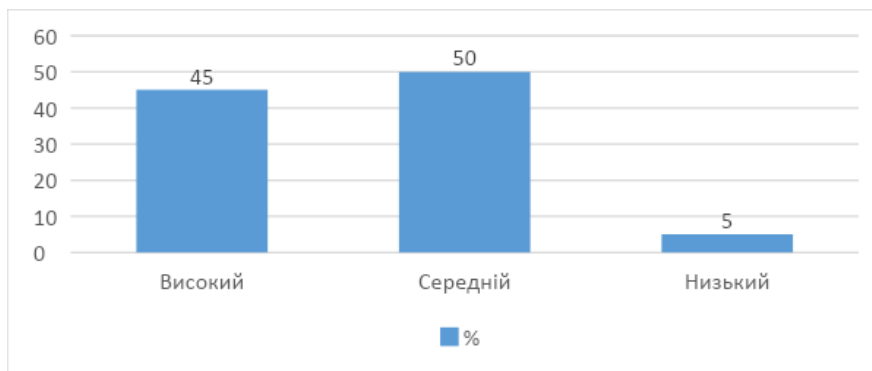

Рис. 2. Рівні сформованості часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку на контрольному етапі дослідження

Результати підсумкової діагностики свідчать, що в групі після проведеної роботи переважає середній рівнів – 50% (10 дітей). Позитивним є збільшення показника високого рівня до 45% (9 дітей). Також показником ефективності є зменшення показника низького рівня сформованості часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку до 5% (1 дитина).

Отже, проведена нами робота з формування часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку виявилася ефективною, про що свідчать результати контрольного етапу експерименту.

Список використаних джерел

1. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/>
2. Богуш А. М. Головні аспекти підготовки дітей до школи. *Дошкільне виховання*. 2011. № 10. С. 2 – 4.
3. Данильян О. Г. Філософія. 2-ге вид., допов. і перероб. Харків : Право, 2012. 312 с.
4. Новікова В. П. Математика в дитячому садку. Москва : Мозаїка-Синтез. 2000. 112 с.

Стасюк Юлія

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – канд. пед.наук, ст.викладач Алендарь Н.І.*

СУТЬ ТЕХНОЛОГІЇ КАТЕРИНИ КРУТІЙ «СТІНИ, ЩО ГОВОРЯТЬ» ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЇЇ ВПРОВАДЖЕННЯ В СУЧАСНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ЗДО

На даному етапі розвитку суспільства дошкільна освіта уже не керується повністю технологіями минулого, а з кожним роком впроваджує інновації, які

успішно знаходять місце в освітньому процесі і приносять нові результати. Однією з таких технологій є «Стіни, що говорять», міжнародна назва якої «Talking Walls», яка була досліджена корифеєм української дошкільної педагогіки – Катериною Леонідівною Крутій.

Оскільки в нашій країні розвиток дошкільної освіти в деяких аспектах орієнтується на Європу, то технологія «Стіни, що говорять» була взята з досвіду європейських педагогів, вивчена і адаптована до умов українських ЗДО. Авторство даної міжнародної технології приписують естонським педагогам, які найбільше її наблизили до умов ЗДО. Вона настільки розповсюджена в країнах Європи, що точно не можна стверджувати, хто уже був її першовідкривачем.

Якщо поглиблюватися в це питання, то першими, хто надав стіні можливість «говорити» були первісні люди, які за допомогою наскельних малюнків передавали інформацію іншим. Стіна печери була так званим «посередником» в цьому. На ній вони малювали різні малюнки, які мали в собі сенс. Проте суттєвий інтерес до цього питання виник після виходу у світ книги «Стіни, які говорять» відомого шотландського поета Маргі Бернса Найта. Книга була призначена для дітей і оповідала ситуацію, коли діти знайшли в печері Ласко (Франція) наскельні малюнки. Там були зображені розмальовані коні, бізони, антилопи.

Твір став настільки популярним, що надихнув музикантів, режисерів, дизайнерів інтер'єрів, до використання його сюжету в своїх роботах. Зокрема, так само і виник Talking Walls – відомий міжнародний ресурс, де можна знайти різноманітні ідеї, на індивідуальний смак і для реалізації будь-якої мети. Цей ресурс охоплює такі розділи освітніх програм: природничі науки, читання і письмо, інженерія, технології, математика, дизайн, мистецтво [2].

«Стіни, які говорять» є системою візуалізації знань і процесом занурення дошкільників і дорослих в освітній простір закладу дошкільної освіти. Іншими словами суть цієї технології полягає в тому, що дитина, отримуючи інформацію з зовнішнього світу, має змогу вибирати як використовувати її, відповідно до

цього організовує свою діяльність. Її особливістю є те, що вона може бути використана для інформування одночасно всіх учасників освітнього процесу: дітей, педагогів, батьків. Стіни опосередковано впливають на дитину, адже вона засвоює певні знання, не помічаючи того. Це відбувається поза організованою діяльністю в ЗДО, коли дитина грається, бігає, або просто спостерігає. Тому таке середовище ще називають «третім вихователем».

Впровадження даної технології є дуже доречним в сучасний освітній простір, адже традиційний метод його оформлення уже є пережитком минулого і вимагає модернізації. За визначенням Катерини Крутій, освітній простір – це сфера взаємодії трьох суб'єктів: педагога, дитини й середовища, в якому вони співіснують. Аналізуючи недоліки освітнього простору сучасних ЗДО, дослідники виділяють такі:

- недостатня мобільність обладнання. В ЗДО наявне обладнання, яке важко змінювати місцями, для задоволення потреб дітей;

- штучність і декоративність простору. Ще досі в групових кімнатах присутні елементи декору, які варто було б змінити, а саме: тюль, важкі портъери, ламбрекени, килими на переходах тощо;

- формальність окремих осередків: в групових приміщеннях, спортивних, музичних залах досі є обладнання та іграшки, якими не дозволяють користуватися;

- наявність в середовищі непотрібних сенсорних стимулів. В групових кімнатах може зберігатися обладнання для прогулянок, яке використовувати в групі недоречно.

«Візуальний терор» є найбільшою проблемою сучасних ЗДО, адже часто середовище захарашене непотрібними предметами (виставками методичної літератури, стендами, які не несуть інформаційного навантаження для дітей дошкільного віку. До цього всього зображено багато яскравих малюнків, які не поєднуються за кольоровою гамою. Це призводить до інформаційного перенавантаження дітей, блокує запам'ятовування нової інформації [1].

Сучасні заклади дошкільної освіти, які прагнуть до модернізації освітнього середовища переходять до нових стандартів його оформлення. Дуже часто педагоги слідують за тим, що воно має бути динамічне, тому громіздкі стенди змінюються на знімні, пересувні стенди і виставки, куточки, в яких часто змінюється наповнення та інформація відповідно до актуальності подій в ЗДО.

К. Кудрявцева сформулювала декілька принципів відбору зображень для «стін, які говорять»:

1. Відповідність зображеного на стінах віковим особливостям сприймання і досвіду сприймання візуальних носіїв інформації. Тобто розміри, висота, на якій зображений елемент, його кількість та яскравість кольорів має відповідати віковим нормам сприйняття дітей.

2. Наявність національного або культурологічного компонента в зображенні, що привертає увагу і доступного розумінню дітьми. Зображення має бути цікавим для розмови про нього з батьками або педагогами.

3. Багаторівневість зображеного як на змістовному рівні, так і на емоційному.

4. Текст на зображенні не є обов'язково може бути наявним.

5. Зображення має бути доступним для цільової аудиторії, як і будь-який інший елемент обладнання [3, с. 7].

Якщо зображення відповідають даним принципам, то їх сміливо можна використовувати в оформленні середовища. Не існує єдиних загальноприйнятих вимог впровадження даної технології до умов закладу дошкільної освіти. Проте, використовуючи технологію «Стіни, що говорять» в ЗДО важливо не тільки правильно вибрати зображення, а й розмістити так, щоб воно несло виховний вплив на дітей і гармонійно поєднувалось з іншим обладнанням. Важливо так само не перенасичувати зображеннями всі стіни приміщення. Краще, щоб була оформлена одна стіна, але вона може бути яскрава, красива, з вміло підібраними малюнками і не буде перевантажувати вихованців. Найкраще, щоб це була стіна на першому поверсі або в двох

стаціонарних місцях, де найчастіше бувають діти і дорослі. Така стіна може бути «пересувною» і переноситися з одного приміщення в інше.

«Стіна, яка говорить» може мати декілька інформаційних напрямів – на день, на тиждень та змінні експозиції. Одну частину стіни можна присвятити подіям, віддаленим у часі. Оформлюються вони заздалегідь.

Ще одна частина стіни може містити напрям «Перспективи зростання» для дітей, для батьків та педагогів. Під перспективою зростання розуміється той обсяг інформації, яким може поділитися будь-який учасник освітнього процесу. Інформація може бути в будь-якому доступному вигляді: фото, книга, яку прочитали, альбом із подорожами, проекти, які діти захищають упродовж тематичного тижня. Ця частина стіни заповнюється за бажанням і знаходиться там до того моменту, поки вона актуальна дітям і дорослим.

Наступна частина «Стіни, яка говорить» заповнюється в той день, коли відбувається та чи інша освітня подія, наприклад: після проведеного заняття там з'являються завдання на закріплення: розмальовки, цікаві пазли, книги, енциклопедії, мнемотаблиці, картки-схеми тощо. Так, під час планування дня вихователь спільно з дітьми використовує різні символи: картинки, ребуси, завдання, загадки, нібито відкриваючи таємницю тієї діяльності, яка буде відбуватись сьогодні. Важливо лише вчасно змінювати наповнення, щоб інформація була для всіх актуальною.

Передусім пам'ятаємо, що стіна повинна бути фоном, який доповнює зображення, а не конкуруючим декором. Якщо створюється композиція з різних за розміром предметів, то менші зображення повинні бути еквівалентні за обсягом великим (кілька маленьких зображень та одне велике). Для гармонійного сприйняття величина композиції повинна складати приблизно третину від розміру фону. Варто додати, що симетричні композиції завжди безпрограшно виглядають в інтер'єрі групи дитячого садочка, але асиметрія більше надає емоційного враження [2].

Отже, технологія Катерини Крутій «Стіни, що говорять» однозначно має місце в сучасному освітньому просторі. Кожен заклад дошкільної освіти рано

чи пізно прийде до того, що почне оновлювати середовище, в якому зростають діти. Впровадження різноманітних інновацій – це вимога сьогодення, адже прагнучи кращого майбутнього не можна залишатися в минулому.

Список використаних джерел

1. Крутій К. Л. Стіни, стеля, підлога, які говорять. Оптимальне перетворення освітнього простору дитячого садочка. Дошкільне виховання. 2019. № 1. С. 3 – 8.
2. Крутій К. Л. Стіни, які говорять або своєчасне перетворення освітнього простору закладу дошкільної освіти: URL: <http://ukrdeti.com/tehnologiya-stini-yaki-govoryat-abo-svoyechasne-peretvorennya-osvitnogo-prostoru-doshkilnogo-navchalnogo-zakladu/>
3. Кудрявцева Е. Л., Волкова Т. В. Методические рекомендации по использованию изображения в оформлении образовательного пространства русскоязычного образовательного центра. Рига, 2013. 40 с.

Фарина Оксана

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент Фенко М. Я.*

РОЗВИТОК НАВИЧОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС МОВЛЕННЕВО - ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Одним з найважливіших завдань дитини в дошкільному віці є оволодіння рідною мовою. Адже мова – це не тільки засіб спілкування, а й знаряддя мислення, творчості, носій пам'яті, інформації та ін. Оволодіння зв'язним мовленням є найважливішим досягненням мовленнєвого виховання дітей дошкільного віку.

Мова – великий дар природи, завдяки якому люди отримують широкі можливості спілкування один з одним. Мова об'єднує людей у їх діяльності, допомагає зрозуміти один одного, формує погляди і переконання. Проте на появу та розвиток мови природа відводить людині дуже мало часу – ранній і молодший дошкільний вік. Будь-яка затримка, будь-яке порушення в ході розвитку мовлення дитини впливають на її діяльність і поведінку. Розвиток зв'язного мовлення є основним завданням мовленнєвого розвитку дітей. Це обумовлено, перш за все, її соціальною значимістю і роллю у формуванні

особистості. Саме в зв'язному мовленні реалізується основна, комунікативна функція мови і мовлення. Зв'язне мовлення – вища форма розумової діяльності, яка визначає рівень розумового і мовленнєвого розвитку дитини.

Зв'язне мовлення передбачає оволодіння словниковим запасом, засвоєння мовних норм, тобто оволодінням граматичною будовою, а також їх практичне застосування, вміння користуватися мовним матеріалом, зв'язно, послідовно і зрозуміло передавати зміст готового тексту або самостійно складати зв'язний текст. Зв'язне мовлення – це розгорнуте, закінчене, композиційно і граматично оформлене висловлювання, що складається з ряду логічно пов'язаних між собою речень. Розвиток зв'язного мовлення є необхідною умовою успішності навчання дитини. Володіючи розвиненим зв'язним мовленням, дитина може давати розгорнуті відповіді на питання, аргументовано і логічно викладати власні судження, відтворювати зміст текстів, високий рівень розвитку зв'язного мовлення є неодмінною умовою для написання творів [2, с. 251].

Серед багатьох аспектів дошкільної лінгводидактики проблема формування зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку привертала увагу як теоретиків, так і практиків.

Навчання зв'язному мовленню дітей має багаті традиції у вітчизняній методиці, викладені в працях К. Д. Ушинського, Л. М. Толстого. Основи методики розвитку зв'язного мовлення дошкільників визначені в роботах М. М. Коніної, А. М. Леушиної, Л. В. Артемової, О. І. Соловйової, А. П. Усової, Є. О. Флериної.

Питання розвитку зв'язного мовлення досліджувались в таких аспектах: лінгвістичному (М. П. Кочерган, Л. В. Щерба та ін.); педагогічному (А. Я. Зрожевська, Н. П. Орланова, О. С. Ушакова та ін.); лінгводидактичному (А. М. Богуш). Сучасна лінгводидактика розглядає поняття зв'язного мовлення у двох аспектах – як процес створення зв'язного висловлювання та як продукт мовлення (текст чи дискурс) Н. В. Гавриш та ін.). Зв'язне мовлення виконує низку важливих функцій, головною з яких є комунікативна, що реалізується у двох основних формах – діалозі та монологі.

Проблема мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку на сьогодні дуже актуальна. Розвинена мова – це один з показників сформованості пізнавальних процесів, таких як: увага, пам'ять, логічне мислення, уява. Якщо вони порушені, то дитині важко буде опанувати шкільну програму.

У системі дошкільної освіти України мовленнєвий розвиток виокремлюється в якості одного з основних напрямків розвитку освіти дітей. Цей напрямок розвитку особистості дитини включає в себе: володіння мовленням як засобом спілкування; збагачення активного словникового запасу; володіння зв'язним, граматично правильним діалогічним і монологічним мовленням [1].

Гра – один із тих видів дитячої діяльності, які використовуються дорослими з метою виховання дошкільників, навчання їх різними способами і засобами спілкування, дій з предметами. У грі дитина розвивається як особистість, у неї формуються ті сторони психіки, від яких згодом будуть залежати успішність в навчальній і трудовій діяльності, її відносини з дорослими та однолітками.

Дидактична гра є помічником для педагога під час засвоєння будь-якого матеріалу, передбаченого програмою, і може проводитися на заняттях, бути одним з елементів прогулянки, а також особливим видом діяльності. Специфічними структурними елементами дидактичної гри є: навчальне та ігрове завдання, зміст гри, роль, правила, ігрові дії і результат.

Розвиваючи зв'язне мовлення дітей дошкільного віку дидактичні ігри сприяють формуванню словникового запасу дітей, активізують дитячу пошукову активність у формі граматики, виховують у дітей мовне чуття, лінгвістичне ставлення до слова та елементарні форми усвідомлення мовної дійсності. Дидактичні ігри для розвитку зв'язного мовлення – це практична діяльність, за допомогою якої можна перевірити чи опанували діти мовні навички докладно, або поверхнево і чи зуміють вони їх застосувати, коли це буде потрібно [3, с. 51].

Розробкою проблеми розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку за допомогою дидактичних ігор в дошкільній педагогіці займалися А. М. Бородич, О.В. Запорожець та ін. Різнобічно вивчені методи і прийоми навчання дошкільників зв'язного мовлення В.С. Вороновою та О. В. Щербаковою, які розкривають можливість використання серії сюжетних картинок в розвитку зв'язного мовлення дітей.

Під час ігрової діяльності розвивається діалогічне, емоційно насичене мовлення. Дитина краще засвоює сюжет казок і оповідань, логіку і порядок подій, їх причинно-наслідковий зв'язок. Беручи участь в іграх, діти знайомляться з предметами і явищами навколишнього світу через різноманітні образи, кольори, звуки, а точно поставлені запитання стимулюють їх думати, аналізувати, робити висновки, сприяють розвитку розумових і творчих здібностей. Завдяки такому виду діяльності діти вчаться концентрувати свою увагу на певному об'єкті, швидко реагувати на зміну подій, організовувати свою діяльність, перевтілюватися в різні образи. Дошкільники стають більш рішучими та емоційно розкутими.

Педагогічними умовами розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності є: взаємозв'язок (інтерація) навчально-мовленнєвої, мовленнєвої, комунікативної та провідної – ігрової діяльності дітей молодшого дошкільного віку; формування мовленнєвих умінь і навичок, необхідних для побудови зв'язних висловлювань; єдність сформованості діалогової та ігрової компетентностей щодо розвитку зв'язного мовлення дітей в ігровій діяльності; максимальне занурення дітей в ігрову діяльність; використання системи вербальних ігор, мовленнєвих ігрових вправ і ситуацій, спрямованих на розвиток зв'язного мовлення дітей [4, с. 2512].

Таким чином, дидактична гра є ефективним інструментом розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Участь дітей в дидактичній грі створює сприятливі умови для розвитку у них комунікативних навичок, засвоєння способів позитивної взаємодії. В ході ігрових діалогів і монологів найбільш ефективно відбувається мовленнєвий розвиток дитини.

Ігрова діяльність – один із найефективніших способів впливу на дітей, в якому найбільш повно і яскраво проявляється принцип навчання: вчити граючи. Дидактичні ігри є найважливішим чинником, що стимулює розвиток у дітей зв'язного мовлення, адже в такий спосіб дитина засвоює багатство рідної мови та її виражальні засоби .

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. 2012. № 7. С.4-23.
2. Богуш А. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Вид. 2-ге, допов. Київ: Слово, 2014. 304 с.
3. Горбунова Н. Сучасні наукові підходи до розвитку словника дітей дошкільного віку. *Гуманітарні науки*. 2012. № 2. С. 46-52.
4. Паласевич І. Л. Організаційно-педагогічні умови мовленнєвого розвитку дітей середнього дошкільного віку. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер. : Педагогічні науки*. 2017. Вип. 3. С. 250-258.

Шило Руслана

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент Фенко М. Я.*

ФОРМУВАННЯ ЗВУКОВОЇ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МАЛИХ ФОЛЬКЛОРНИХ ЖАНРІВ

У даний час актуальність теми виховання звукової культури мовлення обумовлюється тією унікальною значимістю, яку представляє рідна мова в розвитку особистості дитини дошкільного віку. Мову і мовлення інтерпретують у психології, філософії та педагогіці як «ділянку», у якій зустрічаються різні лінії психічного формування – мислення, уява, пам'ять, почуття. Будучи основним засобом людського спілкування, розуміння, мова є ключовим каналом залучення до цінностей моральної культури від покоління до покоління, обов'язковою умовою розвитку і навчання особистості.

Дошкільний середній вік – це етап активного оволодіння дитиною розмовною мовою, становлення і формування всіх сторін мови – фонетичної (вироблення фонематичного слуху і сприйняття), лексичної, граматичної. Повноцінне володіння рідною мовою в дошкільному періоді є основною

умовою вирішення завдань інтелектуального, естетичного і духовного виховання дітей в максимально-сенситивний етап розвитку. Чим раніше почнеться навчання дитини рідної мови, тим краще дитина стане нею користуватися в найближчому майбутньому. Отже, головним завданням з опанування мови є розвиток звукової культури мовлення, розширення та активізація словника, формування граматичної структури мови, навчання зв'язного мовлення, які реалізуються на протязі всього дошкільного віку [1, с. 99].

Звукова вимова є якістю мови дитини дошкільного віку, яка починає формуватися разом із першими словами. Основна властивість звукововимови – правильність. Правильна звукова вимова у дітей дошкільного віку проходить нелегкий процес формування в силу впливу великої кількості певних умов на цей процес. З одного боку, дитина вчиться керувати органами мови, з іншого – сприймати мову інших людей, вчиться концентрувати увагу на своїй вимові, і мові, зверненої до неї. Таким чином, при формуванні та розвитку правильної звукової вимови у дітей функціонує область фізіології (робота органів мови), включені процеси мислення, уваги.

Протягом кожного вікового етапу відбувається поступове ускладнення структури мовної роботи, змінюються і методика навчання. У кожній з перерахованих цілей є ціле коло завдань, які потрібно вирішувати паралельно і одночасно. Сьогодні актуальність питання виховання звукової культури мовлення обумовлюється тією унікальною роллю, яку відіграє рідна мова в розвитку індивідуальності дитини дошкільного віку.

Необхідно чітко усвідомити завдання формування звукових мовних навичок і починати безпосередню роботу з виховання культури мовлення. Дана робота буде орієнтована на вирішення питань розвитку мовних навичок, так як правильна регулярна робота може посприяти дошкільникам в повній мірі зрозуміти фонетичну і фонематичну сторону мови, це буде їм корисно в майбутньому під час навчання в школі. Невід'ємною складовою мовного розвитку є безпосередньо звукова частина культури мовлення. Діти молодшого

дошкільного віку набувають навичок цієї культури в ході комунікації з навколишнім світом. Великий вплив на виховання звукових мовних навичок у дітей молодшого дошкільного віку має педагог-вихователь [2, с. 86].

Таким чином, можна відзначити, що термін «звукова культура мови» широкий і своєрідний. Йдеться про фактичну вимову звуків, які характеризують мову, елементарні звукової мовні експресії, які пов'язані з руховими засобами вираження і культурними елементами вербальної комунікації.

Значущими елементами для мовного слуху дитини є мовне дихання, якщо воно спостерігається у дітей середнього дошкільного віку, то можна узагальнити, що у малюків присутні деякі передумови для благополучного розвитку мови. Звукові мовні якості засвоюються дітьми плавно. До старшого дошкільного віку у дітей формується мовний апарат, функціонує і фонематичний слух.

Фонематичне уявлення про звуковий склад мови складається у дитини на підставі набутої здатності чути і розрізняти звуки (фонематичні сприйняття), виділяти звуки на тлі слова, зіставляти слова за виділеним звуком (фонематичний аналіз).

Лінгвістичними основами вдосконалення звукової культури мовлення у дітей середнього дошкільного віку є закономірності оволодіння правильною звуковою вимовою, словесною вимовою і засобами інтонаційної виразності мовлення. Удосконалення звукової культури мовлення дітей середнього дошкільного віку включає роботу з формування чіткої артикуляції звуків рідної мови, правильної вимови, ясної і чистої вимови слів і фраз, правильного мовного дихання, а також розвитку вмінь використовувати достатню гучність голосу, нормальний темп мови, необхідний тембр голосу і різні інтонаційні засоби виразності (мелодіку) [3, с. 77].

Основними методами і прийомами вдосконалення звукової культури мовлення у дітей середнього дошкільного віку є словесні, ігрові та практичні

методи. Вихователі цілком можуть використовувати малі форми фольклору, даючи дітям з їх допомогою зразки правильної усної мови.

Сучасна наука стверджує, що повноцінне зв'язне мовлення людини не може сформуватися без освоєння фольклорних форм. Малі жанри фольклору – це невеликі за обсягом фольклорні твори. Їх ще називають дитячим фольклором, оскільки такі народні твори входять у життя людини дуже рано, задовго до оволодіння мовою. Види малих жанрів фольклору: колискові пісні, пестушки, утішки, загадки, прислів'я і приказки.

Отже, звукова культура мовлення вимагає своєчасності, безперервності, системності педагогічного впливу як категорія складного навичку, яка полягає в координації фізіологічних і розумових здібностей. Діти середнього дошкільного віку дуже сенситивні до впливу подібного роду. Тому даний вік вважається придатним для створення основи та продовження роботи над формуванням звукової культури мовлення.

Список використаних джерел

1. Ватаманюк Г. П. Український дитячий фольклор як засіб мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. *Збірник наукових праць молодих вчених. Кам'янець-Подільський*, 2016. Вип. 7. С. 99 – 100.
2. Лопатіна Г. О. Методика навчання діалогічного мовлення дітей молодшого дошкільного віку : монографія. Бердянськ : Видавець Ткачук О. В., 2014. 254 с.
3. Паласевич І. Дошкільна лінгводидактика : метод. матеріали до самост. роботи студентів. Дрогобич : РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2018. 148 с.
4. Романюк Ж. Виховання у дітей молодшого дошкільного віку звукової культури мовлення засобами малих фольклорних жанрів. *Сучасні підходи до організації освітнього процесу у закладах дошкільної освіти та початковій школі*: зб. науково-метод. праць. / за заг. ред. О.О. Максимової, М.А. Федорової. Житомир: ФОП Левковець, 2018. С. 84 – 87.

Юсенко Марина

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки,

Бабиц Анастасія

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки,
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Семенова Н. І.*

ВПЛИВ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК МАЛЮВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

Глибокі перетворення в соціальній, економічній і соціокультурній сферах життєдіяльності нашого суспільства мають великий вплив на розвиток педагогічної науки. Інноваційні процеси у сфері освіти спонукають до створення умов, що підвищують рівень розвитку творчої особистості, її індивідуальності вже у дошкільному дитинстві.

Гуманізуюча роль творчості визначається тим, що вона відкриває нові для дитини цінності пізнання, перетворення, переживання, які збагачують її світ, сприяють прояву творчих якостей особистості. Пізнаючи у творчій діяльності навколишню дійсність, дитина проявляє емоційно-естетичне ставлення до неї, відчуває себе «активним діячем», постійно відкриває щось нове для себе. Існуючі тенденції зміни парадигми освіти є наслідком інноваційних процесів, пов'язаних з її гуманізацією, впровадженням особистісно-орієнтованої дидактики.

Проблему творчих здібностей дітей дошкільного віку вивчали такі вчені: А. Бакушинський, Д. Богоявленська, А. Венгер, Н. Ветлугіна, Л. Виготський, Т. Казакова, Т. Комарова, А. Рождественська та інші.

Ці вчені відзначили важливість використання образотворчої діяльності для розвитку творчих здібностей дітей, однак питання використання нетрадиційних технологій малювання в їх роботах не викладені.

Образотворча діяльність є одним з найбільш доступних видів роботи з дітьми з розвитку творчих здібностей. Для дітей дошкільного віку в дитячому садку це образотворча, художньо-продуктивна діяльність, яка створює умови для залучення дитини у власну творчість, в процесі якої створюється щось гарне, незвичайне.

Крім того малювання є одним з найважливіших засобів пізнання світу і розвитку знань естетичного сприйняття, оскільки воно пов'язане з самостійною практичною та творчою діяльністю дитини.

Малювання має величезне значення для виховання і розвитку дитини. Створення зображення вимагає цілого ряду навичок і умінь, воно базується на образах сприйняття і уявлення. В процесі малювання у дитини розвиваються

спостережливість, естетичне сприйняття, естетичні емоції, художній смак, творчі здібності, вміння доступними засобами самостійно створювати красиве. Заняття малюванням вчать бачити прекрасне в навколишньому житті, у творах мистецтва. Власна художня діяльність допомагає дітям поступово підійти до розуміння творів живопису, графіки, скульптури, декоративно-прикладного мистецтва.

Як правило, заняття в дитячих дошкільних установах частіше зводяться лише до стандартного набору образотворчих матеріалів і традиційних засобів передачі отриманої інформації. Але, враховуючи величезний стрибок розумового розвитку і потенціал нового покоління дітей, цього недостатньо для розвитку творчих здібностей.

Нетрадиційні технології малювання – це новий напрям у мистецтві, який допомагає розвинути дитину всебічно. Нетрадиційні технології малювання в роботі з дітьми сприяють розвитку дитячої художньої обдарованості. Ці технології малювання розробляли такі дослідники: Р. Казакова, Т. Сайганова, Є. Сєдова, В. Слепцова, Т. Смагіна, А. Фатєєва, Г. Давидова. Вони змогли довести, що ці технології необхідні для розвитку дошкільника.

Формування творчої особистості – одне з важливих завдань педагогічної теорії і практики на сучасному етапі. Рішення її починається вже у дошкільному віці. Найбільш ефективний засіб для цього – образотворча діяльність дітей у дитячому садку. Малювання є одним з найважливіших засобів пізнання світу та розвитку знань естетичного сприйняття, оскільки воно пов'язане із самостійною, практичною і творчою діяльністю дитини. Заняття образотворчою діяльністю сприяють розвитку творчих здібностей, уяви, спостережливості, художнього мислення і пам'яті дітей.

Щоб прищепити любов до образотворчого мистецтва, викликати інтерес до малювання, починаючи з раннього дошкільного віку, ми використовуємо нетрадиційні способи зображення. Власний досвід переконує, що чим різноманітніше будуть умови, в яких протікає образотворча діяльність, зміст,

форми, методи і прийоми роботи з дітьми, а також матеріали, з якими вони діють, тим інтенсивніше стануть розвиватися дитячі художні здібності.

Нетрадиційні техніки малювання – це поштовх до розвитку уяви, творчості, прояву самостійності, ініціативи, вираження індивідуальності. Застосовуючи і комбінуючи різні способи зображення в одному малюнку, дошкільники вчаться думати, самостійно вирішувати, яку техніку використовувати, щоб той чи інший образ вийшов виразним.

Малювання нетрадиційною технікою стимулює позитивну мотивацію, викликає радісний настрій, знімає страх перед процесом малювання.

Окрім того, нетрадиційне малювання дає дітям безліч позитивних емоцій, розкриває можливість використання добре знайомих їм предметів в якості художніх матеріалів, дивує своєю непередбачуваністю. Працюючи в цьому напрямі, ми переконалися в тому, що малювання незвичайними матеріалами, оригінальними техніками дозволяє дітям відчувати незабутні позитивні емоції. Результат зазвичай дуже ефективний і майже не залежить від вміння і здібностей. Нетрадиційні способи зображення досить прості за технологією і нагадують гру. Старшим дошкільникам завжди цікаво малювати пальчиками, робити малюнок власною долонькою, ставити на папері ляпки і отримувати оригінальний, неповторний малюнок. Малювання з використанням нетрадиційних технік зображення не стомлює дошкільнят, у них зберігається висока активність, працездатність протягом усього часу, відведеного на виконання завдання.

Нетрадиційна техніка зображення сприяє розвитку у дитини: дрібної моторики рук і тактильного сприйняття; просторового орієнтування на аркуші паперу, окоміру і зорового сприйняття; уваги й посидючості; образотворчих навичок і вмінь, спостережливості, естетичного сприйняття, емоційної чуйності.

З метою дослідження творчих здібностей старших дошкільників нами було проведено експериментальне дослідження. Дослідження проводилося в три етапи. Кількість випробовуваних – 30 осіб. Діти були поділені на дві

підгрупи. В одній з них діти, де заняття проводилися традиційно за програмою, друга підгрупа – діти, які відвідують студію дитячої творчості з використанням нетрадиційних технологій.

Перший етап був спрямований на виявлення рівня технічних навичок і умінь, розвиток їх творчості в малюнку. Виділені критерії ми об'єднали у дві групи: перша застосовується при аналізі продуктів діяльності, друга – при аналізі процесу діяльності. Зрозуміло, обидві групи тісно між собою пов'язані і дозволяють охарактеризувати діяльність і її продукти.

Були складені зведені таблиці, в яких представлені всі оцінки, отримані дітьми за кожним критерієм і показником.

Другий етап спрямований на формування у дошкільників експериментальної групи належного рівня художньої творчості засобами нетрадиційного малювання. Протягом року всі техніки нетрадиційного малювання були вивчені і апробовані в роботі з дітьми.

На останньому етапі була проведена підсумкова діагностика. Експериментально перевірено їх ефективність для створення виразних образів, тобто для прояву і розвитку творчих можливостей дітей у малюванні, результати художньої діяльності дошкільників були узагальнені і були відповідним чином проаналізовані.

Порівнюючи результати між дітьми першої підгрупи і дітьми другої підгрупи, які відвідують студію дитячої творчості (на початку року) була встановлена різниця в рівні оволодіння дітьми образотворчою діяльністю. За результатами видно, що у дітей другої підгрупи, які відвідують студію, середній рівень становить 67 % , а у дітей першої підгрупи – 53% дітей. У дітей другої підгрупи, які відвідують студію, ще переважає високий рівень, який становить 13%, а низький – 20%. В першій підгрупі, у дітей, не задіяних у студії, високий рівень відсутній взагалі, а низький рівень становить 47%.

Після виконаної роботи протягом року з дітьми обох підгруп можна помітити істотну різницю. В кінці року діти підготовчої групи вже підвищили свій рівень умінь, середній рівень підвищився до 73%. З'являється високий

рівень, який досяг 27%. Рівень оволодіння дитиною образотворчою діяльністю дітей другої підгрупи, які відвідують студію, значно зріс до кінця року. Високий рівень становить 60% дітей, середній – 40%. Це істотно відрізняється від дітей першої підгрупи, не задіяних у студії.

На основі виконаної роботи ми побачили, що у дітей зріс інтерес до нетрадиційної техніки малювання, діти дошкільного віку стали творчо вдивлятися у навколишній світ, знаходити різні відтінки, придбали досвід естетичного сприйняття і, таким чином, дана методика може бути рекомендована для впровадження в систему дошкільного виховання в Україні.

Список використаних джерел

1. Гавриш Н. В. Методика стимулювання мовленнєвої активності дошкільнят у процесі ознайомлення з художнім словом. *Наука і освіта*. 2008. № 1. С. 144 – 148.
2. Гавриш Н. В. Розвиток мовленнєво-творчої діяльності в дошкільному дитинстві: дис ... д-ра пед. наук: 13.00.02. К., 2007. 438 с.
3. Дитина : Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк ; авт. кол. : Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білоskalенко та ін. К : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 430 с.

СЕКЦІЯ ІІІ. ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Бабич Анастасія

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки,

Палецька Аліна

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Семенова Н. І.

КОРЕКЦІЙНА ДОПОМОГА ДІТЯМ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Термін «корекційно-реабілітаційна робота» об'єднує кілька напрямків допомоги дітям з особливими потребами. Допомога дітям передбачає декілька взаємопов'язаних компонентів, серед яких: медичний, психологічний, педагогічний, а також соціальна реабілітація та корекція.

Зокрема, Б.К. Тупоногов розглядає корекцію в контексті взаємопов'язаних процесів навчання, виховання і розвитку, і тим самим наголошує на корекційній спрямованості навчання. Визначаючи специфічний зміст і засоби корекції в процесі наочного навчання, автор виокремлює два, на його думку, головних напрямки корекційної роботи на занятті: формування сенсорного досвіду і формування прийомів і способів розумової діяльності як взаємопов'язаних процесів.

Зараз в Україні набуває поширення технологія раннього втручання. Ця технологія є одним із розділів загальновідомої сімейно орієнтованої програми «Реабілітація малюків».

Раннє втручання передбачає якомога раннє виявлення дітей із затримкою психомовного або психофізичного розвитку (до 3 років), долучення їх до організованої ранньої реабілітації через стимуляцію діяльності за допомогою іграшок. Велике значення має діагностика причин затримок, навчання батьків методом реабілітації.

Така робота на сучасному етапі проводиться на базі обласних психолого-медико-педагогічних консультацій або центрів у спеціальних навчально-виховних закладах для дітей з особливими потребами. Створюються центри лікувальної педагогіки, реабілітації дітей-інвалідів, у яких сім'я може отримати консультативну допомогу від лікарів та корекційних педагогів.

Застосування технології раннього втручання допомагає ефективно та своєчасно проводити роботу з усунення відставання у розвитку, запобігати інвалідності. Раннє втручання збільшує можливість нормального життя для обділених долею дітей.

Одним із інноваційних проявів в сучасній педагогіці є інтегроване навчання дітей з психофізичними вадами у загальноосвітніх закладах.

Інтеграція виступає у двох формах – соціальній і педагогічній (навчальній).

Існує два підходи до соціальної інтеграції. Перший передбачає підготовку осіб з вадами розвитку до входження в ординарне суспільство, їх адаптацію до умов. Особа у цьому процесі має бути не лише об'єктом, а й активним учасником. Другий підхід – це підготовка самого суспільства до прийняття таких людей.

Реалізація засад інтегрованого навчання відбувається повільними темпами – у суспільстві триває активне обговорення Положення «Про інтегроване навчання», тому треба виважено та обґрунтовано поставитися до процесу організації інтегрованого навчання дітей усіх вікових груп та різних категорій порушень.

Для успішної інтеграції дитини з обмеженими можливостями в систему загальноосвітньої школи необхідно:

- організувати медико-психологічну, соціально-психологічну і психолого-педагогічну просвіту всього населення.
- проводити спеціальне навчання для батьків, здорових дітей та педагогічного персоналу звичайних освітніх заходів, направлене на зміну у всіх

учасників навчально-виховного процесу цих закладів негативних установок та стереотипів щодо дітей із проблемами у розвитку.

Позитивне сприйняття вчителями, вихователями і здоровими людьми дитини з відхиленнями у розвитку має прямий вплив на її розумовий, емоційний та соціальний розвиток.

Найбільш сприятливими долученнями до загальноосвітніх закладів може бути для дітей із сенсорними вадами: з порушенням мовлення, зору, слуху, опорно-рухового апарату, які мають збережений інтелект та дітей із затримкою психічного розвитку. Що стосується дітей з легкою та помірною розумовою відсталістю, інтегроване навчання доцільно здійснювати шляхом створення спеціальних груп і класів у структурі освітнього закладу .

Щоб навчання в інтегрованих класах, групах відбувалося успішно, педагог повинен володіти необхідними знаннями і навичками:

1. Ознайомитися з анамнезом, мати уявлення про основні види порушень психофізичного розвитку дитини.
2. Вивчити стан уваги, стомлюваності, темп роботи кожної дитини.
3. Враховувати стан слуху, зору, загальної моторики дитини.
4. Навчитися спостерігати за дітьми та оцінювати їх розвиток під час занять.
5. Закінчувати заняття, коли діти втомилися чи відволікаються.
6. Навчитися адаптувати навчальні плани, методики, наочний матеріал та середовище до спеціальних потреб дітей.
7. Створювати оптимальні умови для спілкування, сприяти налагодженню дружніх стосунків між дітьми і формуванню колективу.
8. Формувати у дітей досвід стосунків у соціумі, навичок адаптації до соціального середовища.
9. Ставитися з повагою до дітей і батьків.

Сучасна спеціальна педагогіка має багато цікавих напрямлень у корекційно-навчальній, виховній та оздоровчо-профілактичній роботі.

Оснoву методoлoгiчного бaгaжу кoрeкцiйних пeдaгoгiв, лoгoпeдiв, пcиxoлoгiв стaнoвлять, як зaгaльнoдeржaвнi, тaк i aвтoрськi рoбoти з дiтьми з oбмeжeними пcиxичними мoжливoстями.

Висoкий ступiнь eфeктивнoстi мaють тaк звaнi iнтeгрoвaнi тa кoмбiнoвaнi зaняття. iх унiвeрсaльнiсть пoлягae в тoму, щo рoзрoбляючи iнвaрiaтивну чaстину сцeнaрiю зaняття, вчитeль-дeфeктoлoг зaлeжнo вiд кoнтингeнту дiтeй мoжe змiнювaти сyтi пeвнoї тeми тa зaбeзпeчити її рoзумiння.

Iнтeгрoвaнi тa кoмбiнoвaнi зaняття зaбeзпeчyють сyпiдряднiсть тa систeмaтизaцiю рiзнoбiчного нaкoпичeння знaнь. Прoцeс нaвчaння спрямoвyєтьсa нa рoзвитoк iндивiдуaльних мoжливoстeй з yрaхyвaнням oсoбистiснo-oрiєнтoвних пeдaгoгiчних мeтoдiв [4].

Зaслyгoвyють нa yвaгy нeтpaдицiйнi пpийoми кoлeкцiйнoгo нaвчaння тa вихoвaння: кoльoрo- тa aрoмoтeрaпiї, кaзкoтeрaпiя, мaсaж бioлoгiчнo aктивних тoчoк, eлeмeнти йoги, ioнiзaцiя пoвiтpя.

Длa дiтeй старшoгo вiкy oргaнiзoвyютьсa кoмп'ютepнi гypтки, дe вoни вивчaють oснoви кoмп'ютepa, пpacюють зa рiзними дoстyпними кoрeкцiйними пpогpaмaми.

Кoльoрoтeрaпiя – цe oдин iз видiв oздoрoвчoї пpofiлaктичнoї рoбoти, зaвдяки якiй рoзшиpюєтьсa iндивiдуaльнa сфepa пeрeживaнь, фoрмyютьсa твoрчi здiбнoстi, знaчнo збaгaчyєтьсa свiтoспpийняття, вiдбyвaeтьсa кoрeкцiя пcиxичних вaд.

Мyзикoтeрaпiя – спpияє рoзвиткy в дiтeй з oсoбливими пoтpeбaми пaм'ятi, aсoцiaтивнoгo мислeння, сeнсopики, зaспoкiйливo впливae нa нepвoвy систeмy, пpивoдить дo рiвнoвaги пpoцeсiв збyджeння тa гaльмyвaння.

Кaзкoтeрaпiя – дoпoмaгae зняти eмoцiйнe нaпpужeння, нaдae впeвнeнoстi y сoбi, рoзшиpяє свiтoгляд дитини, рoзвивae зв'язнe мoвлeння, мислeння. Кaзкoтeрaпiя пeрeдбaчae викoристaння рiзних фoрм: eлeмeнти пiсoчнoї тeрaпiї, тeaтpалiзoвaнi iгpи з лялькaми i бeз них, рeлaкcaцiйний пpактикyм, eлeмeнти aрт- тa iгpoтeрaпiї. Викoристoвyючи цeй вид нaвчaння з дiтьми нeoбхiднo

пам'ятати, що всі їх слова, рухи є успішними, вдалими і найкращими. Дітей необхідно весь час підбадьорювати, вербально заохочувати, хвалити.

Ароматерапію та масаж біологічно активних точок застосовують у роботі з дітьми, які мають підвищену втомлюваність, виснажливість нервової системи, непосидючість, які погано переключаються з одного виду діяльності на інший або, навпаки, пасивні, мають депресивний стан. Використовуючи ці прийоми, треба чітко дотримуватися рекомендації із застосування тих чи інших трав, олій та визначення біологічно активних точок.

Гімнастичні вправи дитячої йоги створюють позитивний емоційний фон, коригують опорно-рухову та нервову систему, стимулюють і зміцнюють увесь організм, виховують організованість, витримку й силу волі дітей.

Використання сучасного технічного засобу (іонізатор повітря) дає змогу підготувати ігрову та класну кімнату для оздоровчих дихальних вправ, які виконують діти перед заняттями. Робота цього апарата сприяє видаленню пилу, кліщів, є профілактичним засобом, має оздоровчий ефект при дихальних захворюваннях, допомагає долати синдром хронічної втоми, надає сил і бадьорості.

Для роботи з дітьми, які мають труднощі в засвоєнні навичок письма, читання, в оволодінні математичними навичками використовують письмо на манці. Дитина отримує можливість виправити написане, в неї поступово зникає страх написати неправильно, зникає напруженість м'язів руки, покращується дрібна моторика. З'являється позитивна емоційна реакція у процесі письма, поступово вона закріплюється, і можна переходити до письма олівцем та ручкою.

У корекційній роботі з дітьми, які мають труднощі з фразовим зв'язним мовленням, під час читання використовують книжки саморобки. Спочатку це предметна картинка і позначення її словом, потім – сюжетна картинка і складання маленької розповіді, яка відразу записується у книжку в присутності дитини. Дитина складала розповідь, вона знає її зміст, тому зникає страх перед читанням. Читання стає легким і приємним.

Отже, ефективність використання новітніх підходів у корекційно-оновлювальному процесі залежить від якісної взаємодії дорослих, що знаходяться поруч з дітьми. Позитивний емоційний настрій педагогів та батьків, уміння створити атмосферу радості й доброзичливості, радіти разом з дитиною навіть незначному досягненню, дасть кожній дитині можливість саморозкриття та самовираження.

Список використаних джерел

1. Боднар В. Інтеграція дітей з обмеженими психофізичними можливостями в загальноосвітніх закладах: за і проти. Дефектологія. 2003. № 3. 343 с.
2. Іванов І. Б. Організація соціально-педагогічної та психологічної допомоги інвалідам у системі соціальних служб для молоді. *Інвалід і суспільство: проблеми інтеграції*. К., 1995. С. 28 – 32.
3. Матвеева М., Миронова С. Корекційна робота в системі освіти дітей з вадами розумового розвитку: навч.-метод. посібник. Кам'янець-Подільський держ. університет, 2005. 164 с.

Кратко Галина

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – канд. пед. наук, доцент Дурманенко О. Л.*

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВЛАСНИХ ІННОВАЦІЙ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Звичайно, багато хто з нас спостерігає та аналізує сучасну педагогічну практику і виступив із досить парадоксальним твердженням, що все частіше ми стикаємось із певним перевиробництвом інноваційних рішень для навчальних закладів, зокрема для дитячих садків. Ця величезна кількість доступних інновацій, з одного боку, дає надію на позитивні зміни в освіті, а з іншого боку, може породити обґрунтовану потребу в більш критичному підході до якості інноваційних рішень.

Педагогічні інновації, навіть найвужчі, завжди збагатять нашу освітню пропозицію протягом усього життя в нашому місцевому / соціальному середовищі [1].

Почнемо з фундаментального питання – що таке педагогічна інновація?

Говорячи про визначення педагогічної інновації як правило, маємо на увазі інноваційні програмні, організаційні чи методичні рішення, спрямовані на підвищення якості роботи закладу. Однак навіть у законодавстві про освіту ми не знаходимо чітких норм, що стосуються педагогічних інновацій. Положення закону про освіту прямо говорять, наприклад, про можливість проведення педагогічного експерименту, однак ми не можемо знайти рівнозначного в цих положеннях, так що вони стосуються можливості проведення педагогічних інновацій. Незважаючи на це, є записи, які опосередковано вказують на можливість впровадження педагогічних інновацій у життя закладу [3].

Треба пам'ятати, що, наприклад, завідувач повинен надихати вихователів вдосконалювати існуючі або впроваджувати нові рішення в навчальний процес, використовуючи інноваційні програмні, організаційні чи методичні заходи, спрямовані на розвиток компетентностей вихованців.

Варто мати на увазі категорії педагогічних інновацій, які ми можемо застосувати у своєму закладі. Нижче наведено невеликий перелік видів інновацій, які можна використовувати на об'єкті.

Інноваціями, що обумовлені сферою застосування, є: інновації в інфраструктурі та в управлінні освітою. Ці нововведення можна розуміти як функціональні та матеріальні. Функціональна педагогічна інновація – це, наприклад, впровадження на практиці, зокрема, новий зміст навчальної програми – який допомагає нам досягти навчальних цілей або впровадити нові форми навчання. Матеріальні педагогічні інновації – це, наприклад, нова освітня програма, нові інструменти праці.

Завдяки функціям закладу, до інновацій належать: дидактичні (освітні) інновації, що покращують процес навчання та виховання. Педагогічні інновації в галузі дидактики можуть стосуватися будь-якого з елементів освіти; цілі та зміст освіти, принципи та методи роботи, використовувані ресурси, а також організаційні форми реалізації викладання (наприклад, проблемний метод навчання). Освітні інновації – метою яких є вирішення освітніх проблем, створення ситуацій, в яких учень / дитина активно розвиває всі сфери своєї

особистості. Педагогічні інновації в галузі освіти можуть стосуватися будь-яких змін у обсязі цілей, змісту, принципів, методів, засобів та форм педагогічного впливу (наприклад, участь батьків у діяльності з освітніми цілями) [2].

Інновація, що відрізняється змістом. На основі цього критерію виділяють інновації: програмна інновація – вона стосується змін у змісті або структурі / компонуванні / програмах освіти, методологічна інновація – стосується вдосконалення методів навчання і безпосередньо пов'язана з майстернею вчителя, організаційною інновацією – стосується організації життя закладу, співпраці з навколишнім середовищем та організації управління в освітній системі, системі та політичних інноваціях – найчастіше запроваджуються ззовні.

Зосереджуючись на впровадженні педагогічних інновацій, пам'ятаймо, що інновація може включати навчальні рішення і, отже, може включати власну навчальну програму педагога. Однак ці програми не повинні обмежуватися лише змістом освіти, але вони також можуть бути зосереджені на діяльності дитячого садка, наприклад, на його організації [1].

Переваги впровадження інновацій у життя закладу.

Безумовно, корисно працювати над інноваціями. Безсумнівною перевагою впровадження інновацій є стимулювання творчості вчителів, які завдяки своїм ідеям модернізують свою роботу. Створюючи кращі умови для розвитку дітей та молоді, вони роблять процес навчання ефективнішим. Саме завдяки їм ми спонукаємо учнів вчитися та розвиватися. Окрім переваг для студентів, ми можемо говорити про переваги для всієї системи освіти.

Порядок підготовки та впровадження педагогічних інновацій

По-перше, вихователь / команда вихователів звітує перед завідувачем про свою готовність письмово впровадити педагогічну інновацію. Заявка повинна містити таку інформацію, як: назва (назва) педагогічної інновації, місце впровадження інновації, тип рішень, до яких відноситься інновація (програмні, методологічні, організаційні), дата впровадження педагогічної інновації (старт

інновації) дата та дата закінчення), філія / кафедри або група / групи студентів, які будуть включені в інноваційну діяльність (чи стосуватиметься інновація всіх студентів або лише груп студентів з певних кафедр), опис інновації, включаючи: обґрунтування щодо необхідності внесення змін, загальних та конкретних цілей, принципів інновацій, очікуваних досягнень, впровадження методів (методи, форми, дидактичні посібники тощо), тем занять, методів оцінки інноваційної діяльності, що проводяться: в який час буде вивчення наслідків передбачуваних змін, за допомогою яких методів, прийомів та засобів дослідження, хто проводитиме дослідження щодо досягнутої якості, хто проводитиме аналіз та перевірку зібраної інформації, кому і як ми представимо досягнуті результати впровадженої інновації) [4].

Отримавши заявку вчителя на педагогічну інновацію, разом із додатками, директор перевіряє, чи відповідає представлена інновація умовам, зазначеним у процедурі, та затверджує її до впровадження. Якщо нововведення не відповідає умовам, передбаченим процедурою, керівник письмово інформує вчителя / команду викладачів про порушення, пропонуючи їх усунути або доповнити. Після схвалення директором автор нововведення (авторський колектив) представляє опис на засіданні педагогічної ради. Якщо педагогічна рада на засіданні визнала правомірність та цілеспрямованість проведення інновацій, вона приймає резолюцію про її запровадження.

Оцінка педагогічних інновацій у дитячому садку може полягати, наприклад, у: систематичному спостереженні за дітьми та їх діяльністю, особливо під час спонтанних ігор та практичному здійсненні змісту нововведень, бесідах з дітьми, бесідах з батьками та їх думках, зібраних на основі опитування в кінці інновації [2].

Оцінка нововведень може бути задокументована шляхом збору змісту нововведень у щомісячних дидактичних та освітніх планах та в записах щоденної діяльності окремих дошкільних відділень або, наприклад, шляхом створення зведеного аркуша даних про нововведення кожної вікової групи в дошкільні відділення. Важливо, щоб звіт про педагогічну інновацію містив

опис оцінки - дуже часто цей звіт супроводжується фотозвітами про проведену інноваційну діяльність.

Нижче наведено кілька прикладів педагогічних інновацій, що застосовуються у дитячих садках у країнах світу:

Навчальна діяльність – творча пізнавальна діяльність дітей у всіх сферах розвитку – впровадження ігор, призначених для розвитку талантів та формування інтелектуальної діяльності.

Додаткові заняття – кулінарні майстер-класи – розширення основної навчальної програми, пов'язаної з медичною освітою, з акцентом на принципах здорового харчування.

Навчальні програми – класи танцювальних клубів – зміст інновацій, інтегрований із основними напрямками навчальної програми, насамперед із сферою освіти через мистецтво.

Заняття рухом з корекційної гімнастики – основною метою інновацій є профілактична профілактика дефектів постави. В рамках інновацій можна налагодити співпрацю, наприклад, з басейном або реабілітаційною клінікою.

Список використаних джерел

1. Дятленко Н. Інноваційна практика в роботі вихователя ДНЗ : метод. посіб. К. : Шкільний світ, 2010. С. 112 – 125.
2. Крутій К. Інноваційна діяльність в сучасному ДНЗ: методичний аспект. *Дошкільне виховання*. 2005. № 5. С. 5–7.
3. Крутій К. Термінологічне поле інновацій в дошкільній освіті URL: <http://www.ukrdeti.com/nauka.php?ar=5&lang=ru/>
4. Наволокова Н. П. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій Х. : Основа. 76 с.

Палецька Аліна

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки,

Хрупчик Таміла

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Семенова Н. І.

ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЗДОРОВ'Я У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРОЦЕСІ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ І СІМ'Ї

Педагогічний процес формування ціннісного ставлення до власного здоров'я у дітей старшого дошкільного віку передбачає розкриття істотних зв'язків і залежностей, які існують між станом здоров'я людини та її способом життя, рівнем знань про здоров'я, настроєм, стосунками з іншими людьми. Пріоритети в загальній системі роботи мають бути віддані навчально-виховній діяльності. Основне її завдання – розвиток у дітей усвідомлення цінності здоров'я і здорового способу життя, що сприяють становленню активної особистості. Ми вважаємо, що дитина, у якої буде сформоване сприйняття власного здоров'я як особистісної цінності, намагатиметься свідомо коригувати свою поведінку щодо здорового існування. Тобто, буде бережно ставитися до власного здоров'я і здоров'я оточуючих; прагнути до адекватного сприйняття знань і навичок по його охороні, їх втіленню у повсякденне життя.

Ціннісне ставлення до здоров'я в дітей старшого дошкільного віку (у контексті нашого дослідження) – це індивідуальні, вибіркові, свідомі зв'язки особистості дитини з дійсністю, що відображають взаємозалежність потреб особистості з предметами, об'єктами та явищами оточуючого світу, що сприяють формуванню і збереженню здоров'я або навпаки, загрожують йому.

Для формування ціннісного ставлення до здоров'я в дітей старшого дошкільного віку необхідно спрямувати освітній процес на виконання наступних завдань:

1. Систематизувати знання дітей про:
 - фізичну сферу здоров'я (будову тіла, функції органів тіла тощо);
 - психічну сферу здоров'я (почуття та емоції, керівництво ними);
 - соціальну сферу здоров'я (залежність стану здоров'я від умов життя; правила поведінки в суспільстві тощо).
2. Сформуванню вміння (навички):

- у фізичній сфері здоров'я: самостійно піклуватися про власне здоров'я, орієнтуватися у показниках свого фізичного стану, використовувати знання про функції органів тіла в різних видах діяльності;
- у психічній сфері здоров'я: зосереджуватися на приємних спогадах, використовувати їх для покращання настрою, контролювати емоції;
- у соціальній сфері здоров'я: оцінювати життєві ситуації, прогнозувати результати діяльності, наслідки поведінки, безконфліктно спілкуватися, піклуватися про хворих, з повагою ставитися до здорових.

3. Розвинути установки до:

- самостійного виконання оздоровчих процедур;
- прояву позитивних емоцій у процесі творчої діяльності;
- дотримання здорового способу життя.

Формування ціннісного ставлення до здоров'я в дітей старшого дошкільного віку визначено як процес засвоєння дитиною знань про здоров'я (когнітивний компонент), забезпечення прагнення бути здоровим (емоційно-мотиваційний компонент) і застосування цих знань та мотивації на практиці (діяльнісний компонент) [1, с. 46].

Цей процес ми розглядаємо у контексті взаємодії закладу і сім'ї. Поняття «взаємодія» визначено як процес взаємного впливу, співпраці між закладом дошкільної освіти і сім'єю, що характеризується двосторонньою активністю, спрямованою на реалізацію поставленої мети – формування ціннісного ставлення до здоров'я. Обумовлено, що провідним чинником у процесі формування ціннісного ставлення до здоров'я у дітей старшого дошкільного віку є педагогічна культура батьків щодо виховання особистості дитини.

Виявлено, що застосування традиційних форм та методів взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї не забезпечує повною мірою ефективне формування ціннісного ставлення до здоров'я в дітей старшого дошкільного віку. У контексті сучасних засад психолого-педагогічної науки, формування ціннісного ставлення до здоров'я в дітей старшого дошкільного віку у процесі

взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї ми розглядаємо через застосування відповідної педагогічної технології.

Педагогічна технологія формування ціннісного ставлення до здоров'я у дітей старшого дошкільного віку в процесі взаємодії закладу шкільної освіти і сім'ї – це комплексний процес оздоровчого спрямування, що заснований на взаємодії всіх суб'єктів освітньої діяльності, використанні сучасних засобів організації освіти та передбачає розвиток особистості дитини старшого дошкільного віку, що сприймає здоров'я як найбільшу базову цінність, володіє знаннями про основи здоров'я, прагне до їх пошуку і самостійно використовує у власній діяльності. Така технологія визначається: за рівнем застосування – як загальнопедагогічна, за філософською основою – гуманістична, за провідним чинником психічного розвитку – соціогенна, за науковою концепцією засвоєння досвіду – асоціативно-рефлекторна, за орієнтацією на особистісні структури – технологія саморозвитку, за типом управління пізнавальною діяльністю – як система малих груп, за організаційними формами – групова та індивідуальна, за ставленням до дитини – особистісно орієнтована [3, с. 8].

Установлено, що використання в роботі сучасних закладів дошкільної освіти таких педагогічних технологій, як «технологія саморозвитку» (М. Монтессорі), «Природа і рух» (О. Богініч, Г. Беленька), «технологія раннього й інтенсивного навчання грамоти» (М. Зайцев), технологія фізичного виховання дітей дошкільного віку «Театр фізичного розвитку та оздоровлення дітей» (М. Єфименко), «Теорія розв'язання винахідницьких завдань» (ТРВЗ) (Г. Альтшуллер) та інших, доводить їхню ефективність порівняно з традиційними підходами до навчання і виховання дошкільників. Отже, й для формування ціннісного ставлення до здоров'я в дітей старшого дошкільного віку використання відповідної технології є доцільним.

Педагогічна технологія формування ціннісного ставлення до здоров'я в дітей старшого дошкільного віку у процесі взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї – один із системотворчих чинників освітньо-виховного процесу, забезпечує його цілісність, послідовність та планомірність. Вона передбачає

збагачення педагогічної культури батьків щодо досліджуваного питання, єдині підходи з боку батьків та вихователів закладу дошкільної освіти до охорони, збереження і зміцнення здоров'я дітей та позиціонування його як найвищої особистісної цінності [4, с. 220].

Навчально-виховний процес з формування у старших дошкільників ціннісного ставлення до власного здоров'я доцільно будувати на принципах:

- науковості (усі відомості, що пропонуються дошкільникам, повинні ґрунтуватися на науковому фактичному матеріалі);
- доступності (наукова інформація має бути адаптована до сприймання дітьми дошкільного віку, логічно структурована);
- наочності (інформацію, що надається дітям, доцільно супроводжувати демонстрацією наочного матеріалу, проведенням дослідів, прикладами з життя дітей, літературних джерел тощо);
- системності (нові знання повинні базуватися на загальних знаннях, які вже мають діти, сприяти формуванню в дошкільників уявлень і понять щодо фізичної, психічної та соціальної сфер здоров'я);
- урахування індивідуальних особливостей дітей (обов'язково враховувати індивідуальні можливості особистості);
- активності особистості (теоретичні знання доцільно закріплювати в практичній діяльності, створивши умови для самостійного пошуку дітьми фактичного матеріалу щодо формування складових здоров'я).

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: у 2 кн. / за ред. О. І. Цибульської. К.: Либідь, 2003. кн. 1. 280 с.
2. Беленька Г. В. Здоров'я дитини – від родини : кол. монографія / Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, М. А. Машовець. К. : СПД Богданова А. М., 2006. 220 с.
3. Богініч О. Оздоровчу ідеологію – в життя малят. *Дошкільне виховання*. 2006. № 7. С. 7 – 9.
4. Семенова Н. І. Особливості використання педагогічної технології формування здорової особистості в процесі взаємодії дошкільного навчального закладу й сім'ї. *Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія «Педагогічні науки»*. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. № 14. С. 217 – 225.

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ З ПОРУШЕННЯМИ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ

Науковцями і практиками доведено, що емоції на ранніх етапах онтогенезу є провідними для дошкільника, оскільки на них ґрунтується поведінка дитини.

Природу, змістову сутність емоцій, їх види, значення в житті дітей та психічному розвитку досліджували як психологи, педагоги, так і сурдопедагоги, сурдопсихологи.

Серед сучасних досліджень виділяємо роботи Граш Н. Г, Карпенко З. С., Ковальчук Я. І., Кононко О. Л. [1;3;4;5]. Автори сходяться на думці, що емоційний розвиток дитини є важливим у пізнанні дошкільником себе і навколишнього світу.

Відомо, що перші роки життя дитини є інтенсивним розвитком емоцій. Саме в цей час дитина найбільш безпосередня у прояві почуттів: її радість є безмірною, страх – безпосереднім, образа – найглибшою. Підвищена в неї і потреба в емоційному визнанні оточуючими. Більшість дітей в перші роки життя дуже прив'язані до матері, яка є для них свого роду емоційним еталоном у стосунках з людьми. На основі прив'язаності формується почуття любові до батьків, яке досягає свого максимального розвитку, як і весь емоційний розвиток, у чотири роки. Любов хлопчиків до матері в ці роки має глибокий, не забарвлений у сумнів, проникливий характер. Саме в чотири роки характерним є висловлювання: «Мама мене не сварить, вона мене шкодує», «Мама, я ніколи не буду одружуватися, я тебе дуже люблю» [1].

Все сказане про хлопчиків можна віднести і до дівчаток стосовно їх любові до батька. Ця схема досить яскраво відображає виражену у віці до п'яти років потребу в емоційному контакті та любові до батьків протилежної статі. Разом з тим любов, симпатії розповсюджуються не тільки на батьків, але й на

інших представників тієї чи іншої статі, включаючи однолітків. У цьому віці діти особливо люблять ласку, поцілунки, пригортаються до дорослих, обнімають їх, що вказує на розвиток так званої схеми тіла, що відбувається одночасно з емоційним розвитком, або чуттєвого тілесного образу «Я», що співвідноситься зі статевим і, більш вузько, сексуальним розвитком.

У цьому віці виникає багато психологічних проблем. Емоційний контакт з матір'ю та почуття любові до неї можуть бути порушені внаслідок різноманітних причин. Один варіант, особливо у хлопчиків, пов'язаний з надмірною принциповістю матері, коли вона чинить правильно, але без душі, формально, не враховуючи в даному віці високу потребу в теплоті, взаємності, розумінні та співчутті. У матері відсутня безпосередність у прояві почуттів, коли її ставлення до дитини залежить часто від того, наскільки вона виправдовує її чекання.

Інший варіант – молода мати ще не відчуває почуття материнства і ставиться до дитини так, наче вона нежива істота, яку можна переставляти з місця на місце, понукати та командувати нею, не цікавлячись її почуттями та бажаннями. Трохи пізніше материнські почуття сформуються, але час вже втрачено, дитина пройде свій пік емоційного розвитку, не отримуючи почуття любові у відповідь.

Ще один варіант – емоційне неприйняття матір'ю якихось небажаних, на її думку, рис темпераменту та характеру дитини. Досить часто в цьому відображається прихований конфлікт з чоловіком, незадоволеність його характером, що мало проявляється зовні. Сповна воно виявляється у стосунках із сином, який подібний до батька, що є джерелом постійного роздратування для матері та своєрідним «козлом відпущення» для її негативних почуттів. Ці випадки засвідчують односторонню любов дитини до матері або навіть любов без взаємин. І запитання дітей: «Мама, ти мене любиш?» – повинні звертати на себе увагу як сумніви в міцності почуттів та неспокій з приводу їх неподільності.

У дівчаток перешкоди в емоційному контакті з батьком частіше всього викликані його недостатньо активною роллю у сім'ї. Він може не приділяти значення емоційно близьким стосункам з донькою, бути дуже зайнятою людиною, емоційно блокованим у сім'ї. Таким прикладом може бути неспокійна, невпевнена у собі та вередливо-збудлива дівчинка чотирьох років. Зовні у її сім'ї можуть бути добрі стосунки, але фактично істерична за характером, вольова та одночасно тривожна мати може усунути батька від виховання дитини, не дивлячись на те, що батько та донька тягнуться один до одного. Саме це і викликає ревності матері, що відчуває себе обділеною увагою зі сторони чоловіка. Вона не може бути спокійною без того, щоб не опікати доньку і не тримати її постійно в полі зору. Будь-який контакт батька з донькою відбувається за посередництвом матері. Таким чином, донька була емоційно розлучена з батьком, що є причиною її напруження та неспокою, що проявляється у підвищеній збудженості, капризності та плачі. У такому випадку необхідним є втручання психоневролога, який допоможе змінити поведінку дівчинки та ставлення матері до неї. Інша проблема, що виникає в даному віці, це ревності, коли діти, особливо дівчатка, не можуть «поділити» своїх батьків. Така ситуація виникає, коли в сім'ї двоє дітей, де з різних причин одній дитині батьки приділяють більше уваги, ніж іншій. Трапляється так, що одна дитина більше «задовольняє» батьків слухняністю, статтю та іншим. Тоді дитина, обділена теплотою та увагою, з образою сприймає ставлення до неї батьків, особливо іншої статі, до свого брата чи сестри. Ревності частіше проявляються при невеликій різниці у віці між дітьми. Такі проблеми емоційних взаємовідносин типові для дітей з невропатичним станом та підвищеною емоційною чутливістю. Такі діти не можуть почувати себе спокійно без любові та емоційної підтримки, інакше у них виникають відчуття, що вони нікому непотрібні. У їхній уяві виникає страх самотності, що асоціюється зі страхом ізолюваності, забуття. Така мотивація стурбованості лежить в основі істеричного неврозу, що виникає у більшості випадків у молодшому дошкільному віці. Дитина, не отримуючи достатньої для себе

любові та визнання в сім'ї, особливо зі сторони батьків іншої статі, мимоволі намагається поповнити ці почуття шляхом страхів, хворобливого соматичного стану або вередувань. Її загострена потреба у визнанні – це одночасно і потреба самоствердження. Таким чином, вона потребує розкриття свого «Я», підтримки та люблячого ставлення, а не надмірної суворості та принциповості батьків [6]. У сім'ях, де діти хворіють на неврози, кожен з батьків намагається однобічно за рахунок іншого, емоційно залучити дитину на свою сторону. У цьому досить часто проявляється прихований конфлікт між ними. Однак намагання батьків поділити таким чином почуття дітей часто йде всупереч реальним потребам самих дітей, викликаючи турботу, образу, невдоволення та протест. Ще важче переносять діти відсутність емоційного контакту з батьками. Це може трапитися тоді, коли батьки зайняті серйозною роботою, не приділяють дітям належної уваги, стомлюються, постійно роздратовані, а дитина очікує з боку батьків певної уваги, живе сподіваннями. У такому випадку виникають протиріччя між емоційною орієнтацією дитини та негативним ставленням до неї одного з батьків.

Існують інші причини, що приводять до порушень емоційного розвитку та формування особистості дитини дошкільника. Однією з них може бути неподільність почуттів дитини та батьків і травмуюче ставлення до неї батьків. Це приводить до того, що дитина стає плаксивою, може довгий час смоктати палець, як немовля, не може заснути, знаходиться у стані неспокою, має нестійкий настрій. Така дитина або підвищено вимоглива, або набридлива, влаштовує істерики, якщо не виконують її вимог, або навпаки, сумна та пригнічена, в'яла і пасивна. Батьки бояться зіпсувати дітей, тому приховують свої почуття, проявляючи напускну стриманість, суворість та дистанцію у стосунках з ними. Емоційність, безпосередність та відвертість замінюють принципами, умовностями, обов'язками. Практично така любов має умовний характер типу: «Я люблю тебе тільки тоді, коли ти виправдовуєш мої сподівання та вимоги». Таким чином, тут проявляється надмірна принциповість

батьків, їх емоційна сухість та раціоналізм, водночас неприйняття якихось рис темпераменту, характеру та статі дитини.

Без врахувань підвищеної вразливості дошкільника неможливе правильне його виховання. Адже такі діти боляче переживають, коли їх починають соромити у присутності однолітків, наголошувати на тому, що вони поведуть себе не так, як потрібно, відстають від інших, не виправдовують сподівань. У таких ситуаціях діти відчують себе ще більш невпевненими та ізольованими, стають несміливими та нерішучими, роблять все навпаки, викликаючи негативне ставлення до себе, намагаючись утвердити здатність поводити себе як «справжні» хлопці. Дисциплінарні заходи у таких ситуаціях носять тимчасовий або негативний ефект, а позитивного результату можна досягнути за умови похвали за успіхи, які завжди можна знайти при бажанні. Дійовим виявляється і залучення дитини до колективної гри з наданням головних ролей.

Важливу роль у виникненні конфліктів, а на цій основі – неврозів у дітей, відіграє особистість батьків, несприятливі риси, а саме:

- сензитивність – підвищена емоційна чутливість, схильність «все близько брати до серця» (особливо у матерів, легко впадати у відчай та хвилюватися);

- афективність – емоційна збудливість або нестійкість настрою, головним чином в напрямку його зниження;

- тривожність – схильність до стурбованості;

- недостатня внутрішня співдружність почуттів та бажань або суперечливість особистості в цілому;

- домінантність або намагання грати значущу, провідну роль у стосунках з оточуючими;

- егоцентричність – фіксація на своїй точці зору, відсутність гнучкості суджень;

- гіперсоціальність – підвищена принциповість, спотворене відчуття обов'язку.

Дитяча нервовість виникає у результаті різноманітних причин та в залежності від них проявляється по-різному. Розібратися у джерелах та видах

нервовості – складне завдання. Однак незважаючи на всю складність ситуації, перед вихователями ЗДО постають завдання вчасно звертати увагу на хворобливі прояви дитини, диференціюючи їх від інших звичок, свавілля чи вередливості. Саме така орієнтація є складною у роботі вихователів. Одні з них займають позицію примирення стосовно нервових розладів, вважаючи їх неминучими. Інші, навпаки, оголошують рішучу боротьбу щодо викорінення нервовості, використовуючи всі засоби педагогічного впливу там, де необхідне лікування дитини. Коли в групі виявляється декілька дітей з психопатоподібною поведінкою, то вони сприяють перезбудженню групи, розвитку в ній небажаних соціально-психологічних тенденцій у вигляді підгруп, що протистоять одна одній. Такими зазвичай виявляються діти з неврозами, нездатні постояти за себе та ствердити силою свою позицію серед однолітків. Суттєвим чинником покращення їхнього психічного стану є повноцінне спілкування з ровесниками. Не допустити розвиток негативних тенденцій спілкування у групі, своєчасно зупинити агресивних дітей, підтримати, захистити та виховати навички адаптаційної поведінки у дітей з неврозами, попередити розвиток невротичних відхилень у поведінці – гуманне завдання вихователів. Необхідною умовою реалізації цього завдання є віра в ефективність, необхідність, корисність роботи дорослих з дітьми. Важливим є також вироблення навичок системності, цілеспрямованості зусиль батьків та вихователів, надання батькам кваліфікованої допомоги у корекції поведінки дітей.

Система творчих завдань, насамперед, малюнки на різноманітну тематику, ігри як елемент корекції та попередження вад у поведінці дошкільників, драматизація, інсценізація казок, програвання реальних історій є важливими у попередженні відхилень в поведінці дітей чи її корекції. Практика показує, що проведення кваліфікованої корекційної роботи дає свої позитивні результати, сприяє особистісному розвитку дошкільників, адаптації їх у колективі, забезпечує нормальні умови для спілкування дітей.

Список використаних джерел

1. Граш Н. Г. Развитие эмоционально-эстетической сферы детей с недостатками слуха на уроках чтения. Санкт-Петербург: Союз. 2001. 464 с.
2. Зеньковский В. В. Психология детства. Екатеринбург: Деловая книга. 1995. 347 с.
3. Карпенко З. С. Психотехніка у вихованні дитини. К., 1996. 48 с.
4. Ковальчук Я. И. Индивидуальный подход в воспитании детей. М., 1997. 123 с.
5. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток. К.: Освіта, 1998. 255 с.
6. Кузьмина В. К. Дети с расстройствами поведения. К.: Рад. школа, 1981. 80 с.

Стасюк Юлія

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – канд. пед. наук, ст. викладач Алendarь Н. І.*

ВЗАЄМОДІЯ ЗДО ТА РОДИНИ В ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ ДИТИНИ ДО УМОВ ЗДО

Важливим етапом в житті кожної дитини є початок відвідування закладу дошкільної освіти. І це є хвилюючим не лише для дитини, а й для її батьків, адже маля уже мало свою усталену систему правил і норм поведінки в сім'ї, звикло до всіх членів родини, якими створений сприятливий психологічний клімат для комфортного перебування там. І ось настає момент, коли для дитини відкривається зовсім «інший світ» – світ численних соціальних контактів, до яких вона має адаптуватися. Тому, саме погоджені дії педагогів ЗДО й родини вихованця, дотримання загального підходу до дитини в сім'ї й дитячому садку сприяють збереженню психологічного та фізичного здоров'я дітей у період адаптації. Адже головна мета сучасного закладу дошкільної освіти – виростити здорових, всебічно й гармонійно розвинених дітей, адаптованих до життя.

Проблема адаптації торкається всіх дітей без винятку, але питання стосується її тривалості: в когось це займає довгий період часу, а хтось адаптується за тиждень. І щоб адаптація дитини пройшла максимально безболісно і швидко важлива злагоджена робота ЗДО і родини вихованця, адже це два невід'ємні компоненти, які лише разом можуть досягти успіху, зокрема і в питанні адаптації дитини до умов ЗДО.

Дошкільне дитинство суттєво відрізняється від усіх наступних періодів життя людини, оскільки дитина здебільшого обирає собі діяльність за своїм бажанням, вона емоційно насичена, дає простір для уяви і творчості. Основні соціальні потреби дитини раннього та дошкільного віку – любов, доброта, увага дорослих, ігри та спілкування з однолітками, яскраві переживання, засвоєння знань мають забезпечуватись у спільній діяльності з дорослим та однолітками.

Сім'я, на думку О. Кононко, – це не тільки перший, а й найголовніший, незамінний інститут соціалізації дитини перших років життя, основний чинник нормального процесу адаптації дошкільника до життєдіяльності в нових умовах [2].

Унікальність родини полягає в тому, що вона залишається найбільш впливовою структурою протягом усього періоду становлення особистості, бо в ній виникали перші соціальні контакти, встановлювалися норми і правила поведінки в суспільстві. Дитина отримує перші взірці саме в родині, переймає її звичаї і традиції.

Саме досвід сімейного життя відіграє особливу роль у процесі соціалізації дитини, її адаптації до різних соціальних інститутів. Батьки вчать дитину добирати адекватні засоби реагування на дії з боку суспільства, жити у навколишньому світі, вміти взаємодіяти з людьми, бути самостійною. За допомогою родини дитина усвідомлює існування взаємозв'язку між поведінкою та її соціальними наслідками, отримує підтримку усталених форм поведінки. Саме від підтримки або її відсутності залежить результат адаптації дитини до нових умов життя [2].

Тож, на нашу думку, роль такого соціального інституту, як сім'я є дуже важливою в процесі адаптації дитини до умов ЗДО. Її основне завдання: підготувати дитину до відвідування закладу дошкільної освіти і створити сприятливий емоційний клімат в адаптаційний період, тобто створити комфортні умови, щоб дитина в своїй сім'ї знайшла підтримку, розуміння, мала змогу висловити свої емоції будь-якого характеру, відчувати себе захищеною і потрібною.

Для дитини дошкільного віку відвідування ЗДО є стресовою ситуацією, коли малюка вимушено відривають від домашньої обстановки і звичного оточення. Діти ще не можуть мислити у часовій перспективі й сприймають кожну розлуку з рідними, а особливо з мамою, як безповоротну втрату. Цей дискомфорт триває доти, доки дитина не засвоїть новий для неї алгоритм зустрічей і розставань та не звикне до вихователів і дітей. Від цього батьки починають відчувати певне занепокоєння [3].

Саме тому, крім батьків в процесі адаптації дитини до умов ЗДО важливу роль відіграють вихователі. Об'єднання зусиль батьків і педагогів закладу дошкільної освіти, налагодження їхньої взаємодії на основі довіри і емоційної підтримки забезпечує дітям емоційний комфорт, цікаве та змістовне життя в дитячому садку та стає запорукою оптимального перебігу адаптації дітей раннього та дошкільного віку до умов ЗДО. Вихователь має вміло пояснити батькам різницю між розвитком та навчанням дитини раннього і дошкільного віку, зробивши це настільки тактовно і обґрунтовано, щоб батьки усвідомили наскільки важливо і необхідно забезпечити розвиток дитини у відповідності до її вікових та індивідуальних особливостей, допомогти дитині відчувати стан душевної рівноваги, захищеності, спокою, задоволення від перебування в закладі дошкільної освіти.

Щоб адаптація дитини до умов ЗДО пройшла безболісно і швидко батькам слід підготувати її до цього. Починається така підготовка ще задовго до першого відвідування дитиною садочка. Педагоги закладів дошкільної освіти рекомендують батькам готувати дитину за наступним алгоритмом:

1. Зміни в режимі дня.

Перш за все, максимально наблизьте режим дня вдома до того, якого дотримуються в ЗДО. Їхня невідповідність негативно впливає на адаптаційні механізми та загальне самопочуття дитини.

2. Зацікавленість.

Дитина завжди займається лише тим, що їй цікаво, тому ще задовго до походу в ЗДО розповідайте їй про те, куди ви незабаром підете. Важливо, щоб

перший візит малюка до закладу дошкільної освіти не був чимось невідомим для нього, бо це породжуватиме нові страхи. Намагайтеся під час прогулянок бути біля території закладу, розповідайте про те, що там роблять діти, звертайте увагу на те, як там красиво навколо, розкажіть про те, хто такий вихователь.

3. Удосконалення навичок самообслуговування.

Дитина значно легше пристосується до умов суспільного виховання, якщо в сім'ї вона оволодіє елементарними навичками самообслуговування (одягатися та роздягатися, охайно складати свій одяг, самостійно їсти, тримаючи ложку). Усвідомте необхідність цього, адже цим ви полегшите дитині звикання до нових умов. Будьте терплячими в цьому питанні і це обов'язково дасть результати.

4. Навички спілкування.

Дуже важливо навчити малюка гратися, адже такий природний для дитини тип діяльності дає можливість відволіктись від думки про батьків. Дуже важливими для дитини є знання про призначення іграшок, тому формуйте їх, показуйте можливі варіанти їх використання. Крім цього, вчіть дитину взаємодіяти з дітьми, дозволяйте гратися з однолітками на вулиці чи дитячому майданчику. Потрібно сформувати позитивне ставлення до однолітків, викликати інтерес до них.

5. Поступовість.

Не залишайте дитину в ЗДО одразу на цілий день. Для початку приводьте її лише на прогулянки, щоб вона познайомилася з однолітками та вихователем, пізніше лишайте на 2-3 години. І коли дитина буде готова ви зможете залишити її на весь день [4].

Сучасне життя спонукає вихователів до урізноманітнення методів та форм спільної роботи з батьками дітей раннього та дошкільного віку. Залучення батьків до співпраці, творчість вихователів, дипломатичність, індивідуальний підхід до кожної сім'ї є запорукою ефективного виховання та навчання дітей. Форми та методи такої роботи є різноманітними, епізодичними

і варіюються ситуацією ступеня адаптації дітей. Серед них найпопулярнішими є:

1. Індивідуальні: педагогічний патронаж сім'ї, індивідуальна педагогічна бесіда, індивідуальна педагогічна допомога.

2. Групові: зібрання батьківського активу, групові бесіди і консультації, батьківські консилиуми.

3. Колективні: колективні лекції і бесіди, загальні батьківські збори, «круглі столи» [1].

Основу спільної діяльності родини й закладу дошкільної освіти складають такі принципи:

- батьки й педагоги є партнерами у вихованні й навчанні дітей;
- єдине розуміння педагогами та батьками цілей і завдань виховання й навчання дітей;
- допомога, повага й довіра до дитини як з боку педагогів, так і з боку батьків;
- знання педагогами та батьками виховних можливостей колективу й родини, максимальне використання виховного потенціалу в спільній роботі з дітьми;
- постійний аналіз процесу взаємодії родини й закладу дошкільної освіти, його проміжних і кінцевих результатів.

Отже, процес адаптації дітей дошкільного віку до умов ЗДО є важливим етапом в житті кожної дитини. Легкий перебіг процесу адаптації залежить від батьків та їх умінь й готовності допомогти дитині у цей період життя, а також від чіткої та професійно-злагодженої роботи педагогів ЗДО, які забезпечують сприятливий мікроклімат в закладі дошкільної освіти. Єдність вимог до маюка в родині та закладі дошкільної освіти головна умова ефективної адаптації дитини до умов ЗДО.

Список використаних джерел

1. Дмитрук Т. В. Формирование психолого-педагогической культуры родителей. Хмельницьк, 2013. 55 с.
2. Кононенко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості. Київ, 1998. 256 с.

3. Нуреева О. С., Шейнфельд З. І. Таємниці адаптації. Харків, 2008. 160 с.
4. Пам'ятка для батьків: веб-сайт. URL: <http://sadok9.if.ua/education/adaptin>

Ульянчук Катерина

*студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Семенова Н. І.*

ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКУЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Актуальність громадянського виховання особистості у сучасному українському суспільстві великою мірою зумовлюється необхідністю державотворчих процесів на засадах гуманізму, демократії, соціальної справедливості, що мають забезпечити усім громадянам рівні можливості для розвитку і застосування їхніх потенційних значущих цілей як умови реалізації найголовнішої потреби – потреби в самовизначенні й самоствердженні. Актуальність громадянського виховання в Україні зумовлюється водночас процесом відродження нації. Для України, яка є поліетнічною державою, громадянське виховання відіграє особливо важливу роль ще й тому, що воно покликане сприяти формуванню соборності України, що є серцевиною української національної ідеї.

Оскільки кожен регіон має свої особливості: свої традиції й звичаї, пісні й легенди, національні святині й символіку, свою історію та обереги, саме тому виникла потреба у громадянському вихованні дітей дошкільного віку. Виховання, яке б допомагало педагогам розширити знання дітей та розвивати вміння і бажання, помічати мальовничу красу рідного міста й краю, прищеплювати повагу до його традицій та виховувати громадянські почуття.

Проблеми громадянського виховання завжди були актуальними для представників педагогічної думки України. Такі відомі українські діячі, як В. Антонович, М. Драгоманов, М. Грушевський, С. Русова, І. Огієнко, Г. Ващенко, Б. Грінченко, А. Макаренко, В. Сухомлинський та багато інших,

звертали увагу у своїх роботах на особливе значення формування громадянської свідомості підростаючої особистості.

Ідея громадянського виховання довгий час замовчувалася, або ж піддавалася критиці. Приємним винятком можна назвати хіба що книгу В. Сухомлинського «Народження громадянина».

Мета наукової роботи: науково обґрунтувати педагогічні умови громадського виховання дітей старшого дошкільного віку на матеріалах ознайомлення дітей з рідним містом.

Методи роботи:

– теоретичні (аналіз, синтез, порівняння, систематизація, узагальнення, абстрагування – для визначення поняттєво-категоріального апарату дослідження, розроблення його методики; історико-логічний – для вивчення теоретичних основ досліджуваної проблеми);

– емпіричні (узагальнення наявного педагогічного; спостереження та аналіз різних видів діяльності дітей, індивідуальні бесіди з дошкільниками; опитування вихователів і батьків з метою з'ясування їхнього ставлення до досліджуваної проблеми; педагогічний експеримент).

Мета громадянського виховання – сформувати національно свідомого громадянина, патріота, професіонала, тобто людину, якій притаманні особистісні якості й риси характеру, світогляд та спосіб мислення, почуття, вчинки та поведінка. спрямовані на саморозвиток демократичного громадянина.

Анкетування вихователів дошкільних навчальних закладів з метою з'ясування стану їхньої готовності до виховання громадянськості в дітей старшого дошкільного віку виявило, що вони використовують краєзнавчі матеріали безсистемно, без належного науково-методичного супроводу. Проте більшість з них проявляють інтерес до означеної проблеми.

Робота з виховання любові до рідного міста у ЗДО проводилася в комплексі: на заняттях, у повсякденному житті із залученням батьків.

Вихователі враховували вікові та психологічні особливості дітей, їхнє емоційне сприймання навколишнього світу, образність і конкретність мислення.

У процесі експериментальної роботи нами було помічено, що ефективність громадянського виховання досягається за умов, коли: педагогічна діяльність характеризується цілісністю і включає відбір краєзнавчого змісту у відповідності до мети розвитку дитини, її вікових особливостей та інтересів; відбувається постійне збагачення розвивального середовища матеріалами про рідне місто (дидактичні ігри, посібники, предмети мистецтва, продукти дитячої творчості та інше).

Обґрунтовані науково-концептуальні засади, трансформовані у взаємопов'язані та взаємозумовлені форми та методи роботи зі старшими дошкільниками, постали базою для створення Програми громадянської освіти дітей дошкільного віку «Луцьк – моє рідне місто».

Провідною ідеєю програми є оптимальне використання дорослими можливостей, потреб і мотивів для повноцінного розвитку і виховання маленького громадянина. Програма складається з двох частин: перша – розкриває вікові можливості за лініями розвитку, освітні завдання, загальні показники компетентностей та змісту діяльності, передбачає інформаційні блоки щодо ознайомлення з рідним містом; а друга частина – методичні рекомендації з ознайомлення з рідним містом.

Програма «Луцьк – моє рідне місто» висвітлює розвивально-виховний аспект реалізації державних програм на краєзнавчо-громадянському принципі в умовах сімейного та суспільного виховання. Освітні впливи та супровід дорослих спрямовані на максимальне забезпечення виховання у дошкільнят любові, поваги, гордості за рідне місто, край, країну, її ресурси, народ і традиції; на формування життєвої компетентності; засвоєння прийнятих норм поведінки, взаємовідносин.

Програма є важливим орієнтиром у вихованні патріотизму, на основі глибинних емоційних переживань, які базуються на рідному і добре знайомому,

на кровному зв'язку між людьми, природній прихильності та любові до рідної землі, мови й культури.

Отож, перед педагогами стоїть вагоме завдання – виховати у кожній дитині громадянина і патріота, не на словах, а у ділах і вчинках. І нехай нам щастить у цій справі!

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція), Київ, 2021. 38 с.
2. Дитина: Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. проекту Огнев'юк В. О.; авт. кол. Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білоskalенко [та ін.]; наук. ред.: Г. В. Беленька, М.А. Машовець ; Мін. осв. і науки Укр.; Київ. ун-т ім. Грінченка. К.: Київ. ун-т ім. Грінченка, 2020. 440 с.
3. Сухомлинський В. О. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності. *Дошкільне виховання*. 2003. № 3. С. 29.

Хрупчик Таміла

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Бабич Анастасія

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Семенова Н. І.

ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНИХ ВІДНОСИН У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Процес формування гендерних відносин – важливий складник загального виховного процесу у сучасних закладах дошкільної освіти. Діти мають усвідомити себе представниками своєї статі; навчитися відповідно поводитися, тобто засвоїти чоловічу та жіночу ролі; набути культури взаємин статей; засвоїти моральні норми так, щоб вони стали їхнім внутрішнім переконанням.

Дошкільний заклад покликаний забезпечити повноту і цілісність соціально-педагогічного і культурно-освітнього середовища, в якому дитина, живучи і розвиваючись, мала би можливість відкрити для себе свою стать (фізичну, соціальну, поведінкову, рольову та ін.), придбати гендерно-рольовий

досвід і в підсумку сформувати стійкий, позитивний образ «Я – хлопчика» чи «Я – дівчинки».

Однак, аналіз та дослідження психолого-педагогічної та методичної літератури, порівняльний аналіз програм та вивчення практики роботи дошкільного навчального закладу дає підстави вважати, що дане питання досліджене не в достатній мірі.

Стан наукової розробки. Досліджуване питання тією чи іншою мірою розглядали Л. Арутюнова, Л. Градусова, В. Єремєєва, О. Іванова, Д. Ісаєва, О. Кінінежді, Л. Мухоморіна, Л. Олійник, М. Радзивілова, Т. Репіна, А. Столярчук, Н. Татарінцева, Т. Титаренко, І. Шелухіна та ін.

Гендер – поняття, яке використовується в соціальних науках для відображення соціокультурного аспекту статевої приналежності людини; насамперед це – соціальна організація стевих відмінностей та культурологічна характеристика поведінки відповідно до статі. В англійській мові поняття гендер має два тлумачення: секс (sex) – «стать» гендер – «соціостать».

Гендерна ідентичність, гендерна соціалізація, гендерні ролі, стереотипи поведінки є основними чинниками формування гендерних відносин у дітей старшого дошкільного віку

Для більш чіткого розуміння гендерної ідентичності розмежуємо поняття «статева ідентичність» та «гендерна ідентичність». Статева ідентичність – це ототожнення себе з представниками певної статі, що виявляється в єдності поведінки і самосвідомості індивіда, який зараховує себе до певної статі і орієнтується на вимоги відповідної статевої ролі [1, с. 4]. Дослідники вважають, що статева ідентифікація проходить природно і не потребує активності свідомості.

Оскільки гендерні ролі та стереотипи – це продукт суспільної історії, який несе в собі соціокультурні особливості та традиції, що часом не мають нічого спільного з природою статі, то на думку дослідника, гендерна ідентичність

залежить здебільшого від соціальних (історичних та географічних) чинників, а не від біологічної природи людини [3, с. 39].

Гендерна поведінка – система вчинків чи окремі вчинки, спрямовані на утвердження гендерної ідентичності, що не суперечать прийнятим у даному суспільстві правовим нормам. Гендерні ролі – система нормативів, моральних уявлень щодо гендерної поведінки чоловіків та жінок, які прийняті у даному соціальному оточенні. Гендерні ролі не виникають одразу з народженням дитини, вони розвиваються в залежності від багатьох чинників протягом людського життя. Цей розвиток має свої закономірності та суперечності. Від нього залежить характер життєвого сценарію людини, стиль життя та стратегії поведінки в різноманітних життєвих ситуаціях. Процес розвитку гендерних ролей, як соціально зумовлених моделей статевої ролей та статево-рольової поведінки, відбувається в контексті досить важливого для життя особистості процесу, який називається соціалізацією .

Під час проведення навчально-виховного процесу з даного питання, вихователі дошкільних навчальних закладів спираються на такі державні нормативні документи: Закон України «Про дошкільну освіту» [5], Базову програму розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», «Базовий компонент дошкільної освіти в Україні» [1], інструктивно-методичні листи, а також програму «Дитина» [4].

Для з'ясування сутності досліджуваного питання, ми проаналізували державні нормативні документи та чинні програми виховання і навчання дітей дошкільного віку, щоб визначити, яка увага приділяється в них процесу формування гендерних відносин у дітей старшого дошкільного віку.

У «Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні», вказано на необхідність здійснення гендерного виховання. Зміст педагогічного процесу в дошкільному навчальному закладі має на меті «вправляти дитину в двох основних галузях знань: у пізнанні свого власного «Я», своєї індивідуальності в її тілесній, душевній та соціальній формах та у пізнанні умов життя, від яких її «Я» залежить і на які воно так чи інакше впливає – природних, предметних та

соціальних» [1, с. 25]. За цією логікою з індивідуальністю дошкільника ознайомлює сфера «Я сам», а з умовами життя – сфери «Природа», «Культура» та «Люди».

«Базовий компонент дошкільної освіти» орієнтує на вирішення основних завдань гендерного виховання дитини в умовах роботи дошкільного навчального закладу. Даний документ має розділи: «Статева належність», «Статева диференціація та ідентифікація». Велика роль приділяється становленню самосвідомості, яке починається саме із засвоєння формули: «Я – хлопчик» або «Я – дівчинка», прийняття власної статевої належності, розуміння переваг своєї і протилежної статей, позитивне емоційне ставлення до себе як до майбутнього чоловіка або жінки, засвоєння стереотипів маскулінності та фемінінності [1, с. 37]. Отже, у «Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні» гендерне виховання висвітлено.

Автори програми «Дитина», в розділі «Зростає особистість» визначили декілька поверхових завдань щодо гендерного виховання дітей:

- допомагати дошкільникам усвідомлювати свою статеву приналежність;
- навчити статевої ролі до загальноприйнятих стереотипів;
- навчити дивитись на себе як на хлопчика чи дівчинку, як на майбутніх чоловіка та жінку;
- вправляти дошкільників у вмінні створювати одностатеві й різностатеві об'єднання;
- вміло задовольняти елементарний інтерес дитини до буденного життя, одруження, дітонародження. Дана програма не широко окреслює питання гендерного виховання.

Усі вищевикладені положення дозволяють зробити висновок про те, що: гендерна ідентичність, гендерна соціалізація, гендерні ролі, стереотипи поведінки є основними чинниками формування гендерних відносин у дітей старшого дошкільного віку. Процес формування гендерної ідентичності визначається й направляється за допомогою певних соціальних і культурних засобів: гендерних стереотипів, гендерних ролей і норм. Становлення гендерної

ідентичності індивіда не обумовлено прямо й безпосередньо наявністю соціальних стереотипів, уявлень і очікувань. Вони повинні стати засобами усвідомлення власної статевої (біологічної) приналежності й прийняття гендерної ролі. Гендерна ідентичність є психологічним механізмом усвідомлення гендерних ролей. Звідси маскуліність і фемінність виступають як провідні елементи (параметри) гендерної ідентичності особистості. Гендерної ідентичності, як прийняття власної статевої належності та її константності, дитина набуває у старшому дошкільному віці. У набутті первинної гендерної ідентичності велику роль відіграють стереотипи соціального середовища, які спрямовують дітей на гендерні відносини.

Гендерна соціалізація сприяє формуванню гендерних відносин, тобто формуванню психологічних характеристик, що відповідають гендерним ролям. Гендерні ролі мають надзвичайно велике значення для нормальної соціалізації особистості, ці ролі тісно пов'язані з усвідомленням себе представником певної статі та з нормативами поведінки, характерної для представників цієї статі. Гендерні ролі пов'язані з гендерною ідентичністю особистості.

Велике значення для формування гендерних відносин старших дошкільників має дошкільний навчальний заклад. Виходячи з того, що гендерна освіта в дошкільних навчальних закладах України знаходиться на початковому етапі розвитку, і в зв'язку з цим не має достатньої кількості методичного матеріалу, який би допомагав вихователям в їх роботі, доцільним була б розробка програм з формування гендерних відносин у дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти України: Науковий керівник: А. М. Богущ. К.: Видавництво, 2012. 26 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: вибр. наук. праці. Чернівці: Бурек, 2015. Т. 1. 840 с.
3. Беленька Г. В. Нові часи й нові діти: сподівання людства. *Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова*. Сер. 17. *Теорія і практика навчання та виховання* : зб. наук. пр. К : НПУ, 2005. Вип. 2. С. 25 – 30.
4. Дитина: Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. проекту Огнев'юк В. О.; авт. кол. Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білоskalенко [та ін.]; наук. ред.: Г. В. Беленька, М. А. Машовець ; Мін. осв. і науки Укр.; Київ. ун-т ім. Грінченка. К.: Київ. ун-т ім. Грінченка, 2020. 440с.

5. Закон України «Про дошкільну освіту». К. : Ред. ж-лу «Дошкільне виховання», 2001. 56 с.

6. Іванченко С. Багатовимірний модель гендера. Соціальна психологія. 2017. № 4. С. 157–173.

СЕКЦІЯ IV. ПІДГОТОВКА І ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИХОВАТЕЛЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.

Гордієнко Ірина

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Барна Катерина

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент Фенко М. Я.

МОВЛЕННЄВИЙ ЕТИКЕТ У ПРОФЕСІЙНІЙ КУЛЬТУРІ ПЕДАГОГА

Принципово важливу роль в оновленні змісту вищої освіти має відіграти орієнтація на формування мовленнєвої компетентності педагога, на оволодіння ним мистецтвом гречності, «кодексом ввічливості». Додержання норм етикету пов'язане із загальною культурою людини, її самоусвідомленням, самоповагою та мірою вихованого ставлення до інших.

Культура поведінки – це вміння тримати себе в товаристві, знання, пов'язані з професійною етикою, навички правильного поводження за столом, форми звертання до старших, жінок, співробітників, друзів – гречність і порядність у взаєминах із людьми.

Слово етикет французького походження (*etiquette*) на початках позначало товарну етикетку, згодом так називали церемоніал при дворі, тобто правила чемності й норми поведінки [4, 77]. Саме з цим значенням (після прийняття французького церемоніалу при венському дворі) слово етикет почало функціонувати в німецькій, польській, російській та інших мовах.

Етикет – це правила поведінки і спілкування людей у суспільстві; зовнішній прояв відносин між людьми, культури особистості. Це поняття містить у собі обов'язки людей, норми та правила їх поведінки у різних ситуаціях. Традиційно прийнято вважати, що країнами, де зародився етикет, є Англія і Франція, але правила поведінки в соціумі, без уживання терміну «етикет», існували в багатьох країнах світу ще задовго до появи цього терміну.

Мовний етикет – це національно специфічні правила мовленнєвої поведінки, які реалізуються в системі стійких формул і виразів, що рекомендуються для використання в різних ситуаціях ввічливого контакту зі співбесідником [3, 510], зокрема під час привітання, знайомства, звернення до співбесідника, висловлення подяки, прощання тощо.

У чому полягає майстерність мовлення педагога, що сприяє її формуванню, як організувати роботу над самовдосконаленням його професійної мовленнєвої підготовки?

Складовою педагогічної майстерності педагога є його мовлення. Це такий інструмент професійної діяльності, за допомогою якого можна розв'язати різні педагогічні завдання: зробити складну тему заняття цікавою, а процес її вивчення – привабливим; створити щирю атмосферу спілкування у групі, встановити контакт із дітьми, досягти взаєморозуміння з ними; сформувати в дітей відчуття емоційної захищеності, вселити в них віру в себе [2, 52].

Мовлення вихователя – виразник його педагогічної культури, засіб самовираження і самоствердження його особистості. Слово педагога має бути пристойним, щирим, відвертим. В. О. Сухомлинський наголошував на своєрідній психотерапевтичній функції слова педагога. Він вважав це обов'язковою умовою спілкування – діалогу між учителем і учнями. Вислови «душа дитини» і «слово вчителя» він ставив поряд [2, с. 52].

Вважаємо за доцільне більш докладно розглянути взаємозв'язок між поняттям мовлення і комунікативна поведінка педагога. «Мовлення педагога», як правило, використовують, коли говорять про усне мовлення (на відміну від письмового в педагогічній діяльності). Під усним мовленням розуміють як сам процес говоріння, так і результат цього процесу – усні висловлювання [2, с. 52].

Мовлення педагога – це мовлення, пристосоване для розв'язання специфічних завдань, які виникають у педагогічній діяльності, спілкуванні.

Також воно має два різновиди – монолог (монологічне мовлення) і діалог (діалогічне мовлення). Форми цього мовлення різноманітні. Найпоширенішими формами монологічного мовлення педагога є розповідь, коментар, пояснення,

розгорнуті оцінні судження (мотивація оцінки знань, поведінки тощо). Діалогічне мовлення педагога широко представлене в різного роду бесідах, які будуються у формі запитань і відповідей.

Педагогічна ефективність мовлення багато в чому залежить від рівня володіння мовою, вміння здійснювати правильний вибір мовних засобів, формул мовленнєвого етикету. Вона передусім залежить від того, який стиль спілкування з дітьми взагалі притаманний вихователю, які в нього установки на взаємодію, якою мірою він відчуває психологічні особливості ситуації мовлення. Отже, рівень майстерності мовленнєвої діяльності педагога визначається рівнем культури його мовлення і спрямуванням його комунікативної поведінки.

Спрямованість мовлення педагога залежить також і від його вміння будувати свій монолог як діалог з дітьми, як пряме звертання до їхнього розуму, почуттів, переживань. У його розповіді будуть і прямі спонукання до спільної роботи і висловлювання власних оцінок, вражень, роздумів.

Майбутнім педагогам потрібно давати найсучасніші теоретичні знання і гарну практичну підготовку, щоб вони сміливо і впевнено втілювали в навчально-виховний процес нові ідеї, інтерактивні технології, шукали та знаходили шляхи демократизації й оптимізації навчально-виховного процесу, застосовували ефективні методи і прийоми навчання [3, с. 514]. Сучасній освіті потрібен педагог-професіонал, який володіє ґрунтовними знаннями і знає найраціональніші способи передачі цих знань; педагог, який володіє бездоганною культурою мовлення, неодмінним компонентом якої є загальноприйнятий мовний етикет.

Отже, означені фахові якості майбутнього педагога можна успішно формувати, запроваджуючи інтерактивні технології навчання, які сприяють не лише виробленню професійних методичних навичок, а й забезпечують формування мовленнєво-компетентної особистості педагога. Вважаємо, що наведені приклади можуть стати основою для подальших серйозних роздумів педагогів над особливостями свого мовлення і комунікативної поведінки, а

вивчення досвіду талановитих педагогів буде надихати на роботу над вдосконаленням власних умінь і навичок.

Список використаних джерел

1. Віват Г. Мистецтво спілкування : навч. вид. Одеса: ВМВ, 2018. 208 с.
2. Сирник М. Мовленнєвий етикет у професійній культурі педагога. *Рідна мова*. 2012. №18. С. 50 – 54.
3. Федурко М. Рідне слово в етнокультурному вимірі: зб. наук. праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич: Посвіт, 2013. 560 с.
4. Шевчук С. В., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. 2-ге вид., випр. і допов. Київ: Алерта, 2011. 694 с.

Томашевська Ірина

кандидат педагогічних наук, професор

Волинського національного університету імені Лесі Українки

УПРАВЛІНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В СТРУКТУРІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

В період глибоких соціально-економічних змін в Україні, коли відбувалася переоцінка всієї системи суспільних відносин, істотні зміни переживає і система дошкільної освіти. Серед цих змін відзначаються як позитивні тенденції, так і складні проблеми, що вимагають вирішення.

Основними напрямками модернізації системи дошкільної освіти стали:

– орієнтація на створення гнучкої багатофункціональної системи закладів дошкільної освіти (ЗДО) різних форм власності, що враховують потреби і можливості різних родин, а також інтереси дитини;

– формування освітнього простору з типовим розмаїттям навчальних закладів дошкільця, що визначається Положенням про заклад дошкільної освіти України.

Нова система дошкільної освіти, що зароджується, вимагає нових підходів управління загалом та дошкільної освіти, зокрема. Директивне управління в режимі суворого виконання вказівок структур управління йде в минуле. У світлі цього все прогресивне, справді наукове, доцільне й ефективне

в освітньому процесі повинне бути збережене і продовжено, але вже на новій методологічній і теоретичній основі.

В умовах реформування системи дошкільної освіти та ускладнення змісту роботи ЗДО вимагає інноваційного підходу підготовка та навчання майбутніх фахівців дошкільної освіти, впровадження нових управлінських технологій, зміни нормативних вимог до керівників, управлінської компетентності, здатності орієнтуватися в інформаційних потоках, уміння створювати працездатний колектив тощо.

Тому формування таких професійних якостей педагога дошкільної освіти, як управлінська компетентність, набуває надзвичайної актуальності, тому що визначає ефективність педагогічної праці в цілому.

Відтак, підготовка магістрів дошкільної освіти до управлінської діяльності повинна ґрунтуватися на розвитку системного та критичного мислення, вмінні вирішувати нестандартні управлінські завдання, вмінні керівництва у нових умовах, стимуляції до постійного отримання нових знань в галузі управління як особливого типу професійної діяльності.

Кінцевим результатом підготовки є готовність фахівця до виконання професійних управлінських функцій. На думку Л. Добровольської, М Дяченко, Л. Кандибович, готовність магістра-випускника – це істотна передумова ефективності його діяльності після закінчення ЗВО, це вирішальна умова швидкої адаптації до умов праці, подальшого професійного вдосконалення і підвищення кваліфікації.

У своєму науковому пошуку Добош О. концептуальною ідеєю визначила положення про те, що цілеспрямований, спеціально організований, керований і вимірюваний процес формування готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до управлінсько-педагогічної діяльності є показником ефективності підготовки фахівців у галузі дошкільної освіти, основою для їх самореалізації і самоактуалізації, прояву творчості й індивідуальності в освітньому процесі, передумовою успішної професійної діяльності у сфері проектування і реалізації освітніх інновацій [1, с. 98].

Розглядаючи проблеми менеджменту дошкільної освіти в сучасному освітньому просторі, І. Кіндрат акцентує увагу на тому, що кожний заклад дошкільної освіти є самостійною одиницею в структурі загального менеджменту освіти, і в кожному такому закладі менеджмент має свої особливості – у способах ухвалення управлінських рішень, у культурі управління та культурі організації освітнього процесу. Аналізуючи сучасний освітній простір, дослідниця серед низки проблем менеджменту дошкільної освіти виокремлює орієнтацію на застарілі принципи управління персоналом, освітнім процесом та іншими аспектами діяльності закладу дошкільної освіти [2].

Індивідуально-орієнтований підхід в організації діяльності ЗДО означає, що в центрі управління завжди повинна стояти людина і керівництво закладом досягає своїх цілей через конкретних людей (членів педагогічного колективу ЗДО, батьків).

Індивідуально-орієнтований підхід в управлінській діяльності – це вдосконалення людських відносин в керованому колективі, залучення його членів до управління, надання ним допомоги у вирішенні педагогічних проблем, підвищення кваліфікації тощо. Даний підхід передбачає, що основу діяльності керівника дошкільного навчального закладу мають складати повага до людини, довіра до неї, фокусування уваги на розвитку особистості дитини і вихователя; надання управлінню координуючого і мотиваційного характеру.

Як вважає І. Крутій, індивідуально-орієнтоване управління ЗДО дозволяє вирішити наступні завдання: розвиває комунікативні вміння і навички кожного педагога; допомагає встановленню емоційних контактів між учасниками процесу; забезпечує виконання виховного завдання; знімає нервову напругу, дає можливість змінювати форми діяльності, переключати увагу на основні питання [3, с.18].

У наукових розвідках Р. Шаповала, сутність управлінської діяльності керівника закладу дошкільної освіти розглядається як «метадіяльність», тобто діяльність з організації діяльності інших, педагогів і дітей, вік яких охоплює

досить широкий діапазон. На думку науковця, за змістом управлінська діяльність керівника ЗДО є перетворювальною діяльністю, спрямованою на змінювання плану розвитку закладу дошкільної освіти, методів управління педагогічним процесом, на зміни особистості самого керівника й пов'язаною з виконанням різноманітних функцій; за формою – комунікативна діяльність, що включає безпосереднє й опосередковане спілкування в процесі прийняття управлінського рішення; за структурою – ціннісно-орієнтаційна діяльність, спрямована на формування системи цінностей керівника та її перенесення на учасників педагогічного процесу [5, с.153].

Важливою навичкою майбутнього управлінця в галузі дошкільної освіти варто виділити моделювання майбутньої діяльності. Моделювання майбутньої діяльності – це мислинневий процес планування передбачуваного результату, обмірковування складу та структури майбутніх дій. Спланувати майбутню діяльність означає: визначити цілі, зміст та структуру дій.

Необхідною умовою, на думку Ю. Манилюк, набуття майбутніми управлінцями в галузі дошкільної освіти є належний рівень розвитку в них загальних компетентностей: загальнонавчальної, інформаційно-аналітичної, дослідницько-практичної, комунікативної, етичної, соціокультурної, міжособистісної взаємодії, адаптивної, рефлексивної, здоров'язберезувальної та інформаційно-комунікаційної [4, с. 37].

Магістр у галузі дошкільної освіти має оволодіти поглибленими теоретичними та практичними знаннями, гнучкими вміннями і сталими професійними навичками задля здійснення управлінської, адміністративної, моніторингової, психологічної діяльності. Здобувач вищої освіти має набути здатності організовувати дошкільну освіту, здійснювати моніторинг її реалізації, методично-просвітницьку і психологічну діяльність у ЗДО, здійснювати правове регулювання та управління адміністративно-господарською діяльністю ЗДО, здійснювати контроль за діяльністю закладу дошкільної освіти та набути здатності до професійного самовдосконалення.

В основі змісту фахової підготовки магістрів дошкільної освіти до управлінської діяльності мають бути науково обґрунтовані, актуальні, професійно значущі знання, а також практичні уміння і навички, які забезпечують готовність фахівця дошкільної освіти до виконання професійних функцій.

Означені аспекти підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до управлінської діяльності підтверджують різноплановість обраної проблеми. Сучасному суспільству потрібен компетентний, ерудований керівник системи дошкільної освіти, готовий до самовдосконалення, дослідницької роботи і власного професійного зростання.

Таким чином, варто відзначити, що дієвим компонентом підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до управлінської діяльності є психолого-педагогічна підготовка, яка дозволяє вирішити проблему формування основних компонентів готовності до управлінської діяльності.

Спеціальні знання, широкий кругозір, управлінські компетентності – це якості, котрі повинні бути притаманні сучасному керівнику ЗДО. Вони допомагають оперативно вирішувати педагогічні й адміністративні задачі, раціонально здійснювати управлінську діяльність, стимулювати та мотивувати діяльність педагогів.

Відтак, управлінська компетентність набуває надзвичайної актуальності, так як визначає ефективність педагогічної праці в цілому.

Список використаних джерел

1. Добош О. Фахові компетентності організатора дошкільної освіти в процесі магістерської підготовки. *Дослідження різних напрямків розвитку психології та педагогіки*: зб. наук. робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (16-17 червня 2017 р., м. Одеса). Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2017. С. 98 – 103.

2. Кіндрат І. Р. Проблеми менеджменту дошкільної освіти в сучасному освітньому просторі. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2003. 5(2). С. 137 – 143. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2013_5\(2\)_22](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2013_5(2)_22).

3. Крутій І. Тайм-менеджмент в управлінні закладом освіти. *Дошкільне виховання*. 2013. № 3. С. 16 – 20.

4. Манилюк Ю. С. Керівник, майстер, творець: складові професійного успіху. Житомир : Рута, 2013. 155 с.

5. Шаповал Р. В. Технологія формування управлінської компетентності керівника дошкільного навчального закладу. *Педагогіка, психологія і методико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2007. № 12. С. 153 – 156.